

**Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce
sv. Alžbety, Bratislava**

**Úvod a vybrané kapitoly
z dejín sociálnej práce**

Z literatúry vybrala a zostavila Libuša Radková

Radková, Libuša: Úvod a vybrané kapitoly z dejín sociálnej práce.

Recenzovali: doc. PhDr. Anna Pavlovičová, PhD.

PhDr. Szilvia Buzalová, PhD.

Vydala Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, Bratislava

Počet strán: 113

Rok: 2024

ISBN: 978-80-8132-285-3

EAN 9788081322853

Obsah

Predslov	4
Úvod do problematiky sociálnej práce	5
Náboženské východiská spoločenskej solidarity	13
Náboženstvá prírodných národov	14
Náboženstvo a spoločenská solidarita v starovekých civilizáciách	14
Z dejín charitatívnej činnosti cirkvi	24
Kláštory a ich význam pre pomoc potrebným, pre vedu a kultúru v Európe	32
Solidarita v novoveku pod vplyvom reformácie	38
Dejiny solidarity na našom území	40
Sociálna práca sa stáva vedeckou disciplínou	45
Sociálna práca a sociálna politika za prvej Československej republiky	52
Sociálny štát alebo poslušný satelit Moskvy? – roky socializmu	57
Literatúra	60
PRÍLOHY: Život a dielo niektorých významných priekopníčok sociálnej práce u nás a vo svete	62

Predslov

Študentom predkladáme tento úvod a výber z histórie sociálnej práce v podobe učebného textu. Snažili sme sa na jednom mieste zhromaždiť základné poznatky zo spomínaných oblastí, ktoré by mal budúci bakalár sociálnej práce ovládať.

Všetka problematika podávaná čitateľovi v tomto texte je vybratá a spracovaná z publikácií iných autorov, ktorí sú uvádzaní v zozname literatúry. Touto cestou všetkým autorom ďakujem!

Na konci textu v prílohách nájde čitateľ stručné životopisy významných osobností v oblasti sociálnej práce a to svetových ako aj tých, čo pôsobili na našom území a podstatne ovplyvnili vývoj sociálnej práce či už v oblasti teórie, metód alebo praktickej činnosti. Životopisy sú prevzaté z uvádzanej literatúry v celom znení, niektoré sú preložené z angličtiny. Doplnili sme len nadpisy jednotlivých životopisov.

Zostáva nám len dúfať, že tento študijný materiál je spracovaný dostatočne stručne, prehľadne ale aj zaujímavo, aby poslúžil ako podklad pre študentov a pri štúdiu ich nenudil. Vraví sa, že kto sa nevie poučiť z dejín, bude odsúdený ich prežívať znova. Aj to by mohlo byť dostatočným dôvodom, aby študenti mali motiváciu spoznať históriu a základy odboru, ktorý si pre štúdium vybrali.

Nové Zámky, 22. január 2024

Úvod do problematiky sociálnej práce

Počas existencie sociálnej práce ako vedného odporu rôzni autori vytvorili viaceré definície sociálnej práce. Jednou z nich je táto:

Sociálna práca a jej ciele

Sociálna práca je spoločenskovedná disciplína i oblasť praktickej činnosti, ktorej cieľom je odhaľovanie, vysvetľovanie, zmiernovanie a riešenie sociálnych problémov (napr. chudoby, zanedbávania výchovy detí, diskriminácie určitých skupín, delikvencie mládeže, nezamestnanosti).

Sociálna práca sa opiera jednak o rámec spoločenskej solidarity, jednak o ideál naplňovania individuálneho ľudského potenciálu. (MATOUSEK a kol., 2012)

Náplň činnosti sociálnej práce by sme mohli zhrnúť ako:

- Pomoc
- Podpora
- Sprevádzanie

Sociálni pracovníci pomáhajú **jednotlivcom, rodinám, skupinám i komunitám** dosiahnuť **spôsobilosť k sociálnemu uplatneniu** alebo ju získať späť. Okrem toho pomáhajú vytvárať pre ich uplatnenie priaznivé spoločenské podmienky.

U klientov, ktorí sa už spoločensky uplatniť nemôžu, podporuje sociálna práca čo naj dôstojnejší spôsob života.

Ako akademická disciplína sa sociálna práca dotýka:

- Filozofie
- Religionistiky

- Práva
- Sociológia
- Politológia
- Psychológia
- Pedagogiky detí i dospelých
- Kriminológia
- Psychiatrie
- Sociálnej pediatrie
- Ďalších odborov napr. u nás romistiky

Veľké filozofické témy sociálnej práce:

- Pôvod dobra a zla
- Etika ako návod k prežívaniu života
- Racionálna podstata ľudskej vzájomnosti a tolerancie
- Zmysel ľudskej existencie
- Optimálne usporiadanie spoločnosti (MATOUŠEK a kol., 2012)

Prienik sociálnej práce a iných vied

Sociálna práca má veľa prienikov s inými, v určitom zmysle jej príbuznými vednými odbormi, z ktorých čerpá poznatky potrebné pre jej praktickú činnosť v teréne. Sú to najmä tieto:

Náboženská veda – religionistika

prispieva k zodpovedaniu otázok o mimo – ľudskom zdroji morálky, solidarity a zmysle ľudskej existencie

Právo

- Základná matrica sociálnej práce tam, kde sa zaoberá tzv. distributívnou spravodlivosťou, tu hraničí s politickou teóriou
- Týka sa najmä oblastí trestné právo, občianske právo, ľudské práva

Sociológia

- Študuje, ako spoločenské vplyvy formujú ľudské životy
- Ponúka sociálnej práci teórie o rozvrstvení spoločnosti, vysvetlenie sociálnych konfliktov a možných spôsobov ich riešení
- Teóriu deviácie, teóriu genderových rozdielov
- Teóriu urbanizácie, teóriu skupín i organizácií
- Výsledky štúdia marginalizovaných skupín: napr.
 - Etnických minorít, chudobných, nezamestnaných, psychiatrických pacientov
 - Študuje problém spoločenskej súdržnosti

Politológia

má prienik so sociálnou prácou zvlášť tam, kde popisuje politické mechanizmy presadzovania individuálnych a skupinových potrieb

Psychológia a psychiatria

- Objasňujú normálny a abnormálny vývoj jedinca v kontexte intímnych a vzdialenejších interpersonálnych vzťahov
- Psychológia ponúka teóriu učenia, najmä teóriu sociálneho učenia
- Psychológovia a psychiatri formulovali významné terapeutické paradigmy používané v prípadovej a skupinovej sociálnej práci

Kriminológia

- Poskytuje vysvetlenie príčin kriminálneho chovania
- Podáva deskripciu trestnej činnosti
- Hodnotí efektivitu rôznych typov zaobchádzania s porušovateľmi zákona

V minulosti sa sociálna práca ako praktická činnosť realizovala najmä v podobe sociálnej pomoci tým najpotrebnejším.

- Bola spojená s náboženstvom, už pred kresťanstvom
- Najväčší rozvoj dosiahla za kresťanstva
- Sociálna práca sa vykonávala aj ako činnosť osvietených jednotlivcov, rádov, komunit
- Obcí a miest
- Remeselníckych cechov, baníckych spolkov

Definovať spoločné **globálne ciele sociálnej práce** je takmer nemožné.

Existujú veľké rozdiely v teoretickom chápaní sociálnej práce a v jej praktickom uplatňovaní medzi jednotlivými kultúrami a krajinami. Americké sociálne služby sa líšia od európskych väčším dôrazom na úlohy dobrovoľníkov v sociálnej práci a menšou účasťou zo strany štátu. V niektorých krajinách Európy sa rozvinula sociálna pedagogika ako nezávislý systém vzdelávania a práce s ľuďmi. I u nás sa na niektorých školách presadzuje odbor andragogika ako vzdelávanie dospelých. Iná situácia je v krajinách III. sveta kde sa prelínajú vplyvy rodových tradícií so systémom zavedeným bývalými koloniálnymi mocnosťami a súčasným vstupom zahraničných neziskových organizácií. Preto sa často konštatuje, že sociálna práca nemôže byť budovaná nadčasovo pretože je v priamej väzbe s kultúrami a sociálnymi podmienkami (MATOUŠEK a kol. 2012).

Medzi ciele sociálnej práce môžeme dnes zahrnúť:

- podporiť schopnosť klienta adaptovať sa na nároky a riešiť svoj problém
- sprostredkovať kontakt klienta s inštitúciami a agentúrami, ktoré mu poskytnú informácie a služby

- napomáhať k väčšej efektívnosti a humánnosti sociálnych služieb
- rozvíjať a zlepšovať sociálnu politiku

Poznáme viacero **úrovní sociálnej práce**:

- **prípadová práca** ako individuálna podpora klienta vyrovnáť sa s problémom. Základom tejto činnosti je sociálne poradenstvo
- **skupinová práca** uplatňovaná v práci so skupinou, ako sú programy pre seniorov v kluboch dôchodcov, pre mentálne retardovaných, rekvalifikačné kurzy pre nezamestnaných a pod.
- **práca s rodinou** predstavuje aktivity pre rodinu alebo viacero rodín nap. pred adopciou detí, pri a po rozvode v kontakte s deťmi, pre drogový závislých a pod.
- **komunitná práca** v práci s miestnym spoločenstvom s cieľom riešiť nejaké miestne problémy

Sociálny pracovník by mal v prospech svojho klienta (jednotlivec, rodina, skupina či komunita) dokázať mobilizovať rôzne zdroje ľudské i materiálne. Pritom prirodzeným zdrojom podpory je rodina, sieť priateľov a známych, miestna komunita, zamestnávateľia, obec a až potom štát a jeho orgány. Do toho procesu vstupujú mimoriadne efektívne dobrovoľnícke a charitatívne organizácie.

Kompetencie sociálneho pracovníka s vysokoškolským vzdelaním

(skrátene podľa americkej Rady pre vzdelávanie v sociálnej práci)

- uplatňovať etické princípy sociálnej práce
- poznať históriu a súčasnosť sociálnej práce
- dokázať komunikovať s rôznymi klientmi
- vedieť kriticky uvažovať a spájať teóriu s praxou
- vedieť aplikovať vplyvy sociálnej politiky na klienta
- konať kriticky a však v záujme klienta
- poznať a hodnotiť metódy výskumu v sociálnej práci
- spolupracovať v rámci štruktúr sociálnej práce
- motivovať dobrovoľníkov k sociálnym aktivitám (MATOUŠEK a kol., 2012)

Etika sociálnej práce

Etika je filozofia mravnosti, teória morálky

Morálka je systém pravidiel regulujúci ľudské správanie a konanie

Deontológia je náuka o povinnostiach

Etika sa delí na:

- autonómnou
- heteronómnou

Hodnoty tvoria všetko čo považujeme za významné a dôležité (delenie na **zážitkové, pracovné, postojoyé** podľa V. E. Frankla)

Etické dilemy sú situácie, keď stojíme pred dvomi alebo viacerými možnosťami, ktoré môžu byť konfliktné a nie je jasné, ktoré rozhodnutie bude prijateľnejšie.

Prirodzený mravný zákon sa vytvoril v ľudskej spoločnosti kombináciou náboženských tradícií **judaizmu, gréckej filozofie a kresťanstva**. Je večný a nemenný, obsiahnutý v prírode a predstave Boha. Ľudská prirodzenosť má i dejinný rozmer. V jej podstate ide o individuálne právo na život a dôstojnosť každého ľudského života, bez ohľadu na jeho kvalitu a spoločenskú hodnotu. Mravné dobro je v súlade so s vedomím.

Utilitaristická etika (z lat. utilis-užitočný)

predpokladá, že žiadne konanie nie je samo o sebe dobré alebo zlé. Jeho mravné hodnotenie sa deje na základe následkov. Kritériom je prospešnosť pre najväčší možný počet ľudí. Charakter utilitaristickej etiky je hedonistický, slasť, radosť, šťastie. Avšak táto etika má mnoho kritikov. Šťastie je relatívne a subjektívne. Nemožno dopredu mať istotu, aký bude výsledok našich skutkov. Utilitarizmus je nespravodlivý, ak šťastie jedných, i keď väčšiny, je spojené s obeťou šťastia iných.

Etický kódex sociálneho pracovníka definujú a spracovávajú profesijne organizácie sociálnych pracovníkov. Obsahuje etické zásady, pravidlá etického chovania vo vzťahu ku klientovi, k svojmu zamestnávateľovi, k spolupracovníkom, k povolaniu a odbornosti a nakoniec k spoločnosti. Najnovšie bol Etický kódex sociálneho pracovníka na medzinárodnej úrovni redefinovaný v roku 2014 organizáciami ako IFSW(Medzinárodná federácia sociálnych

pracovníkov) a IASSW(Medzinárodná asociácia škôl sociálnej práce). Z neho vychádzajú aj aktuálne znenia národných etických kódexov sociálnej práce.

Etický kódex sociálnej práce

Profesné organizácie sociálnej práce na celom svete sa zhodli na najdôležitejších etických zásadách tejto profesie.

Medzi všeobecné etické zásady uvádzané v etickom kódexe sociálnej práce patrí:

- sociálna práca je založená na hodnotách demokracie a ľudských práv
- sociálny pracovník rešpektuje jedinečnosť každého človeka
- pomáha jednotlivcom, skupinám, komunitám a dobrovoľníkom pri riešení problémov a ich následkov
- dáva prednosť svojej profesionálnej zodpovednosti pred súkromnými záujmami a poskytuje služby na najvyššej úrovni

Vo vzťahu ku klientovi

- vedie klienta k zodpovednosti za seba
- chráni jeho dôstojnosť a ľudské práva
- pomáha všetkým klientom bez akejkoľvek diskriminácie
- chráni práva klienta na súkromie a dôvernosť informácií o ňom
- zapája klienta do riešenia jeho problémov

Vo vzťahu k zamestnávateľovi

- zodpovedne plní povinnosti
- spolupvytvára podmienky pre spoluprácu s ostatnými
- snaží sa ovplyvňovať sociálnu politiku a pracovné postupy

Vo vzťahu k spolupracovníkom

- rešpektuje ich vedomosti s skúsenosti
- toleruje rozdielne názory iných v rámci dobrovoľníkov
- pokiaľ sa kriticky vyjadruje, volí pre to vhodný spôsob a vhodné miesto

Vo vzťahu k svojmu povolaniu a odbornosti

- stará sa o udržanie a zvyšovanie prestíže svojho povolania

- snaží sa o udržanie a zvyšovanie svojej odbornosti
- je zodpovedný za svoje celoživotné vzdelanie
- využíva vedomosti iných a sám poskytuje svoje vedomosti iným

Vo vzťahu k spoločnosti

- má právo aj povinnosť upozorňovať verejnosť a orgány na problémy utrpenia klientov
- zasadzuje sa o zlepšenie sociálnych podmienok a spravodlivosť
- upozorňuje na spravodlivé rozdeľovanie spoločenských zdrojov
- pôsobí na zlepšovanie kvality života všetkých ľudí a zvlášť ľudí s postihnutím a inak znevýhodnených
- pôsobí na zvýšenie vážnosti a úcty k hodnotám, ktoré vytvorilo ľudstvo (IFSW, 2014)

Náboženské východiská spoločenskej solidarity ako základ sociálnej práce

V každom náboženstve sa riešia otázky etiky a morálky a vo väčšine náboženstiev sa objavuje otázka, ako sa má človek správať, aby jeho život po smrti bol dobrý. Často sa, najmä v monoteistických náboženstvách, vyskytuje predstava posledného súdu, kde budú zhodnotené skutky mŕtveho. Už od čias starého Egypta sa za žiaduce správanie pokladá pomoc núdznym (7 skutkov milosrdenstva). Budhizmus vyžaduje dobré zaobchádzanie so všetkými živými tvormi.

Tento postoj milosrdenstva voči núdznym sa zvýraznil v monoteistických náboženstvách, ako bol starý judaizmus, kresťanstvo a islam.

Monoteistické náboženstvá vyžadovali spoločenskú solidaritu od svojich nasledovníkov. V starom judaizme bol za blížneho, ku ktorému mali byť dobré skutky smerované, pokladaný iba iný pravoverný Žid, rovnako bolo odlišné predpísané správanie k spoluveriacim než k d'aurom (neveriacim v Allaha) v islame. Kresťanstvo však rozšírilo konanie dobrých skutkov v prospech najmä núdzných na všetkých ľuďoch. Pojem „blížny“ sa tu vykladá ako „každý človek“.

Formy solidarity a doporučený postoj k ľuďom spoločensky hendikepovaným spadajú do oblasti *morálky*.

Morálka je súbor noriem predpisujúci ľudskému chovaniu určité smerovanie a hranice.

Etika je filozofická veda o správnom jednaní, zdôvodňuje takéto jednanie. Etika je vlastne filozofia mravnosti.

Právo až do novoveku bolo v priamej spojitosti s morálnymi zásadami a náboženstvom a poskytovalo podporu potrebným. Ďalšie zdroje podpory boli rodina a cirkev.

V našej dnešnej civilizácii sú zdroje solidarity variabilnejšie a slabšie než v minulosti. Občania, ktorí nemajú podporu z rodiny a komunity, čakajú ju od štátu.

Je historicky preverené, že spoločnosti, ktoré dokážu jedno náboženstvo ako podstatný prvok integrovať do svojho fungovania, sú spoločnosťami prepojenejšími a životaschopnejšími než

tie, ktoré na duchovné potreby ľudí nedokážu odpovedať koherentnou sústavou nábožensky zakotvených predstáv a morálnych noriem.

Náboženstvá prírodných národov

V ponímaní prírodných národov činy bohov či mýtických predkov majú byť náboženským rituálom čo najpresnejšie napodobnené, aby sa tak pomáhalo udržiavaniu rovnováhy medzi človekom a prírodou, medzi človekom a lovenými zvieratami. Človek je súčasťou prírody, komunikuje s mýtickými predkami zvierat a rastlinami, stromy majú dušu. Solidarita u prírodných národov nepramenila zo súcitu, ale z príkazov posvätnéj ústne dodržovanej tradície.

Prírodné národy vysoko ctili starobu: starý človek má skúsenosti a žije „v blízkosti predkov“. Jednotlivec mal význam len ako súčasť skupiny, kmeňa a záujmom skupiny môže byť kedykoľvek obetovaný (MATOUŠEK a kol., 2012).

Hendikepovaný človek je na jednej strane niekedy podporovaný ako príslušník skupiny, môže byť obetovaný v záujme skupiny (Nigéria).

Náboženstvo a spoločenská solidarita v starovekých civilizáciách

Mezopotámia

Táto ríša sa nachádzala na území dnešného Iraku. (3500 pr. Kr.-1500 pr.Kr)

Život v Mezopotámii sa riadil astrológiou. Podľa ponímania Sumerov planéty majú veľký vplyv na život človeka. Najznámejšie literárne dielo z tohto obdobia je Epos o Gilgamešovi.

Z dobových zápisov sa nám zachovali záznamy o prvej kodifikácia práva: najstarší na svete známy **zákoník Urnammu** (2111-2094 pr. Kr.) uvádza: „aby sa sirota nestala korisťou bohatého a vdova korisťou mocného, aby sa chudobný muž nestal korisťou bohatého“, bráni teda zneužívaniu úradnej moci, namiesto „oko za oko“, ako sa v staroveku bežne praktizovalo, formou trestu môže byť peňažná náhrada.

Chammurapiho zákonník (1792-1750 pr. Kr.):

bol ďalší zákonník, jeden z najstarších na svete. Týka sa aj ohrozených skupín, ale len tých, ktorých štát potreboval, najmä vojakov a pozostalých po vojakoch. : právo vdovy po padlom vojakovi na 1/3 vojenského prídelu, ak má malého syna, vojnoví veteráni dostávali prídeľy pôdy ako zaistenie v starobe. Najstaršie formy podpory boli teda vyhradené ľuďom, o ktorých sa opieral štát. (MATOUŠEK a kol. 2012)

Roku 539 pr.Kr. Babylon dobyli Peržania, čo bol koniec mezopotámskej ríše. Dobytateľ perzský kráľ Dareios I. údajne takisto bol človek, ktorý podľa zápisov “jednal podľa práva a spravodlivosti a neutláčal siroty a chudobných“.

Staroveký Egypt

Táto staroveká civilizácia sa vyformovala do ríše asi 3000 r. pr. Kr.

Starí Egypťania uctievali bohov neba, zeme, vzduchu a slnka, boh Re najvyšší boh, jeho vtelením bol faraón, stelesnenie poriadku bol princíp *maat*.

Solidarita s chudobnými bola posilňovaná predstavou *posledného súdu*, kde boh Usiris váži srdce (skutky) zomrelého, ktorý musel vyznať že sa nedopúšťal zla voči ľuďom, nerúhal sa bohu, nedopustil sa násilia na chudobnom, nikomu nespôsobil bolesť...(ELIADE, 1995)

Kánon 7 skutkov milosrdenstva bol základom starostlivosti o potrebných. Je to zrejme jeden z prvých eických kódexov, ktoré sa nám v písomnej podobe zachovali::

- Sýtiť hladných,
- napájať smädných,
- obliekať nahých,
- ubytovávať cudzincov,
- oslobodzovať väzňov,
- ošetrovať chorých a
- pochovávať mŕtvych. (MATOUŠEK a kol., 2012)

Staroveká India

Védské náboženstvo sa šírilo v staroveku po vpadé Árijov v oblasti horného toku Indu v celej Indii. Podstatou Brahmaizmu (védské náboženstvo) je dobyvateľský étos pastiersko-poľnohospodárskych kmeňov, kedy pôvodní obyvatelia územia sú stotožňovaní s démonmi a čarodejnicami.

Toto náboženstvo zahrňovalo princíp prevteľovania duše (ovplyvnilo to aj hinduizmus a budhizmus). Za dobré skutky mohla duša vstúpiť v ďalšom živote do vyššej kasty až dosiahnuť vyslobodenie a zjednotenie s univerzom (mókša). Cesta k dobru znamenala zrieknutie sa sveta, askézu, alebo sledovanie dobra a pravdy, spravodlivosti a povinnosti.

Hlavné stavy spoločnosti boli : kňazi, bojovníci, ľud (roľníci, remeselníci, obchodníci)

Spoločnosť bola delená do kást (zákaz styku, sobášov medzi kastami) (MATOUŠEK a kol., 2012).

Pôvodné obyvateľstvo mimo kást, ku ktorým patria dnes nazývaní Rómovia, nemohli nájsť obživu a začali preto okolo r. 1000 po Kr. migrovať na západ, kde osídlili najmä oblasť okolo Stredozemného mora v Európe a Afrike, neskôr prenikli do celej Európy .

Starovek v Európe

Veľkú časť Európy v staroveku osídlili okrem iných národov Kelti. Kelti členili spoločnosť (podobne ako v Indii) na 3 vrstvy (ELIADE, 1995):

- Druidovia (učenci a čarodejníci)
- Flaith (vojenská aristokracia vlastniaca pôdu)
- Airig (občania – majitelia kráv...)

Aj Rím bol založený 3 kmeňmi:

- Romulus a Rémus – vodcovia,
- etruskí bojovníci a
- Sabinovia (s bohatými stádami, mladými ženami a odporom k vojne)

V Indii sa toto členenie premietlo do kást, bohatých moc rástla a dynamické prvky spoločnosti boli ochromené. Prinášalo to ťažkosti so solidaritou, páriovia (tzv. nedotknuteľní, najnižšia kasta)

nemali žiadnu ochranu, ani nebola stanovená pokuta či pokarhanie pre toho, kto zabil pária, zmenil to až budhizmus. Naproti tomu naopak Rimania sa vydali na cestu vedúcu k zrušeniu kráľovstva, k občianskemu poňatiu spoločnosti a štátu, každý občan mal umožnené získať alebo stratiť civilný a vojenský, laický alebo náboženský magistrát (MATOUŠEK a kol., 2012).

Budhizmus v Indii

Budha –vlastným menom Siddhátra Guatama (566-483 pr. Kr.) sa narodil ako vznešený bohatý človek. Hľadal však vo svojom živote odpoveď na základné existenčné otázky. Dal základ budhizmu – náboženstvu bez boha. Základom jeho učenia bolo prevetľovanie, osud človeka závisí od toho, ako si počína v živote, utvára si karmu, vrcholom snaženia má byť ukončenie reinkarnácie definitívnym oslobodením a vstupom do nirvány (SMITH, 2018). Vyzdvihoval schopnosť cítiť a súcitiť so všetkými živými tvormi. Je to náboženstvo bez bohov, je tolerantné k iným náboženstvám.

Ako praktický príklad tejto tolerancie sa uvádza, že uprostred hinduistickej a budhistickej komunity v Indii nikdy neboli náboženské občianske vojny.

Príkladom budhistu, čo sa zaslúžil o obecné blaho, bol indický cisár Ašóka (3. stor. pr. Kr.)

Otrasený následkami svojich vojenských výbojov začal podporovať budhizmus a nastolil príkladnú vládu. Hlavné zásady jeho politiky boli mier, vzdelanie, ohľad na sociálne slabých. Vytvoril systém úradníkov pre spravodlivosť. Sadil aleje stromov, budoval studne a domy odpočinku. Zakladal nemocnice pre ľudí a zvieratá. Bránil krutosti ľudí voči zvieratám. Pre budhizmus mal rovnaký význam ako cisár Konštantín pre kresťanstvo (SMITH, 2018).

Antické Grécko

Grécky *mestský štát* bol aj v dnešnom slova zmysle demokratickou spoločnosťou pre slobodných občanov. Aj v Grécku bolo náboženstvo významné, polyteistické, bohovia boli

všadeprítomní. Najvyšší boh bol Zeus. Existovala vízia posledného súdu, kde Hádes rozhodne o osude zomrelého podľa jeho skutkov. Solidárne putá jednotlivca s rodinou a rodom boli základom spoločnosti. Rody vlastnili spoločný majetok, mali spoločné bohoslužby, spoločné pohrebisko. Rod podporoval tých svojich príslušníkov, ktorí nemali prostriedky k obžive. V 6.-5. st pr. Kr. rodové spoločenstvo sa rozkladá, nastáva doba *klasického Grécka*.

Prvýkrát v dejinách zákony nevydáva autokratický vládca, ale sú výsledkom *spoločenskej zmluvy*.

Vytvára sa ideál rovného podielu slobodných občanov na moci (nepatrili tam ženy a otroci). Do popredia vstupuje pojem *logos* ako posvätný princíp: vo význame slovo, reč, jazyk, myšlienka, zmysel, rozum, používa sa aj v zmysle *zákon* (URODI, 1968).

Antický Rím

Rím rozšíril model mestského štátu na ríšu. Umožňoval získať občianstvo aj cudzincom a prepusteným otrokom. Náboženstvo mali podobné ako v Grécku, uznávali množstvo bohov na každú etapu životného cyklu, aj ochranné božstvá. Neskôr stotožňujú v ríši cisára s božstvom. Hlavnými bohmi boli Jupiter, Mars, Quirinus, Minerva. Rimania zdieľali s Grékmi predstavu o podsvetí, duše žijú podľa cností pozemského života, ktoré zachovávali alebo porušovali. Oplyvnení boli kultom gréckym, etruským, egyptským a neskôr kresťanským. V Ríme mali rozvinutý právny a politický systém (URODI, 1968.).

Judaizmus

Judaizmus, kresťanstvo a antický názor na svet sú 3 piliere západnej civilizácie.

Prvý krát sa stretáme v judaizme s vierou v jediného Boha – *monoteizmom* ako s najvyššou formou náboženstva. Predchádzal tomu animizmus a polyteizmus.

Jediný Boh je Bohom, ktorý zjednocuje národ, vďaka tejto viere sa Izraeliti cítili ako národ, aj keď žili rozptýlení vo svete. Naopak v dôsledku viery v rôznych bohov sa nikdy nezjednotili staroveké grécke štáty.

Židovský monoteizmus učil, že Boh je Stvoriteľ, Otec, Pastier, Vládca, je nezávislý na prírode. Boh stvoril človeka na svoj obraz, božiu lásku má človek dávať ďalej, „*miluj bližneho ako seba samého*“ žiada už Mojžiš.

Podľa starovekých židov hriech vniesol do sveta človek neposlušnosťou, príbeh o páde človeka odklonením od božieho príkazu sa objavuje až v judaizme. Človek je slobodná bytosť, dodržiavaním Desatora môže svoj pád napraviť. Prvýkrát sa objavuje spojenie náboženstva s históriou, čo je pokrok oproti okolitým pastierskym a poľnohospodárskym národom (MATOUŠEK a kol., 2012). Princíp spravodlivosti sa objavuje v podobe, že pred Bohom sú si všetci rovní, prostí ľudia i kráľ. Spravodlivosť sa chápe aj ako sociálna: *útlak a vykorisťovanie blížnych v mene osobného záujmu sú neospravedlniteľné*.

Starý zákon (9. – 2. st pr Kr.) a **talmud** boli najvýznamnejšie náboženské spisy. Podľa nich chudoba nemôže byť nikdy celkom eliminovaná zo sveta, ale cieľom biblického zákonodarstva je obmedziť chudobu na minimum. Boh sa ujíma slabých a je ich ochrancom, na druhej strane vyzýva veriacich k činnnej sociálnej aktivite a pomoci ľuďom v núdzi. Láska k blížnemu sa mala prejavovať konkrétnymi činmi, nie je to dobrovoľné, chudobní majú právny nárok na predpísané zaobchádzanie.

Chudobní majú podľa židovských predpisov nárok na 6 plodov zeme:

- *Leket* – paberky po žniach
- *Šichcha* – zabudnuté plodiny, snopy a ponechané ovocie vo viniciach a sadoch
- *Pe`a* – cíp poľa, kraja, úroda na okrajoch poľa, vinice a sadu sa má ponechať chudobným
- *Peret* – jednotlivé zrnká hrozna popadané vo vinici po vinobraní
- *Olelot* – jednotlivé malé strapce hrozna ponechané vo vinici
- *Ma`aser ani* – desiatok – každý tretí a šiesty rok dávali majetní desiatky v prospech chudobných (MATOUŠEK a kol., 2012)

Každý siedmy rok bol sabatický, tzv. rok odpočinutia, zem sa nechávala ležať ladom a úroda, čo na nej vyrástla, slúžila za potravu chudobným a ľudu. Vtedy sa odpúšťali dlhy. Židovský zákon bránil krutému zaobchádzaniu s otrokmi. Ak bol otrok Hebrej, na siedmy rok bol prepustený. Po 7x 7 sabatických rokoch bol tzv. milostivý rok (jovel) a boli anulované dlhy a

prepúšťaní dlžníci, ktorí kvôli dlhom upadli do otroctva, kto kvôli dlhom predal majetok, bol mu vrátený. Pri oslavách mali židia chudobným dávať dary (ADLER, SINGER, 2015).

Podľa židovského učenia Boh dal na hore Sinai Mojžišovi morálny kánon Desatoro, ktoré môžeme zároveň považovať aj za prvú deklaráciu ľudských práv. Napríklad zásada Nezabiješ je zásadou práva človeka na život, na existenciu – potom druhýkrát to bolo deklarované až vo francúzskej revolúcii. Aj Talmud má sociálne pravidlá. Zbierali sa peniaze v Chráme do pokladničiek a používali sa na charitu. Chudobní neboli zahanbovaní, v chráme bola Komora utajených, kde nepozorovane darcovia nechávali príspevky a tieto boli tajne dávané chudobným. Neskôr sa toto pravidlo zaviedlo v každej synagóge.

V prvých 2 stor. po Kr. boli v každej židovskej komunite 2 chudobinské pokladne:

- *Kupa* - každý predvečer sabatu sa vyberalo na chudobných, na jedlo a oblečenie na 7 dní
- *Tamchuj* – milodary vo forme naturálií sa rozdeľovali každý deň

Vyžadovalo sa dodržiavať sedem skutkov milosrdenstva podobných egyptským, neskoršie ich prevzali aj kresťania:

1. Sýtiť hladných, napájať smädných
2. Obliekať nahých
3. Navštevovať nemocných
4. Pochovávať mŕtvych a utešovať umierajúcich
5. Vykupovať zajatcov
6. Vychovávať siroty a poskytovať prístrešie bezdomovcom
7. Vybavovať nevydaté chudobné dievčatá venom (ADLER, SINGER, 2015)

Židovský učenec Maimonides v Mišna tóre učí pravidlá dávania:

1. Dávať ale neochotne (s ľútosťou)
2. Menej než je vhodné, ale ochotne
3. Len na požiadanie
4. Bez požiadania

5. Takým spôsobom, že darca nevie, kto je príjemca
6. Tak, že darca nevie, kto je príjemca a príjemca nevie, kto je darca
7. Najvyššou formou dobročinnosti nie je dávať almužny, ale pomáhať chudobným, aby zrehabilitovali sami seba. To je možné dosiahnuť tým, že sa im požičajú peniaze, ponúkne partnerstvo, zamestnanie alebo práca. Táto forma je najcnostnejšia, pretože nakoniec sa cieľ dosiahne bez najmenej straty sebaúcty (ADLER, SINGER, 2015)

V stredoveku židovské obce preberali starostlivosť o chudobných, chorých, starali sa o živobytie chudobným študentom a učencom, zaistovali výbavu chudobným nevestám a šestonedielkam, starali sa o siroty, vykupovali židov zo zajatia. Priamu pomoc poskytovali s podporou obce rodiny.

Existoval obecný útulok a ošetrovňa pre chudobných, pocestných a nemocných. Neskôr spolky robili to, čo predtým náboženské obce.

Vznikali pohrebné bratstvá *Chevra kadiša*, ktoré si za náplň zvolili starostlivosť o umierajúcich, zomrelých, pozostalých, nemajetných, nemocných, vyhnancov, obeť vojen a epidémií (BÁRTA, 1998).

Protižidovské pogromy vo východnej a južnej Európe v 19. a 20. st. a utečenectvo dali popud vzniku medzinárodných organizácií HIAS a JOINT, ktoré pomáhali utečencom a sirotám. Dnešné sociálne zabezpečenie a sociálna práca v Izraeli teda vychádzajú z viac než z 1000-ročnej tradície.

Kresťanstvo a jeho postoj k dobročinnosti

Zdroje kresťanského učenia sú myšlienkové prúdy judaizmu a neskorej antiky. Kresťanstvo vychádza z učenia židovského rabína **Ježiša z Nazareta**, ktorého niektorí židia prijali ako očakávaného Mesiáša v dobe nadvlády Ríma. Väčšina židov si však mesiáša predstavovala ako vysloboditeľa spod rímskej nadvlády a preto Krista neuznali.

Ježišovo učenie bolo univerzalistické a prístupné aj chudobným, nevedomým, deťom a jednoduchým ľuďom.

Toto učenie rozvinul židovský učenec **Pavol z Tarzu**. Kládol rovnako ako Ježiš dôraz na lásku (viď. list Korint'anom: Láska je trpezlivá, láskavá, nezávidí...)

Apeluje na solidaritu cez pojem blížny, blížny už nie je len spoluveriaci, súkmeňovec, žid alebo prozelyta, ale každý človek bez ohľadu na národnosť alebo náboženstvo.

Základ praktického kresťanstva je **podobenstvo o milosrdnom Samaritánovi**. Objavuje sa nové chápanie pojmu blížny – Ježiš sa pýta, kto z okoloidúcich bol blížny olúpeného a zbitého pocestného, t. j. komu ja som blížny – ponúka ako príklad človeka, ktorý pomáha a nepýta sa k akému národu človek v núdzi patrí a aké náboženstvo vyznáva (ELIADE, 1996).

Kresťanstvo sa vďaka apoštolom a ich nasledovníkom rýchlo rozšírilo v prvých storočiach po Kristu po celej vtedajšej Rímskej ríši, najmä v dnešnom Taliansku, severnej Afrike a Malej Ázii - dnešnom Turecku a neskôr aj ďalej do Európy a Ázie.

Islám a jeho chápanie dobročinnosti

V 6. stor po Kr. vystúpil **Muhammad** s novým učením, ktorého východiskom bolo judaizmus aj kresťanstvo. V Mekke sa mu zjavil archaniel Gabriel a odovzdal mu svätú knihu Korán, ktorá prevzala pasáže z Genezis a bola inšpirovaná oboma monoteistickými náboženstvami. Predpovedá i posledný súd, zúčtovanie života podľa skutkov. Raj je miesto zasľúbených zmyslových rozkoší, vzkriesení budú ľudia s dušou i telom. Korán je totožný pre muslimov s najvyšším zákonom, ako Tóra pre židov.

Islám predpisuje i dodržovanie desatora, ktoré je obdobou starozákonného desatora u židov.

Podľa Koránu pravoverný muslim má:

slúžiť jedinému Bohu, dobre zaobchádzať so starými rodičmi, dávať príbuzným, pocestným, úbohým, čo im náleží, nezabíjať deti zo strachu pred chudobou, nesmilniť, nezabíjať (len po práve) a pri neúmyselnom zabití dať výkupné, nesiahat' na majetok sirôt, zachovávať správne miery a váhy, nepodozrievať bez dôvodu, nepočínať si domýšľavo.

Islam kladie od počiatku dôraz na dávanie almužny, starostlivosť o starých ľudí, vdovy, siroty, žobrákov, slušné zaobchádzanie s otrokmi. Stanovil povinnú almužnu – *zakkad* a dobrovoľnú almužnu – *sadaka*. Oboje je spôsob, ako bojovať s túžbou po majetku (ELIADE, 1996).

Na chudobných sa pamätá i pri 2 vrcholných sviatkoch: pri ukončení ramadánu sa dáva almužna vo forme peňazí alebo naturálií, každý člen rodiny musí dať almužnu.

Pri sviatku obetovania tretina zvierat'a je pre rodinu a dve tretiny pre chudobných.

Mešity mali pričlenené nemocnice, humanitárne zariadenia, kuchyne pre chudobu, karavánové útulky a fondy podpory.

Dnes sa sociálna práca stáva často nástrojom islamských fundamentalistov a teroristov na ovplyvnenie mäs (hnutia Hammás, Hizballáh) (MATOUŠEK a kol., 2012).

Význam náboženstiev ako východísk spoločenskej solidarity

Monoteistické náboženstvá sú etické, univerzálny Boh je v nich strážcom princípov mravnosti, udržiujúcich spoločenské väzby. Opak cnosti je definovaný ako hriech.

Sústavná starostlivosť o dušu je súčasťou náuky všetkých monoteistických náboženstiev, takisto ako udeľovanie milosti, individuálne poučovanie o povinnosti, útecha v núdzi duchovnej i sociálnej (MATOUŠEK a kol., 2012)

Ponúkajú víziu spásy zvlášť príťažlivú pre neprivilegované vrstvy. Solidarita má medzi náboženskými hodnotami výsadné postavenie, solidarita bola vždy silná najmä v začiatkoch a v dobách prenasledovania.

Náboženstvo formuje aj postoje príjemcov podpory:

Judaizmus, kresťanstvo aj protestantizmus odrádzajú od zneužívania podpôr, proklamujú ich dočasnosť a apelujú na príjemcu, aby sa z núdze pokúšal dostať vlastnými silami

U židov je dlhodobá závislosť na podpore verejným zahanbením.

V islamských krajinách je postoj k žobrákom tolerantnejší, keby nebolo žobrákov, nebolo by komu dávať predpísanú almužnu

Chudoba je vysoko cenenou cnosťou aj u východných cirkví, kde chudoba je podobne ako v islame skôr konzervovaná, chudobní nie sú podnecovaní k zmene ako napr. v protestantizme.

Z dejín charitatívnej činnosti cirkvi

Prvί kresťania

Za zakladateľa kresťanského učenia považujeme Ježiša Krista, ktorý žil a pôsobil na území Rimanmi okupovanej Judey a Samárie na začiatku 1. storočia n.l. Od jeho narodenia počítame tzv. náš letopočet. Jeho učeníci sa rozišli po celej Rímskej ríši a šírilo toto nové náboženstvo, ktoré nadväzovalo na judaizmus. Kresťanstvo ako náboženstvo bolo v Rímskej ríši potláčané a kresťania prenasledovaní, mučení a zabíjaní až do prijatia **Milánskeho ediktu cisárom Konštantínom r. 313 po Kr.**, ktorý uzákonil kresťanstvo ako jedno z vtedajších štátom uznaných náboženstiev. (Štvrté storočie po Kr., najmä Milánsky edikt a pád Západorímskej ríše, považujeme za začiatok **stredoveku**, ktorý končí objavením Ameriky 1492, teda v 15. storočí. Je to obdobie rozvoja kresťanstva a budovania gotických katedrál)

Od svojho vzniku v 1. storočí po Kristovi sa kresťanstvo postupne šírilo z Jeruzalema do ostatných končín Rímskej ríše. V prostredí otrokárskej spoločnosti bolo učenie o láske ku každému človeku, rovnako otrokovi aj slobodnému, bohatému i chudobnému, Rimanovi alebo Židovi či predstaviteľovi iných porobených národov, niečím dovtedy neslýchaným. Podobenstvo „O milosrdnom Samaritánovi“ ako základ kresťanského učenia dávalo návod pre nasledovníkov Krista, ako majú prakticky uskutočňovať pomoc blížnemu v núdzi. (MESSINA, 2005) V Novom Zákone ho nájdeme v Evanjeliu sv. Lukáša (Lk 10, 25-37) popísané v skratke nasledovne:

Na ceste z Jeruzalema do Jericha putoval človek, ktorého prepadli zbojníci. Ozbíjali ho a nechali dobitého a zraneného pri ceste. Tou cestou išiel židovský kňaz, ale keď videl pocestného, obišiel ho. Podobne aj levita, keď videl doráňaného polomŕtveho človeka, obišiel ho. Potom ho objavil pocestný Samaritán (Samaritánmi pravoverní Židia pohrdali). Ten však pristúpil k zranenému a bolo mu ho ľúto. Vyčistil a ošetril mu rany, nalial na ne olej a víno (vtedajší spôsob, ako ošetriť zranenie), obviazal mu ich a vyložil ho na svoje zvieratá a previezol do hostinca. Tam sa o neho staral. Na druhý deň zaplatil hostinskému, aby sa o zraneného postaral a prisľúbil mu, že na späťcestnej ceste sa staví a prípadné ďalšie náklady vyrovná. Ježiš sa pýtal poslucháčov, ktorý z okoloidúcich bol skutočný blížny tomu zranenému človeku. Odpovedali mu, že ten, ktorý mu preukázal milosrdenstvo. Teda ten nimi opovrhovaný Samaritán. Na to Kristus povedal: „Choď a rob podobne!“ To bola zároveň kritika kňaza a levitu, ktorí veľmi dobre poznali zákon, ale lásku k blížnemu nepraktikovali. Židia totiž za blížnych považovali len iných Židov, nie Samaritánov.

Kňaz a levita nepochopili, že kázanie a uctievanie Boha má vyústiť do praktickej služby blížnemu v núdzi. Zachovávali predpisy, ale bez súcitu.

Táto Kristova výzva bola výzvou aj vznikajúcej kresťanskej cirkvi, aby praktizovala nielen znalosť predpisov, modlitbu, ale aj službu lásky, ktorá sa realizuje v skutkoch pomoci všetkým, ktorí to potrebujú. Úlohou cirkvi je pokračovať v službe lásky. Nebude posudzovaná podľa politickej múdrosti, schopnosti zhromažďovať kresťanské vojská, ani podľa múdrego učenia, ale podľa toho, ako nasleduje svojho zakladateľa v praktizovaní lásky. Zo všetkých činností cirkvi, zo všetkých jej rozhodnutí by mala presvitať Božia láska. Vo všetkých historických obdobiach existujú formy chudoby a chudobných sú celé zástupy. Chudobný nie je len ten, kto málo produkuje, je to tiež niekto, komu niečo chýba, ako sú peniaze, telesné zdravie a je preto hodný súcitu a milosrdenstva. Evanjelium zmenilo skutočnosť existencie chudoby na výzvu a hodnotu.

Pri poslednom súde, v ktorý veria židia, kresťania aj moslimovia, zaznieva Kristova výzva (podľa evanjelia sv. Matúša Mt 25, 35-36) “Lebo hladný som bol a dali ste mi jesť, bol som smädný a dali ste mi piť, prišiel som ako cudzinec a prijali ste ma, bol som nahý a zaodeli ste ma, bol som nemocný a navštívili ste ma, bol som vo väzení a prišli ste ku mne.”

Kristus názorne poukazuje, že kritériom, podľa ktorého strávime svoju večnú budúcnosť, nebude ani výška znalosti cirkevného učenia, ani množstvo modlitieb, ale v skutočnosti realizácia lásky v pomoci tým, ktorí to potrebujú. Sú to skutky milosrdenstva, ktoré poznali už starí Egypťania, poznalo ich židovské učenie a dobre ich pozná aj samotný Ježiš (MATOUŠEK a kol. , 2012). V dnešnej dobe, keď ľudia vyspelého sveta väčšinou zabudli, čo to znamená nevedieť, či budem mať jedlo tento deň a či budem mať miesto na prespatie, je táto naliehavá výzva stále aktuálna. Kristus sa prihovára nielen za “našich” hladných a smädných, ale aj za zástupy utečencov, za tých, ktorých trápia choroby a aj za nehodných kriminálnikov, ktorí sa dostali do väzenia. Zakladateľ Vysoké školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety profesor Vladimír Krčméry v knihe rozhovorov na otázku, prečo založil toľko projektov na pomoc chudobným hovorí, že ženie ho zlé svedomie. Že nemohol spať, keď si pomyslel na tieto Kristove slová a na to, ako ich sám plní. Veľa obyvateľov Slovenska sa považuje za kresťanov, ale len málo z nich si osvojilo túto výzvu ako smernicu svojho života. Je to hodnota, ktorá vyžaduje osobné nasledovanie (“choď, predaj...príd a nasleduj ma“ Mt 19, 21) tak aj spoločné nasledovanie (“všetci, ktorí prijali vieru...mali všetko spoločné” Sk2, 44). Toto učenie stojí pri vzniku inštitucionalizovanej sociálnej pomoci a neskôr sociálnej práce.

Kresťanstvo počas svojej existencie už od počiatku budovalo štruktúry pre “realizáciu týchto dobier” v podobe sirotincov, útulkov, nemocníc, ústavov malomocných, diakonie alebo almužny. Prostredníctvom činnosti mnohých rádov a kláštorov okrem toho šírilo vedomosti a poznatky, potrebné k lepšiemu hospodáreniu na poliach a v sadoch, vedomosti o chove dobytka, včelárni a iných zručnostiach, ktoré prispievali k lepšej úrode a tým aj k zaopatreniu ľudí, živiacich sa poľnohospodárstvom (MATOUŠEK a kol., 2012). Šírilo aj vedomosti zdravotnícke, ktoré pomáhali počas dvetisícročnej histórie pri budovaní dobročinných diel.

Staroveké zdravotníctvo a kresťanstvo

Cirkev nadväzovala na staroveké vedomosti antických civilizácií v oblasti zdravotníctva. Išlo najmä o poznatky egyptskej gréckej a rímskej civilizácie. Už v starovekom Egypte sa budovali nábožensko zdravotné sanatória na pekných miestach, na brehu rieky alebo mora, kde sa zhromažďovali chorí, ktorí si užívali dobrý vzduch a požehnanie pri chrámoch bohyně Isis a Serapida.

U starých Hebrejov zdravotné úkony vykonávali kňazi. Bojovali proti nákazlivým chorobám (napr. malomocenstvu) pomocou karantény a iných predpisov. V starej Indii vznikali prvé nemocnice už asi 400 rokov pred Kristom a Budhovo učenie tiež stanovovalo pravidlá pre ošetrovanie nemocných. Podľa tohto učenia “ošetrovatel” musí byť dobrý a obetavý voči pacientom, musí byť čistý na mysli i na tele, schopný každej služby, ktorú nemocný potrebuje, musí vedieť miešať lieky, variť, trpezlivo umývať nemocného, musí vedieť dvíhať nemocného z lôžka a vodiť ho na prechádzku, musí mať prax v upravovaní lôžok. Musí byť ochotný, trpezlivý, musí poslúchať obdržané príkazy, nikdy nesmie jednat svojvoľne.” (MESSINA, 2005)

Aj v starovekej Číne už 2800 rokov pred Kristom požívali akupunktúru a mnohé lieky.

V najstarších dobách mestských štátov v Grécku bol nemocný považovaný za neužitočného. Je známym poznatkom, že v starovekej Sparte poškodených novorodencov alebo nechcené narodené dievčatká hádzali zo skaly. Avšak s rozkvetom gréckej civilizácie sa budovali tzv. Asklepiá, ktoré mali stĺporadia pre ukladanie chorých, pre rekonvalescentov, rodičky aj umierajúcich. Lekársku starostlivosť vykonávali najmä kňazi. Starostlivosť tvorilo prijatie nemocného, dodržovanie hygieny a diéta. Profesionálni lekári pracovali vo verejných ošetrovniach, ktoré mali aj chirurgické sály. Okrem toho sa chorí ošetrovali aj v domácnostiach.

Najdôležitejšou lekárskou osobnosťou staroveku bol Hippokrates. O Hippokratovi samotnom toho veľa nevieme, ale zachovala sa pod jeho menom bohatá zbierka spisov. Narodil sa na ostrove Kos asi v roku 460 pred Kristom. Bol vrstovníkom Sokrata. Zomrel v Tessálii asi v roku 370 v pokročilom veku. Jeho spisy a spisy jeho žiakov sa zachovali v knižnici veľkej lekárskej školy na Kose. Jeho najznámejším spisom je Hippokratova prisaha, ktorá je stále aktuálna. Texty pravdepodobne podľa jeho učenia spísali Hippokratovi spolupracovníci. Hippokratova prisaha predstavovala po stáročia najvyšší výraz eticko-profesionálnych povinností lekára. Po celé stáročia bola študentom lekárstva na všetkých univerzitách odovzdávaná spolu s diplomom.

Znie nasledovne:

1. Prisahám pri lekárovi Apollonovi, pri Asklepiovi, Hygiei a Panakei a pri všetkých bohoch a bohyniach a volám ich za svedkov, že budem verný podľa svojich síl a podľa svojho úsudku tejto prisaha a tomuto písomnému záväzku: že budem považovať toho, kto ma naučil tomuto umeniu, za rovného môjmu otcovi, že s ním budem zdieľať život a ak bude treba, dám mu zo svojho, že budem pokladať jeho deti za svojich bratov a bez odmeny ich učiť tomuto umeniu, ak budú po tom túžiť, že budem odovzdávať predpisy a slová a všetky ostatné poučky svojim deťom a deťom toho, kto ma vyučil a žiakom, ktorí podpísali tento záväzok a prisahali podľa lekárskeho zvyku.
2. Budem používať také postupy, aby som podľa svojich síl a svojho úsudku uľavil nemocným a vyhnem sa poškodzovaniu a nespravodlivosti.
3. Nikomu nedám smrtiaci liek, ani keby ho žiadal, ani mu to neporadím. Podobne nedám žene prostriedok pre potrat.
4. Svoj život a svoje umenie si uchovám posvätné a čisté.
5. Pôjdem do ktoréhokoľvek domu, aby som pomohol nemocným, vyhnem sa akejkol'vek dobrovoľnej nespravodlivosti a všetkému škodlivému, ako i pohlavným úkonom na telách žien alebo mužov, slobodných alebo otrokov.
6. Čo uvidím a vypočujem pri liečení alebo mimo neho o živote ľudí a čo nie je vhodné nikdy rozširovať, o tom pomlčím a zachovám to v tajnosti.
7. Ak teda dodržím túto prisahu a neporuším ju, nech sa mi dostane ovocia života a umenia, váženého všetkými ľuďmi a po všetok čas. Ak budem zradcom a krivoprisažníkom, nech sa mi stane opak (MESSINA, 2005).

Aj u Rimanov nachádzame podobné spôsoby liečenia pacientov, ako u Grékov. Sú to chrámy, liečivé prostriedky a útulky. Rímske chrámy vyhľadávali chorí podobne, ako u Grékov a boli vlastne nemocnicami podľa gréckeho vzoru. Na ostrove rieky Tiber v Ríme bol chrám boha Eskulapia, ktorý bol skutočnou nemocnicou. Mal aj les a liečivý prameň. V rodinách sa rodinní príslušníci ošetrovali v ošetrovniach zvaných valetudinária, kde personál tvorili lekári a ošetrovatelia. Existovali aj lazarety pre vojakov (MESSINA, 2005).

Láska k blížnym v cirkvi

Láska k blížnemu je srdcom cirkvi, bez lásky nie je cirkev cirkvou Ježiša Krista, povedal pápež Ján Pavol II. na stretnutí s predsedníctvom talianskej charity.

V prvých storočiach sa dostáva téma lásky k blížnemu do celkového života cirkvi. Medzi 8. a 16. storočím sa odohráva na pôde rehoľných rádov a stelesňuje sa v osobnostiach zakladateľov rehoľných kongregácií v 17. až 20. storočí. Od 30. rokov 20. storočia sa znova charitatívna činnosť stáva témou celej cirkvi.

Kristus pri zahájení svojej misie používa výrok Izaiáša:” Duch Pánov je nado mnou, preto ma pomazal, poslal ma, aby som priniesol chudobným radostnú zvesť, aby som *vyhlásil zajatým prepustenie a slepým navrátenie zraku, aby som prepustil zdeptaných na slobodu, aby som vyhlásil milostivý rok Pánov.*” (Lk 4, 18-21).

Vždy, keď sa v evanjeliách píše o činnosti Ježiša, buď niekoho uzdravuje, lebo práve niekoho uzdravil alebo ide niekoho uzdraviť. Uzdraviť chorého je pre neho naliehavejšie, než doslovné zachovávanie Sabatu. Pre neho je nemožné vidieť trpiacich a nevšimáť si ich. Zo všetkých evanjelií vysvitá, že uzdravovať chorých považoval Ježiš za podstatu svojej služby. “Ježiš obchádzal všetky mestá a dediny, učil v ich synagógach, hlásal radostnú zvesť o Božom kráľovstve a uzdravoval každú nemoc a každú chorobu.” (Mt 9, 35). Poveril svojich apoštolov, aby ho nasledovali v tejto službe. Lukáš pripomína vo svojom evanjeliu, že poslanie dvanástich apoštolov bolo “hlásať Božie kráľovstvo a uzdravovať nemocných.” (Lk9, 2). Evanjelista Marek hovorí, že apoštoli skutočne “pomazávali olejom mnoho nemocných a uzdravovali ich.” (Mk 6,13). Skutky apoštolské svedčia o dôležitosti uzdravovania pre apoštolskú službu po zoslaní Ducha svätého (Sk 3,1-10; 5,15; 9,33-35; Sk 14,8-10; 19,11-12). Kristovi najviac ležala na srdci spása človeka, ústredné jadro radostnej zvesti, že Boh vydal na záchranu človeka

svojho syna a že cieľom človeka je nielen spoznávať Boha a slúžiť mu objavovaním jeho tajomnej prítomnosti v bratoch žijúcich okolo nás, aj keď je zranený, znetvorený, utečenec, hladný alebo smädný. Nasledovníci Krista vyrazili do sveta aby budovali prvé kresťanské obce a svedčili o tejto Kristovej zvesti aj za cenu preliatia vlastnej krvi. Tak sa budovala prvotná cirkev (MESSINA, 2005)..

Z pôsobenia Ježiša a jeho posolstva sa rodí nová zdravotnícka a sociálna kultúra, ktorej hlavnými prvkami sú:

1. Ježiš sa stotožňuje s každým človekom, ktorý potrebuje pomoc
2. Láska k Bohu a bližnému zhrňuje celý Zákon a prorokov, je vlastne naplnením Zákona
3. Láska k chudobným pri poslednom súde rozhodne o budúcnosti človeka, či bude pokračovať vo večnej blaženosti alebo vo večnom zatratení
4. Presadzuje nové chápanie človeka ako Božieho dieťaťa, ako údu Kristovho tela a Chrámu Pána
5. Nerobí rozdiel medzi otrokmi a slobodnými, medzi bohatými a chudobnými
6. Lekárske umenie má slúžiť človeku ako prejav Kristovej lásky
7. Obrana života, každého života od počatia až do smrti
8. Zdravotná a charitatívna služba je veriacim vlastná najmä na záchranu slabých a chudobných.
9. Ježiš dáva hodnotu a zmysel každej ľudskej bolesti, aj keď človek trpí úplne nevinne
10. Láska očisťuje a odčíní hriechy (MESSINA, 2005).

Toto chápanie bolo v starovekom myslení úplne prelomové. Nielen že bolo cudzie Rimanom, ale nemalo obdoby ani v náboženských predstavách Keltov, starých Germánov ani Slovanov. Tieto národy neboli organizované do štátnych útvarov a teda ani podpora hendikepovaných nebola pociťovaná ako politická nevyhnutnosť.

Naopak kresťanstvo od začiatku považovalo dobročinnosť za mravnú povinnosť každého veriaceho podľa vzoru Krista. Nebola však daná v zákone. Praktikovanie ideálu lásky k bližnému bol na osobnom rozhodnutí každého človeka. V Skutkoch apoštolských sa popisujú prvotné cirkvi ako kresťania, ktorí svoj majetok venovali na spoločné dobro a podporovali z neho chudobných a chorých. V tvrdej spoločnosti otrokárskeho štátu bolo takéto chápanie

lásky k blížnemu podľa učenia Krista niečo úplne prelomové a nevídané. Už z prvého storočia sa zachovali listy viacerých miestnych biskupov, ktorí považujú almužnu za lepšiu než modlitbu a pôst. Za Decia v polovici 3. storočia po Kristu bolo predtým trpené kresťanstvo úplne zakázané. Rímska ríša prežívala v tej dobe veľkú krízu, za hranicami na ňu útočili nepriatelia, medzi obyvateľstvom zúril mor a hospodárska kríza. V snahe obnoviť poriadok tu bola požiadavka obnoviť hodnoty, tradície, autority aj náboženstvo. Preto kresťanstvo sa stalo trňom v oku vtedajších vládcov (WOODS, 2005).

Cirkevní otcovia a biskupi miestnych cirkví sa už od prvého storočia realizovali mnohé aktivity v prospech chudobných a chorých. Patrili k nim sv. Cyprián, sv. Ján Zlatoústý, sv. Bazil Veľký, sv. Gregor Naziánsky, sv. Augustín, sv. Lev Veľký, sv. Ignác Antiochijský, sv. Polykarp, sv. Justín, Origenes, sv. Efrém Sýrsky, sv. Ambróz, ktorý vykupoval zajatcov, sv. Hieroným, sv. Cezarius, sv. Gregor Veľký, ktorý prehlásil, *že pokiaľ v Ríme čo len jeden chudák umiera hladom, nie je pápež hodný slúžiť omšu*. Všetci menovaní cirkevní otcovia zdôrazňovali, že Kristus strávil svoj verejný život medzi chudobnými a chorými a preto zveril cirkvi okrem učenia prvoradé poslanie pomáhať chudobným a chorým. Táto služba sa brala mimoriadne vážne. Svedčia o tom mnohé spisy spomínaných cirkevných otcov a ich súčasníkov. Napríklad Apoštolských konštitúciách sa pripomína biskupom, aby

- Rozdeľovali spravodlivé almužny medzi siroty a vdovy, nešťastných, cudzincov bez prostriedkov
- Starali sa o osamelých a chorých
- Starali sa o výchovu sirôt, o ich umiestnenie u pestúnov, o ich manželstvo a budúcnosť
- Nachádzali prácu nezamestnaným
- Dávali jedlo a šaty tým, ktorí ich nemajú
- Pomáhali väzňom
- Dali mládež vyučiť remeslám
- Poskytovali pohostinstvo cudzincom (MESSINA, 2005).

Na zabezpečenie týchto služieb si ustanovili špeciálnu službu *diakonov a diakoniek*.

V období prvých storočí sa kresťania zriekali svojho majetku a dávali do spoločnej pokladnice, z týchto peňazí miestne cirkvi rozvíjali starostlivosť o potrebných. Napr. sv. Ján Zlatoústý dal prednosť výstavbe špitálu pred budovaním baziliky, ako nám hovorí písomné svedectvo o ňom.

Až do prijatia *Milánskeho ediktu* v roku 313 po Kristovi bolo kresťanstvo v Rímskej ríši zakázané a prenasledované. Od tohto roku sa však kresťanská charita mohla vykonávať verejne a vyjsť z katakomb. Kresťania začali budovať *špeciálne ústavy* na poskytovanie charity. Pritáhovali k sebe osoby, ktoré potrebovali pomoc a preto bolo ľahšie starať sa o ne v inštitúciách. Ústavy dávali možnosť vyškoliť špeciálny personál a poskytovali priestory a pomôcky potrebné na starostlivosť. Nicénsky cirkevný snem (r. 325) nariadil, aby v každej miestnej cirkvi vzniklo takéto špeciálne zariadenie. Najznámejšími a zároveň špecializovanými typmi zariadení boli (MATOUŠEK a kol, 2012):

- Xenodochium, v ktorom prichyľovali cudzincov a starali sa aj o chorých a chudobných. Xenodochí sa neskôr stali základom stredovekých špitálov
- Nosokomium bola nemocnica, určená k starostlivosti o chorých
- Brefotrofium bol nálezinec pre dojčatá
- Orfanotrofium bol sirotinec pre opustené alebo osirelé deti
- Gerontotrofium bol starobinec
- Prochotrofium chudobinec

Najväčším ústavom vo vtedajšej dobe bola nemocnica v Caesarei v Kapadócií, ktorá mala viacero oddelení. Jej zakladateľom bol svätý Bazil Veľký.

Cisár Konštantín sa osobne zúčastnil Nicénskeho snemu v r. 325 a presadzoval prepojenie cirkvi a svetskej moci, tzv. *cézaropapizmus*. Keďže sa kresťanstvo stalo štátnym náboženstvom, malo to svoje výhody aj nevýhody. Kresťanstvo začalo oficiálne ovplyvňovať štruktúru inštitúcií rímskej ríše. Zásada „pomáhať chudobným“ bola uzákonená v tzv. *Corpus iuris* a charita sa stala verejnou záležitosťou. Presadili sa zákonné pravidlá, že chudobná vdova dostala dedičské právo, odloženie detí sa považovalo za trestný čin, starí a bezmocní boli zverovaní do starostlivosti dobročinných osôb, väzni boli chránení pred bezohľadnosťou žalárnikov, spoločnosť chránila siroty a vdovy, týranie a zabíjanie otrokov bolo trestané. Do zákona sa dostali aj pravidlá pre zriaďovanie dobročinných inštitúcií ako sirotince, nálezince, ubytovne, hospice, nemocnice, diakonie, ktoré boli určené podporovať hmotné potreby chudobných, bezdomovcov, chorých a detí (BIELAND, 1994). Tieto zvláštne úlohy svojimi výnosmi po stáročia zverovali cisári a panovníci cirkvi a na tento účel jej boli odkazované

majetky. Za vlády Karola Veľkého (742-814), franského kráľa a cisára tzv. Svätej rímskej ríše národa nemeckého (čo mal byť následnícky štát Rímskej ríše), ktorý bol prvým kresťanským panovníkom v západnej stredovekej Európe po páde Rímskej ríše bol vydaný súbor zákonov zvaných *Kapitulare*, v ktorom sa ukladalo majiteľom pôdy povinnosť starať sa o poddaných. Išlo o jeden z prvých pokusov upraviť starostlivosť o chudobných štátnym predpisom. Uskutočňovanie týchto pravidiel však nebolo vynútitel'né (MATOUŠEK a kol., 2012).

Kláštory a ich význam pre pomoc potrebným. Význam kláštorov pre vedu a kultúru v Európe

Na púšti v Egypte už v 4. storočí po Kristu vznikali prvé kláštory. Najprv ako ochrana pre prenasledovaných kresťanov, ale aj ako miesto, kam sa uchýľovali tí, čo chceli praktikovať Kristovo učenie bez vplyvu sveta, v tichu púšte. Už v druhej polovici tretieho storočia sa objavovali pustovníci, ktorí žili v jaskyniach alebo opustených budovách na púšti a celý život zasvätili Bohu. Medzi prvých zakladateľov mníšskeho života patril sv. Anton (sv. Anton Pustovník), mladík z bohatej kresťanskej rodiny, (25? – 356) ktorý sa narodil v strednom Egypte v meste Koma (dnes Kaman). Hnacím motorom pre jeho rozhodnutie všetko opustiť bola snaha o spásu duše. Bol zakladateľom tzv. *anachorétskeho mníšstva* (grécky : emeriti, anachoréti – tí, ktorí sa vzdialili do samoty). Anachoréti žili sami alebo v kolóniách rovnako zmýšľajúcich druhov a tešili sa veľkej úcte. Spojenie s ostatnými udržiavali na spoločných bohoslužbách.

Prvý kláštor založil egyptský kresťan **Pachomius**. Za dôležité pokladal viac žiť vo vymedzenom spoločenstve, než osamote. Blízko mesta Théby založil v roku 320 po Kr. kláštor (latinsky clostrum, uzavreté miesto). Na čele kláštora stál opát. Obyvateľov takýchto kláštorňých spoločenstiev, ktorí žijú spolu, voláme *cenobiti* (z latinského kionos- spoločný a bios – život). Pre obyvateľov takéhoto kláštora boli záväzné spoločné jedlá, jednotný odev a podriadenie sa kláštorňým pravidlám. Prvý ženský kláštor založil **sv. Anton** v Egypte, kde abatýšou bola jeho sestra (JUDÁK, 2004).

Prvé pravidlá pre život v kláštore v západnej časti Rímskej ríše – *mníšsku regulu* - napísal sv. Augustín. Na západe začali kláštory vznikať v blízkosti kostolov, boli pripojené k školám alebo sociálnym zariadeniam a vďaka bohatým sponzorom si čoskoro vybudovali aj silné postavenie v spoločnosti a cirkvi. Celé západné mníšstvo neskôr usporiadala *Regula Benedicti*, ktorá

hlásala ako pravidlá života v kláštore odriekanie, zbožnosť, poslušnosť, chudobu a celibát a tiež zviazanosť s miestom. Napísal ju **Benedikt z Nurzie** (480-547). Tento najprv žil ako pustovník v mestečku Subiaco neďaleko Ríma, kde založil viacero malých kláštorov a neskôr sa rehoľa presídlila do Monte Cassino, ktoré, hoci mnohokrát zničené, vždy znova benediktíni vybudovali. Benediktíni vyznávali pravidlo *Ora et labora*, teda Modli sa a pracuj. Vďaka svojej usilovnosti a znalostiam najmä v poľnohospodárstve, sa kláštory rýchlo stali hospodársky nezávislé a rozširovali sa po celej Európe (HAVIERIK, 2004). Kamkoľvek mnísi prišli, obracali divočinu na kultivovanú úrodnú zem Vysúšali močiare, ktoré im feudáli často darovávali, zaoberali sa chovom dobytky a poľnohospodárstvom, Na každom mieste, kde pôsobili, stali sa zároveň poľnohospodárskou akadémiou pre celé okolie. Dokázali odvodniť a skultivovať obrovské územia. Za kultiváciu veľkej časti Európy, hlavne Nemecka a Anglicka, vďačíme benediktínom (WOODS, 2005).

Kláštory so sebou prinášali znalosti. Či už išlo o pestovanie obilia, chov dobytky a koní, alebo varili pivo, dorábali víno, chovali včely. Vedeli hospodáriť s vodou a zachytávali vodu na jar, aby im slúžila neskôr v období sucha. Švédsko naučili obchodovať s kukuricou, v Parme zaviedli výrobu syrov, v Írsku lovili lososy, zavlažovali a zúrodnili suché oblasti Lombardie. Po vpádoch barbarských kmeňov úroveň poľnohospodárstva veľmi poklesla. Boli to benediktíni, ktorí svojím príkladom a manuálnou prácou v tejto dobe zachraňovali západnú civilizáciu, nielen *opisovaním antických spisov*, ale aj využívaním týchto znalostí v praxi. Neváhali ťažko manuálne pracovať a budovať odvodňovacie kanály na najhoršej pôde, ktorú im ako pôvodne bezcennú darovali ich mecenáši. Benediktínsky mních don Perignon objavil princípy výroby šampanského. Už v najstarších dobách benediktíni varili pivo. Pivo slúžilo ako bežný nápoj pre široké vrstvy obyvateľstva hlavne v stredovekých mestách, kde ľudia často nemali prístup k nezávadnej vode.

Neskoršia reformovaná benediktínska odnož *cisterciánov*, ktorá vznikla v 11. storočí, rozvíjala mnohé technológie stredoveku. Vďaka dobrej komunikácii medzi opátmi kláštorov sa tieto vedomosti šírili medzi kláštorami aj tisíce kilometrov vzdialenými. Už v 12. storočí boli spísané podklady o využití sily vodného kolesa v cisterciánskych kláštoroch na mlátenie obilia a osievanie múky, pohon pri tkaní látok a spracovanie koží, rozklepávanie kovových plechov. Súčasné archeologické výskumy na území cisterciánskych kláštorov v Anglicku, (ktoré zrušil a rozvrátil Henrich VIII., kláštorné majetky potom rozdával svojim podporovateľom) ukazujú, že cisterciáni poznali princíp a využitie vysokých pecí o 200 rokov skôr, ako ich opätovne vynašiel civilizovaný svet, teda už v 16. storočí. Tieto kláštory boli najefektívnejšie

fungujúcimi samostatnými hospodárskymi jednotkami vtedajšej Európy a možno aj sveta (WOODS, 2005).

Veľké úspechy dosiahli mnísi v spracovaní kovov. Od 13. do 17. storočia boli hlavnými spracovávateľmi kovov vo francúzskom Champagne. Každý kláštor mal fabriku, ktorú poháňala vodná sila. Mnísi vyrábali železo pre svoju potrebu, ale prebytky predávali v svojom okolí. Podobne všade tam, kde bola dostupná železná ruda, vo svojich kláštoroch po celej Európe vyrábali železo. V Európe zdevastovanej vpádmi barbarov na začiatku stredoveku boli benediktínski mnísi nositeľmi vedomostí o hutníctve a pomáhali tieto znalosti šíriť aj medzi ostatným obyvateľstvom (JUDÁK, 2004). Vlastne zaviedli stredoveké veľmi na tú dobu pokročilé strojárstvo v miere dovtedy nepoznanej. Boli zároveň znalcami dobývania soli, hliníka, železa, olova a sadry, budovali porcelánky a sklárne. Boli nositeľmi mnohých objavov svojej doby. Napríklad už v 11. storočí existujú záznamy o lete klzákom mnícha Eilmera, ktorého si pamätali ľudia potom počas ďalších troch storočí. Prvé hodiny, o ktorých máme záznamy, zostrojil benediktínsky mních, neskorší pápež Silvester II. pre nemecký Magdeburg v roku 996. V 14. storočí v Anglicku benediktínsky opát Richard z Walinfordu zostrojil vynikajúci orloj, ktorý obdivovali všetci súčasníci a ktorý rovnako zmizol počas konfiškácie kláštorov Henrichom VIII. (WOODS, 2005)

Pokiaľ sa týka **sociálnej činnosti** v prospech potrebných, benediktínska rehoľa prikazovala mníchom, aby boli pohostinní a rozdávali almužny. Podľa vtedajšieho chápania, ktoré podporovali stredoveké legendy o putovaní Krista Pána spolu so sv. Petrom po zemi, mali byť všetci putujúci prijatí ako sám Kristus. Kláštory preto poskytovali útočisko všetkým cestovateľom, najmä pútnikom, ktorí podľa vtedajšej tradície putovali do Jeruzalema alebo Ríma. Títo pútnici často na svojej ceste, ktorá mohla trvať aj viac rokov, boli ožobráčení, ozbíjaní alebo slabí a chorí a kláštory im aj chudobným poskytovali svoju veľkorysú pohostinnosť v tzv. **hospicoch** (JUDÁK, 2004). V niektorých kláštoroch dokonca mnísi sami vyhľadávali zablúdených pútnikov. Kláštorňý špitál mával zvon, ktorý slúžil na orientáciu zablúdených v hlbokých lesoch v noci. Rovnako mnísi stavali majáky pri mori na nebezpečných plytčinách a traduje sa, že mesto Kodaň vďačí za svoj vznik benediktínskemu kláštoru, kde mnísi aj aktívne zachraňovali námorníkov, ktorí stroskotali pri pobreží. Mnísi sa starali aj o ľudí žijúcich v okolí kláštora, prispievali na stavbu a údržbu mostov a ciest a inej stredovekej architektúry (GOFFMAN, 1961).

V oblasti *písomníctva* zohrali kláštory nenahraditeľnú úlohu najmä v období barbarských vpádov na začiatku stredoveku. V tej dobe ešte nebol vynájdený tlačiarenský stroj a všetky vtedajšie vedomosti sa šírili prostredníctvom rukou písaných opisov. Každý kláštor mal tzv. *scriptórium*, kde sa mnísi dlhé hodiny usilovne venovali opisovaniu spisov. Aj keď barbari často zničili a vypálili kláštory, predsa sa niektoré najmä v neprístupných horách zachránili a uchovali tak vo svojich knižniciach a skriptóriách poklady antických vedomostí, ktoré potom slúžili za základ vedomostí vznikajúcich univerzít (BAHNÍK, 1974). Teológ Alkuin, ktorý spolupracoval s cisárom Karolom Veľkým na obnove vzdelanosti v strednej a západnej Európe po vpádoch barbarov, spomína, že medzi knižným fondom vtedajšieho yorského kláštora boli spisy Aristotela, Cicera, Lukiana, Plínia, Statia, Vergília aj Troga Pompeia, ďalej Ovídia, Horacia, Terentia. V ďalších kláštoroch boli spisy Senecu, Platóna Varrona, Iuvenala. Opáti a mnohí mnísi boli veľkými znalcami antických autorov, ktorých ovládali doslova naspamäť. Keby kláštory neboli zachovávali a starali sa o tieto antické spisy, boli by navždy stratené pre našu európsku civilizáciu (WOODS, 2005).

Niektoré kláštory sa špecializovali na určité vedné odbory. Napríklad v Dijone sa špecializovali na medicínu, v Sankt Gallen mali školu maliarstva a grafiky. V nemeckých kláštoroch sa prednášalo grécky, hebrejsky a arabsky, arabština sa počas dlhej doby stala *lingua franca* vtedajších vzdelancov, keď Mauri ovládli pyrenejský poloostrov, tak ako neskôr latinčina.

Takisto sa okrem antických spisov mnísi venovali opisovaniu Biblie, ktorej texty by pravdepodobne inak neprežili vpády barbarov (MESSINA, 2005).

Mnísi šírili vedomosti a boli aj stredovekými učiteľmi. Mnohí bohatí šľachtici posielali svojich synov do *kláštorných škôl*. Tí, ktorí neskladali mníšske sľuby, sa často vzdelávali v chrámových školách, ktoré sa zakladali pri katedrálach. Kláštory a kláštorné školy šírili vedomosti nielen o hospodárení, ale aj antickú vzdelanosť a vzdelanosť všeobecne. Tieto školy prispeli k vzniku univerzít. *Univerzity* boli od začiatku čisto cirkevné inštitúcie. Mnísi boli mysliteľmi a filozofmi svojej doby a utvárali náboženské a politické myslenie. Pravdepodobne zachránili pre európsku civilizáciu gramotnosť samotnú, ktorá by bola vpádom barbarov inak zanikla, tak, ako sa to stalo dávno predtým mykénskej kultúre. Mníchom vďačíme za kontinuitu myslenia a civilizácie od antiky až do neskorého stredoveku a modernej doby (WOODS, 2005).

V oblasti charity sa mnísi realizovali v školách, hospicioch, špitáloch a touto činnosťou postupne nahradili diakonov. K mníchom prichádzali pútnici, ľudia pre radu, nasledovníci. Popri svojom vyčlenení zo spoločnosti do kláštora mnísi pracovali a plody svojej činnosti štedro rozdávali chudobným (SUPPES, WELLS, 1991).

Mníšstvo malo veľké zásluhy pre rozvoj *lekárstva*. Mnohí mnísi boli lekármi, ošetrovateľmi, bylinkármi. Kláštory sa stali strediskami stredovekej lekárskej starostlivosti. Každý kláštor mal bylinkovú záhradu a v benediktínskych knižniciach sa uchovávali lekárske kódexy. Pri konventoch vznikali nemocnice. V dobe krvavých zrážok a vojen ranného stredoveku nik iný nemal podmienky a bezpečie, aby mohol udržiavať chorých a v klúde sa o nich starať (MESSINA, 2005).

Rovnako *kresťanskí panovníci a šľachtici* stavali a podporovali nemocnice, útulky, starobince, sirotince, kláštory a diakonie. Často sa osobne angažovali pri ošetrovaní chorých a pomáhaní chudobným. Mnohí rozdeľovali väčšinu majetku na tieto činnosti (napr. manželka cisára Teodosia II., konzul Lampadius, Melánia Staršia v Jeruzaleme, konštantínopolský prefekt Nebridius, rímske šľachtické Paula, Paulína a Proba, Fabiola, ktorá zriadila prvý mestský špitál v Ríme koncom 4. storočia a pod.) (MESSINA, 2005).

V období 6. až 10. storočia sa na základe rádov začalo rozvíjať *špitálnictvo*. Špitál býval neoddeliteľnou súčasťou baziliky alebo katedrály či kláštora.

V období ranného feudalizmu sa zrodilo *rytierstvo*. Každý rytier pokladal za svoju povinnosť chrániť bezbranných. Formula pasovania na rytiera obsahovala aj požehnanie meča: „Nech zaistí uje ochranu kostolov, vdov, sirôt chorých, chudobných a všetkých Božích služobníkov.“ Vznikalo veľa vojenských rytierskych rádov, ktoré sa inšpiroval regulou sv. Benedikta.

Napríklad rád sv. Jána Jeruzalemského **johaniti (dnešní Maltézski rytieri)**, založili v Jeruzaleme okolo roku 1000 nemocnicu S. Maria in Latina, ktorá bola tak dobre fungujúca, že sa stala vzorom pre všetky zdravotnícke organizácie na Východe aj Západe (WOODS, 2005).

Nemecký kňaz Ján z Wurzburgu bol ohromený tým, čo pri návšteve špitálu v Jeruzaleme videl. „dom sýtil toľko jednotlivcov zvonka i vnútra a dával také obrovské množstvo almužien chudobným, ktorí prichádzali k jeho dverám, alebo zostávali mimo, že celkové výdavky

nedokázali spočítať ani riaditelia a priaznivci.“. ďalší nemecký pútnik Teodor z Wurzburgu píše, že “pri prechádzaní paláca nemôžeme odhadnúť počet ľudí, ktorí tu ležia, ale videli sme tisíc postelí. Ani kráľ ani tyran by nebol dosť mocný, aby dokázal denne vydržovať také množstvo ľudí, aké dostávalo pokrm v tomto dome“. (WOODS, 2005, s. 142). Johaniti budovali neskôr špitály po celej Európe a inšpirovali aj iných k budovaniu špitálov. Nazývali ich na základe toho aj špitálnici. (Johaniti po obsadení Jeruzalema moslimami sa presídlili na ostrov Rodos. Neskôr po dobytí Rodosu vládcom Sulejmanom II. presídlili na ostrov Malta, kde je ich hlavné sídlo doteraz)

Niektoré novovzniknuté rády koncom stredoveku aj neskôr sa priamo špecializovali na pomoc chudobným a hendikepovaným. Svoju činnosť rozvíjali počas mnohých storočí a niektoré pracujú dodnes. V starostlivosti o chorých a ľudí s postihnutím vynikali niektoré ženské rády. Napríklad v 13. storočí to bol ***rád Milosrdných sestier Panny Márie Jeruzalemskej***, ktorých úlohou bolo starať sa o pútnikov v Svätej zemi.

V roku 1652 bol založený rád milosrdných sestier ***boromejok***, ktoré založili v Nancy vo Francúzsku pri svojom kláštore špitál. V 19. storočí prišli aj do Čiech a v Prahe sa starali o nevidomých. Založili si kláštor a nemocnicu Pod Petřínem, v ktorej pôsobia aj dnes. Kým ich komunisti nezrušili, prevádzkovali už 61 rehoľných domov s domovmi pre seniorov, školami a nemocnicami (MATOUŠEK a kol., 2012).

Niektoré mužské rády sa tiež venovali chorým, ako napríklad ***milosrdní bratia***, rád založený v roku 1537 v Granade v Španielsku. Títo sa vzdelávali v medicíne a boli teda odborníkmi na zdravotnú starostlivosť. Milosrdní bratia napríklad prevádzkujú nemocnicu v bratislavskej Petržalke (jediná nezadĺžená nemocnica).

Veľké dielo kláštorov bolo oslabené neskôr zrušením kláštorov a zhabaním ich majetku za vlády Henricha VIII. v Británii v 16. storočí a neskôr vo Veľkej francúzskej revolúcii v 18. storočí. V našich krajoch veľkým zásahom bolo zrušenie niektorých kláštorov panovníkom Jozefom II. v 18. storočí, keď potom charitatívne dielo kláštorov zveril farským chudobinským ústavom, lebo sa o potrebných nemal kto starať (MATOUŠEK a kol., 2012). U nás charitatívnu činnosť najmä ženských reholí zničili komunisti po roku 1948.

Solidarita v novoveku pod vplyvom reformácie

Na začiatku novoveku (novovek sa približne datuje od čias objavenia Ameriky 1492 a začiatkov reformácie, t. j. od 15. storočia) v 16. storočí na základe myšlienok **Martina Luthera** vznikali takzvané *zákony pre chudobu*, najmä v mestách, kde sa presadila reformácia (Augsburg, Norimberg, Lesing, Štrasburg, Vratislav, Magdeburg, Kráľovec, Gdaňsk). Napríklad v Štrasburgu pôsobil reformátor **Martin Butzer** a pod jeho vplyvom malo mesto príkladnú starostlivosť o chudobných (MATOUŠEK a kol., 2012). Reformátori rozlišovali tzv. ozajstných a falošných chudobných a podľa nich princípom bolo postarať sa práceneschopných chudobných a práceschopných treba vychovať k práci. Týmto sa riadili aj v Anglicku, kde anglická kráľovná Alžbeta I., dcéra kráľa Henricha VIII. vydala chudobinský zákon v roku 1601 (BIELAND, 1994).

V čase reformácie vznikla znova aj zborová diakonia podľa vzoru prvých kresťanov, ktorú rozvíjal **Johannes a Lacso**. Cirkev mala podľa neho zamestnať diakonov a diakonky, ktorí sa venujú službe potrebným. Neskôr musel utiecť z Anglie do Nemecka, kde pokračoval vo svojich snahách o starostlivosť o práceneschopných a v prevychovávaní alkoholikov. Zameriaval sa aj na cudzincov a námorníkov.

Zborové diakonie sa veľmi rozvíjali v Holandsku (MATOUŠEK a kol., 2012). Budovali sa ústavy ako sirotince, starobince, nemocnice, ústavy pre choromyselných, pracovné domy a polepšovne. Napríklad v Amsterdame sa usporadúvali lotérie, ktorých výnos sa venoval na podporu týchto ústavov. Vyberali sa aj zbierky medzi obyvateľmi na tento účel dvakrát do roka a výnos z týchto zbierok stačil na celoročnú prevádzku všetkých charitatívnych domov. Zaujímavé je, že reformované hnutie znovu zaviedlo aj ženské diakonky, ktoré sa starali najmä o domácnosť, kuchyňu a pracovňu v týchto ústavoch.

Mnohí evanjelickí duchovní spolu so svojimi manželkami zakladali ubytovne pre prenasledovaných, utečencov a trpiacich na svojich farách. Evanjelické fary prinášali ovocie dobročinnosti po stáročia. Príkladom boli manželia **Matthaus a Katharina Zellovi**, ktorí založili evanjelickú faru v Štrasburgu (MATOUŠEK a kol., 2012).

V katolíckych kruhoch v období novoveku vznikali *laické cirkevné bratstvá*, najmä na území dnešného Talianska. Niektoré z nich sa venovali aj charitatívnej činnosti. Hnutie združení *flagelantstva* tiež boli zakladané ako združenia solidarity s chudobnými, ktorí praktikovali skutky milosrdenstva (BURKE, 1996).

Bratstvo sv. Martina vo Florencii založené r. 1442 vzniklo na pomoc chudobným podľa príkladu svojho patróna sv. Martina, ktorý sa o svoj vojenský plášť rozdelil so žobrákom. *Bratstvo Sŕatia sv. Jána* v Ríme sa staralo o odsúdených zločincov. Jeho členom bol aj maliar a sochár Michelangelo Buonarroti.

V protireformačnom hnutí vznikli nové katolícke rády, ktoré sa starali o vzdelávanie aj nemajetných, ako boli *kajetáni* v Ríme, *jezuiti* založení sv. Ignácom z Loyoly 1534. Don Bosco založil rehoľnú spoločnosť *saleziánov* v Turíne v 19. storočí, ktorých hlavnou náplňou bolo starať sa o chudobných a ohrozených chlapcov vo vznikajúcich robotníckych štvrtiach. Doteraz fungujú saleziánske skupinky pre mladých, kde sa pri výchove využíva šport, hudba, divadlo, vzdelávanie v remeslách, v akademických disciplínach aj vo vierouke. V našich krajoch prvá saleziánska komunita vznikla na Morave 1927, kde doteraz saleziáni pôsobia ako aj na mnohých iných miestach.

Činnosť týchto rádov a kongregácií zodpovedala dnešnému ponímaniu sociálnej práce ako špecializovanej činnosti v podobe angažovania sa na osude klientov (JOHNSON, 2005). Popri tejto špecializovanej činnosti existovali pri kláštoroch starých rádov inštitúcie, ktoré podporovali sociálne znevýhodnených. Mnoho kláštorov malo funkciu *almužníka*, ktorý zodpovedal za rozdeľovanie peňazí, jedla a šiat.

Dejiny solidarity na našom území

Ohrozené skupiny ľudí sa rovnako v minulosti, podobne ako dnes, dostávali do situácie hmotnej núdze pomerne často. Boli to najmä ľudia s rozličným postihnutím, ktorí sa nedokázali sami užiť, ako sú ľudia s telesným alebo duševným postihnutím, mrzáci, nevidiaci, hluchonemí, mentálne postihnutí. V dôsledku menej rozvinutej medicínskej starostlivosti, ale aj vojen, chudoby a rôznych epidémií bolo takýchto ľudí pomerne veľa. Takýchto ľudí považovala spoločnosť v histórii za prirodzenú súčasť života a v súlade s kresťanským učením sa usilovala o nich starať (BIELAND, 1994). Tradične sa sociálna starostlivosť zameriavala aj na vdovy a siroty, ktoré sa po úmrtí otca ocitli bez hmotného zabezpečenia. Ženy boli často klientkami chudobincov a poberali od rôznych dobročinných spolkov podporu. Súviselo to s ich postavením v minulosti, keď neexistovali takmer vôbec ženské povolania a žena bola odkázaná na svojho manžela žiteľa (GOFF, 1991).

Rôzne epidémie, vojny, prírodné katastrofy boli ďalšou príčinou, prečo ľudia upadali do chudoby a odkázanosti na pomoc. Spoločenstvo, v ktorom žili, sa snažilo ich v takýchto situáciách podporovať. Bolo to buď mesto alebo náboženská obec, rôzni individuálni darcovia a iniciátori dobrovoľných zbierok. Ďalším rizikovým stavom bola staroba, kedy starí ľudia často prepadli do existenčnej chudoby.

Najstaršie formy pomoci v podobe sociálnych inštitúcií zakladali cirkvi, najmä kláštory, neskôr obecné a mestské samosprávy a niekedy aj bohatí jednotlivci. Na našom území to boli spočiatku nešpecializované *xenodochiá* alebo *špitály* (LUKAČKA, 2003). Ubytovanie a zaopatrenie tu dostávali všetci potrební, chorí, starí, chudobní, pocestní, vdovy a siroty. Neskôršie sa tieto inštitúcie nazývali chudobince alebo lazarety. Boli to jediné útočiská pre ľudí odkázaných na pomoc. Neskôr sa tieto ústavy špecializovali a oddelila sa zdravotná a sociálna starostlivosť. V Uhorsku to bolo od roku 1856. V polovici 19. storočia evidovali v Uhorsku 90 nemocníc, ale až polovica z nich boli malé starobince. Aj koncom 19. storočia ešte väčšinu zariadení s názvom špitál alebo lazaret boli v skutočnosti malé chudobince a starobince. Najväčšiu kapacitu týchto zariadení mali väčšie mestá. Podľa štatistík z roku 1875 sa na dnešnom území Slovenska (vtedy Horné Uhorsko) nachádzalo 57 ústavov sociálnej starostlivosti, najviac ich bolo v Nitrianskej a Gemerskej župe, v Bratislave, Prešove, Banskej Štiavnici, Trenčíne, Nitre a Košiciach (DUDEKOVÁ, 2003). Na ich správe a financovaní sa podieľali cirkvi, mestá a bohatí

mecenáši. V stredoveku mali niektoré špitály nazhromaždený rozsiahly majetok, z ktorého výnosov špitály financovali. Mnohí bohatí jednotlivci a mešťania zanechávali v záveti svoj majetok takýmto ústavom. Špitály často vlastnili nehnuteľnosti, polia a vinice, ktoré im pomáhali financovať prevádzku. Úroveň starostlivosti závisela od finančných možností zariadenia. Záviselo aj od toho, komu bola starostlivosť poskytovaná. Väčšina azylov poskytovala najmä ubytovanie, stravu, ošatenie a kurivo si obyvatelia zabezpečovali žobraním. Niektoré azyly boli však elitnými zariadeniami podobnými dnešným penziónom. Existujú záznamy, že v niektorých mávali aj kaloricky bohatšiu stravu v podobe mäsa podávaného viackrát do týždňa, viackrát do roka aj pivo a víno. Na vidieku mala pomoc odkázaným inú podobu. Obce väčšinou nemali financie zriaďovať chudobince. Niekedy však mali jednoduché nízkokapacitné ubytovne. Vedenie obcí poskytovalo pomoc a opateru odkázaným tým, že ich zamestnávalo na ľahšie práce, ako boli pasenie zvierat, čistenie ulíc a iné pomocné a príležitostné práce. Na dedinách sa uplatňoval tzv. systém „*zaradom*“, kde sa pri zaopatrovaní striedali pri poskytovaní stravy, naturálií a niekedy aj ubytovania dom od domu obyvatelia obce (DUDEKOVÁ, 2003). Najviditeľnejšími problémovými odkázanými boli žobráci a tuláci. Boli to ľudia s rôznymi hendikepmi, s telesným či duševným postihnutím, starci, nezaopatrené sirotky a vdovy ako aj chudobní vo veľkých mestách. Často sa žobrákmi stali schudobnelí tovariši, vojenski zbehovia, žoldnieri, poddaní, ktorí ušli od zemepána, drobní zloději a iní drobní kriminálnici. Kým boli tieto skupiny menšie, nepredstavovali hrozbu pre spoločnosť, ktorá mala kapacitu sa o nich postarať. Na vidieku vnímali žobrákov ako príležitosť realizovať prikázanie lásky k blížnemu, keď na žobrákov a tulákov nazerali ako na putujúceho Krista. Hrozbou sa ale stali, keď sa zhromažďovali v mestách vo veľkom počte. Bolo to v období rozvoja miest a manufaktúrnej výroby, keď zástupy ľudí z vidieka prichádzali do miest za obživou a mnohí končili ako žobráci (BIELAND, 1994). V období ekonomických kríz zostávalo mnoho ľudí bez práce a navyšovalo počty žobrákov. To viedlo k zavádzaniu rôznych preukazov, ktorými sa žobráci museli preukazovať, že majú právo na konkrétnych miestach v mestách žobrať. Bolo to často v blízkosti chrámov. Zaviedlo sa tzv. *domovské právo*, ktoré určovalo, že postarať sa má o žobráka domovská obec, z ktorej pochádzal (DUDEKOVÁ, 2003).

Ľudia prichádzajúci do miest za prácou boli akoby vytrhnutí z koreňov, strácali prirodzené väzby vo svojich komunitách a pretŕhali sa tradičné väzby, ktoré predstavovali záruky sociálnej bezpečnosti. Ľudia prichádzali do miest ako cudzinci a boli oveľa zraniteľnejší, ak stratili prácu, ochoreli alebo zostarli. Pre zdravých ľudí bez práce neexistoval systém v podobe dnešného

sociálneho poistenia. **Prvé sociálne poistenie** zaviedol v Nemecku až kancelár **Oto von Bismarck** (postupne v rokoch 1883 až 1889), ale bolo len pre štátnych zamestnancov.

Určité zabezpečenie predstavovali len *cechy a banícke spolky*, ktoré zhromažďovali v podobe členského fondy na podporu tých, ktorí pri práci utrpeli zranenie alebo zahynuli a pre ich rodiny (DUDEKOVÁ, 2003).

Mestskí úradníci a členovia dobročinných spolkov si uvedomovali, že finančná pomoc nedokáže pokryť všetkých, ktorí ju potrebujú a preto sa usilovali nejako vymedziť, kto si zaslúži podporu. Rozhodujúcim kritériom sa stala práceschopnosť alebo práceneschopnosť. Mestá sa usilovali ochrániť pred ďalšími nápmi žobrákov bez práce. Preto zaviedli ďalšie kritérium, rozlišovanie na domácich a cudzích. Domovská príslušnosť dávala právo domácim na podporu. Nazeranie na chudobu sa zmenilo. Predstavu o chudákovi, vyžadujúcom si milosrdenstvo vystriedal nový stereotyp práceschopného tuláka nehodného charity, ktorého treba prostredníctvom práce prevychovať. Duchovný akt milosrdenstva voči chudobnému blížnemu nahradila prísna kontrola založená na kategorizácii chudobných (BIELAND, 1994).

V období osvietenstva sa v tomto duchu uskutočňovali prvé zásahy proti žobrákom. Mali za cieľ zaviesť organizovanú kontrolu širokých vrstiev chudoby pomocou centralizácie a inštitucionalizácie. Nariadenie Márie Terézie z roku 1775 prikazovalo umiestňovať nehodných žobrajúcich chudobných do špeciálneho prevýchového zariadenia, tzv. **robotárne**.

Z tohto obdobia pochádzajú aj prvé súpisy žobrákov v mestách. Žobrať bolo dovolené len domácim na niekoľko málo na to určených miestach (MATOUŠEK a kol., 2012).

Novou formou starostlivosti za **Jozefa II.** sa mal stať **farský chudobinský ústav**, to bol orgán na centrálné získavanie a prerozdeľovanie milodarov v každej farnosti. Pracoval podľa zásad zákaz žobrania, udeľovanie podpôr len „domácim“ chudobným, vykazovanie cudzích žobrákov, evidencia a systematizácia financovania. Tieto opatrenia predstavovali prvýkrát systematizovanú a organizovanú štátnu sociálnu politiku na území Habsburskej ríše. Policajné kontroly a odsuny žobrákov do domovských obcí sa stali každodennou realitou. Robotárne ako inštitúcie nútených prác existovali v Habsburskej monarchii už koncom 17. storočia. Prvú založil Leopold I. vo Viedni, ďalšie boli v Košiciach a Bratislave. Robotárne však viac pripomínali väzenie než sociálno-výchovnú inštitúciu a skôr slúžili na zastrašovanie pred žobraním a tuláctvom. Okrem nich existovali azyly pre bezdomovcov, ktoré mali dobrovoľné a nútené oddelenie (DUDEKOVÁ, 2003).

Represie vzbudzovali solidaritu k žobrákom.

Prvé zásahy štátu do pomoci sociálne slabým priniesli so sebou postupnú byrokratizáciu ale aj špecializáciu a profesionalizáciu.

Okrem štátnych existovali aj iné záchranné inštitúcie. Morálnu aj skutočnú povinnosť postarať sa malo v prvom rade najbližšie okolie.

Rodina sa mala postarať o základné vyživovacie možnosti. *Vyživovaciu povinnosť* mal manžel voči manželke a naopak, rodičia voči deťom a starí rodičia voči vnukom. V prípade, že sa rodina nedokázala postarať, mohla sa obrátiť na príslušnú náboženskú obec alebo miestne susedské spoločenstvo, v meste na mestské sociálne inštitúcie. O svojich poddaných sa mal povinnosť postarať sa aj zemepán, ale často to záviselo od jeho dobrej vôle. Od začiatku 19. storočia začali vznikať *dobročinné spolky* a prvé svojpomocné profesijné združenia. – cechy a banícke bratské pokladnice (MATOUŠEK a kol., 2012).

Pomoc od obce sa stala neskôr záväznou, čo predstavovalo prelom v nazeraní na starostlivosť. Tieto predpisy pochádzajú z roku 1723 a podľa nich mala obec záväzok poskytnúť aj bezplatnú lekársku starostlivosť chudobným. Podľa ďalšieho zákona z roku 1876 pribudli obciam a mestám ďalšie povinnosti: starať sa o nemajetných duševne chorých a siroty, v obci nad 1500 obyvateľov zriadiť a financovať pôrodnú babicu a nad 6000 obyvateľov aj mestského či obecného lekára. V praxi sa však pre nedostatok financií tieto opatrenia vždy nedodržovali (DUDEKOVÁ, 2003).

Prelomom bol zákon z roku 1898, keď niektoré takéto aktivity začal financovať štát. Z novozriadeného štátneho fondu sa hradili výdavky na nemocničnú ústavnú liečbu duševne chorých, chudobných rodičiek a pacientov nakazených infekčnými chorobami, ako boli pohlavné choroby, mor, cholera a trachóm. Financovala sa aj starostlivosť o opustené deti do 7 rokov a schodky v rozpočtoch obcí a žúp. Tieto výdavky sa hradili iba takým nemocným, ktorí neboli schopní ich uhradiť sami, teda na princípe subsidiarity. Na terajšom území Slovenska sa do ústavov dostávali kvalifikovaní odborní pracovníci.

Začiatkom 20. storočia trend postupnej špecializácie a profesionalizácie a byrokratizácie bol citeľný. V roku 1900 malo Uhorsko len niekoľko špecializovaných ústavov pre deti (100 sirotincov a 14 azylov, 1 ústav pre nevidomé, 7 ústavov pre hluchonemé a 3 pre duševne postihnuté deti, už v roku 1911 počty stúpili na 109 sirotincov, 9 ústavov pre nevidomé, 16 pre hluchonemé (u nás v Jelšave, Kremnici a Bratislave), 8 pre duševne postihnuté deti

(DUDEKOVÁ, 2003) . Na území Uhorska existovali štyri štátne ústavy pre choromyseľných plus dve súkromné sanatóriá. Na Slovensku existovalo v roku 1908 v mestách 60 ústavov zatvorenej sociálnej starostlivosti. Boli to všeobecné chudobince, starobince, sirotince a „ostatné“. Mali väčšinou malú kapacitu cca 10 až 20 osôb. Väčšina potrebných však ostala odkázaná na otvorenú sociálnu starostlivosť, hlavne v malých mestách. Mestá poskytovali finančnú podporu a na oplátku podporovaní, ak vládali, vykonávali práce v prospech mesta, napr. pri zametaní ulíc.

Veľký význam v sociálnej starostlivosti predstavovalo zavedenie systému robotníckej zákonnej ochrany. Zavedenie *povinného nemocenského poistenia* v roku 1891 a *úrazového poistenia* v roku 1907 sa vtedy vzťahovalo len na zamestnancov v priemysle, ale predznamenalo zavedenie ďalšieho poistenia ako štátneho nemocenského, úrazového, invalidného a starobného poistenia.

Začiatkom 20. storočia prišlo v Uhorsku k poštátneniu starostlivosti o siroty. Motivovala k tomu veľmi vysoká úmrtnosť v neštátnych sirotincoch. Tretina až polovica detí zomierala na následky zlej starostlivosti. Uhorsko zápasilo v tej dobe s malým demografickým prírastkom. Preto sa starostlivosť o siroty do 7 rokov, dovtedy hradená obcami a mestami začala hradiť zo štátnej pokladnice. Štátne detské azyly boli len prestupnými stanicami, odkiaľ deti odchádzali do pestúnskej starostlivosti. Do tzv. rodinných kolónií. V praxi neraz dochádzalo k zneužívaniu detskej práce, niektoré rodinné kolónie nevyhovovali hygienickým a zdravotným podmienkam. Výchova sirôt bola jednostranne zameraná na poľnohospodárstvo a nie na vyučenie sa remeslu. Často sa umiestňovaním detí prerušovalo puto so širšou rodinou a dochádzalo k vytŕhaniu z prirodzeného prostredia. Často sa táto prax využívala aj k pomadžarčovaniu. Takéto zacielenie výchovy prekážalo menšinám a stalo sa prekážkou pri rozšírení detských opatrovní na území Slovenska (DUDEKOVÁ, 2003).

Postupne sa zásahy štátu do sociálnych problémov zosilňovali. Postupne sa tak formovala sociálna politika a menilo sa vnímanie roly štátu pri riešení sociálnych problémov.

V období Československej republiky štát intenzívne spolupracoval s aktivitami cirkví a dobročinných združení, neskôr narastala závislosť odkázaných na štáte. Toto sa umocnilo za totalitných režimov či už Slovenského štátu alebo za komunizmu. Paternalistický postoj štátu mal za následok pasivitu občanov, ktorí boli postavení do role „prijímateľov výdobytkov sociálneho zabezpečenia“ za cenu akceptovania režimu a spolupráce s ním.

Sociálna práca sa stáva vedeckou disciplínou (koniec 19. a začiatok 20. storočia).

Na konci 19. a začiatkom 20. storočia sa postupne začala sociálna práca, ktorá bola dovtedy praktickou činnosťou, premieňať aj na vedeckú disciplínu. Prispeli k tomu prvé výskumy realizované na amerických robotníkoch a hlboká skúsenosť niektorých praktičiek a praktikov, ktorú dokázali vedecky spracovať. Postupne sa tak vytváral vedecký charakter sociálnej práce, ktorá si vytvárala svoju vlastnú teóriu a paradigmu. Praktické skúsenosti a teoretické vedecky spracované poznatky slúžili za základ vzdelávania v sociálnej práci. Zároveň školstvo produkovalo špecialistov a niektorí z nich sa stali výbornými výskumníkmi v oblasti sociálnej práce. Objavovali vhodné metódy a nástroje pre výskum sociálnych problémov a ich riešenia. Vytvárala sa tak platforma pre rozvoj sociálnej práce ako vedeckej disciplíny.

Prvé špecializované školy sociálnej práce vznikali tesne pred začiatkom 20. st. v **Amsterdame, New Yorku, Londýne**. (MATOUŠEK a kol., 2012). Teda na miestach, kde sa tradične vykonávala sociálna práca a mali s ňou hlboké skúsenosti. Najprv sa organizovali krátkodobé kurzy. Napr. Newyorská filantropická škola, ktorá je dnes fakultou sociálnej práce Kolumbijskej univerzity, začínala v r. 1898. Vývoj však išiel veľmi rýchlo. V roku 1920 už 19 amerických univerzít poskytovalo magisterský program v sociálnej práci.

V 20. rokoch 20. storočia existovali už desiatky škôl sociálnej práce aj v Európe, Severnej a Južnej Amerike.

Boli podporované cirkvami alebo svetskými inštitúciami.

Prevládajúca metóda v sociálnej práci v tej dobe bola na začiatku 20. storočia **prípadová práca a práca s rodinou**. Objavovala sa však aj **skupinová a komunitná práca** hlavne v okrajových robotníckych štvrtiach veľkých miest (Londýn) alebo pri práci v komunitách emigrantov (Chicago).

Elisabeth Fryová organizovala v Anglicku kurzy šitia pre väznené ženy, presadila ženské dozorkyne ženám, pomáhala ženám po prepustení hľadať ubytovanie a prácu.

Objavovali sa prvé vedecké štúdie o chudobe (autori *Charles Booth a Seebohm Rowntree*), ktoré podnietili zmenu v názoroch na zdroje chudoby a ovplyvnili viac starostlivosti štátu,

Bieda sa už nechápala ako zavinená hlavne neochotou pracovať, ale ako dôsledok nezamestnanosti (MATOUŠEK a kol., 2012).

Octavia Hillová v Anglicku sa stala priekopníčkou skupinovej a komunitnej práce, zaoberala sa veľkomestskou chudobou a snažila sa podporovať chudobných výstavbu zdravých bytov, zakladaním dielní, klubov a ihrísk.

V USA veľká téma SP je **prist'ahovalectvo**. Prist'ahovalcom sa venovala **Jane Addamsonová**, ktorá založila komunitný dom Hull House v Chicagu, ktorý sa stal strediskom pre prist'ahovalcov (HALLON, 2003). Za svoju sociálnu prácu pre prist'ahovalcov obdržala Jane Addamsová Nobelovu cenu mieru (MATOUŠEK a kol., 2012). Bola veľmi uznávanou osobnosťou s veľkým spoločenským vplyvom a aj plodnou autorkou vedeckých a odborných prác v oblasti sociálnej práce. Mesto Chicago po jej smrti jej vzdalo hold tým, že v Hull Hause vytvorilo múzeum na jej počesť.

Za prvú teoretičku sociálnej práce považujeme američanku **Mary Richmondovú**.

V roku 1899 vydala Mary Richmondová svoju prvú prácu *Príručka pre charitatívnych pracovníkov*, ktorá pozostávala z malého manuálu pre charitatívnych pracovníkov. S touto prvou prácou vyjadrila svoju túžbu vyškoliť profesionálov v oblasti sociálnej práce.

Veľká časť života Mary Richmondovej bola venovaná terénnemu výskumu; vysvetlila, ako zbierať informácie, ako aj vyvinula metodológiu rozhovorov, nadväzovania kontaktov a uskutočnenia rozhovorov (BIELAND 1994).

V tomto manuáli, ako zhrnutie, zachytila všetok výskum, ktorý robila počas svojho života. Podrobne vysvetlila, ako zbierať informácie a ako viesť pohovory na základe vedeckej metódy. Okrem toho vysvetlila, ako nadviazať kontakt a viesť rozhovory s cieľom získať relevantné informácie.

V roku 1917, vo veku 50 rokov, napísala svoje prelomové dielo *Sociálna diagnóza* (MATOUŠEK a kol., 2012). Vložila do neho pätnásť rokov výskumu a 2 800 prípadov, na ktorých pracovala vo svojej prvej knihe venovanej technikám a metódam sociálnej práce.

Prostredníctvom tejto knihy vysvetlila, čo sa neskôr stalo jeho profesionálnou metódou; použila techniku rozhovorov na rozvoj dôvery a jej stratégie posilnenia schudobnených a pozývali ich, aby zmenili svoj sociálny spôsob života.

V roku 1922 vydala knihu s názvom, *Čo je to sociálna prípadová práca?*, ktorá vysvetľuje správny spôsob, ako sa správať profesionálne v oblasti sociálnej práce.

Richmondová vo svojej knihe rozoberá koncepty založené na filozofii ľudskej bytosti, potvrdzujúc, že ľudské bytosti nie sú domácimi a závislými zvieratami, ale bytosti s logickým uvažovaním.

V. P. Robinsonová napísala dielo *Meniaca sa psychológia v prípadovej sociálnej práci*, kde od sociologického prístupu prechádza k psychologickému.

Alice Salomonová, židovka z Nemecka, bola kľúčovou postavou rozvoja sociálnej práce v Európe v prvej polovici 20. storočia. Vychádzajúc z jej feministickej perspektívy, jej vplyv mal dopad na sociálne práva žien, mierové hnutie a uznanie ženskej profesionálnej práce a zaslúžila sa o **internacionalizácia vzdelávania v sociálnej práci** (MATOUŠEK a kol., 2012).

Jean Henri Dunant – zakladateľ Červeného kríža, ktorý podnietil týmto aj založenie **Červeného polmesiaca**. Boli to organizácie, inšpirované snahou pomáhať raneným na bojiskách vtedajšieho sveta, ale v časoch mieru mali najmä výraznú sociálnu činnosť.

Zakladateľky **ženského hnutia** považovali sociálnu prácu a rodiace sa nové zamestnanie za nástroj pre emancipáciu žien. Profesia sociálnej pracovníčky bola jedna z mála profesií tej doby, v ktorej sa uplatnili vzdelané ženy – odborníčky (BIELAND, 1994).

V prvých rokoch 20. storočia sa špecializujú zdravotné sociálne pracovníčky v Bostonskej nemocnici. Majú za úlohu zlepšovať porozumenie pre sociálne a psychické podmienky pacienta na psychiatrii. (1905).

Vyštudované sociálne pracovníčky sa snažia o vedecký prístup a vytvárajú prvé štandardy, objavujú sa pionierske pokusy o systematický výskum (MATOUŠEK a kol., 2012).

Takýmto výskumom bola napríklad **štúdia podmienok života robotníkov železiarní v Pittsburgu** a štúdia fungovania miestnych sociálnych služieb (MATOUŠEK a kol., 2012).

Obdobie, keď sociálna práca preberala jazyk medicíny, nazývame aj *medicínskym obdobím* sociálnej práce. Poznať to na diele Mary Richmondovej (slovo diagnóza a pod.)

V tomto období európske i americké **charitatívne organizácie začínajú spolupracovať so štátnymi inštitúciami**. Sociálna práca sa ako odbor stáva časťou štátneho systému sociálneho zabezpečenia, nadväzuje na sociálne a zdravotné poistenie, prepojená so zdravotníctvom a školstvom, vyvíjajú sa štátne sociálne služby (MATOUŠEK a kol., 2012).

Medzi vojnami a po 2. svet. vojne štáty bohatnú a silnie pocit, že hendikepovaní by mali mať na tomto bohatstve účasť.

Po prekročení určitej hranice (20. roky – hospodárska kríza) občania očakávajú pomoc od štátu USA v krízových rokoch 1929 – 33 sa ešte snažili zdržať štátnych intervencií.

Prezident Hoover dal 45 mil. USD hladujúcemu dobytku v Arkansase, ale neschválil ani polovičnú dotáciu hladujúcim farmárom. Nechcel oslabiť ich individuálnu iniciatívu.

Keď sa ukázalo, že kríza zasiahla aj strednú triedu, že bieda, epidémia podvýživy a tuberkulózy sa rozšírila, miestne a regionálne zdroje nestačia, objavil sa strach pred pučom komunistov a socialistov, federálny štát masívne intervenoval V r. 1933 F.D. Roosevelt **presadil politiku Nového údela -New Deal-** programy na vytváranie pracovných príležitostí a finančné príspevky nezamestnaným.

1935 v USA sa presadil *Zákon o sociálnom zabezpečení*, keď federálny štát garantoval každému občanovi minimálny životný štandard. Neštátne organizácie prestali poskytovať materiálnu a finančnú pomoc, túto úlohu prevzal federálny štát.

Zákon zahrňoval nasledovný systém sociálneho zabezpečenia.

- Sociálne poistenie platené poistencami
- Verejnú podporu financovanú z rozpočtu federácie, štátu, miestnych daní (pôvodne len deťom, starým, slepým, matkám s malými deťmi)
- Garantoval základné zdravotné a sociálne služby (MATOUŠEK a kol., 2012)

Profesionálna sociálna práca bola v medzivojnovom období ovplyvňovaná **psychológiou a pedagogikou**. (*psychologizujúca a sociologizujúca etapa vývoja*)

Na sociálny prípad sa nazerá v kontexte osobnostného vývoja, rozoberala sa vedomá i nevedomá motiváciu klienta, vplyvy z minulosti.

Za predstaviteľku tejto etapy považujeme **V.P. Robinsonovú** s jej dielom ***Meniaca sa psychológia v prípadovej sociálnej práci***, kde od sociologizujúceho hľadiska prechádza k psychologizujúcemu.

Po 2. sv. vojne sa v USA politika voči nemajetným pritvrdila. Čoraz častejšie sa presadzuje systém náhodných kontrol u poberajúcich dávky. Ženy bývajúce s akýmkoľvek mužom prišli o dávky na deti.

Federácia a štáty sa stali štedrejšie až v 60. rokoch. K tomu prispela štúdia **Michaela Harringtona** ***Iná Amerika***, ktorá otriasla predstavou, že ľudia v núdzi si za svoju situáciu môžu sami.

1953 zakladá anglikánsky kňaz **Chad Varah** systém telefonickej pomoci ľuďom v kríze, ktorý sa šíri po Európe aj zámorí pod názvom ***linky dôvery***. Prví spolupracovníci sú zaškolení dobrovoľníci.

Po 2. sv. vojne sa začínajú sociálni pracovníci venovať aj ***prevencii sociálneho zlyhania***. Programy sú zamerané na ohrozené deti a mládež, rozvíja sa spolupráca odborníkov rôznych špecializácií s mestskými úradmi, políciou, mimovládnyimi organizáciami. Súbežne sa testuje efektívnosť týchto programov (MATOUŠEK a kol., 2012).

Americké vlády vyhlásili v 60. rokoch ***program boja s chudobou*** (War on Poverty). Finančná pomoc sa začala poskytovať i úplným rodinám s oboma nezamestnanými rodičmi. Podporované programy predškolskej výchovy u chudobných rodín, rekvalifikačné kurzy pre nezamestnaných dospelých. Federálny program na zlepšenie výživy nemajetných a ich detí. – v závislosti od príjmu. Poukážky na jedlo, benzín, detské jedlo a prídavky na penziu. Bol to štát blahobytu

a zaopatrovania. Vynárali sa oprávnené otázky, do akej miery sa má štát zapájať do riešenia sociálnych problémov. Neskôr sa sociálny systém v USA vyvinul ako typický pre **liberálny štát**. Sociálna spravodlivosť sa tu chápe ako rovnosť príležitostí, kde na prvom mieste za sociálnu situáciu zodpovedá jednotlivec sám a jeho rodina. Najväčšiu zodpovednosť zvonku nesú organizácie najbližšie situované – miestne samosprávy a charitatívne sociálne mimovládne organizácie, ktoré zabezpečujú svojimi rôznorodými službami rovnaké príležitosti pre zdravých aj ľudí so zdravotným či sociálnym hendikepom. Štát nastupuje ako posledný pri riešení sociálnych problémov, jeho úlohou je vytvárať zákony pre sociálne poistenie a riešiť najmä dopady veľkých kríz a živelných pohrôm.

V Európe sa v tomto období vytvárajú iné modely sociálneho zabezpečenia. Ide o **sociálno-demokratický model**, ktorý je typický pre škandinávské štáty. Sociálna spravodlivosť sa tu chápe ako zabezpečenie rovných sociálnych podmienok, ktoré má predovšetkým na starosti štát. Ten na to vytvára sieť svojich inštitúcií, ktoré sú dotované z daní obyvateľstva a sú dostupné všetkým obyvateľom. Na druhej strane tento model vysoko zaťažuje obyvateľstvo daňami a je len veľmi ťažko dlhodobo udržateľný.

Tzv. **konzervatívny model** je typický v rovnakom období najmä pre Nemecko. Buduje sa na tradíciách silného poistného systému založeného ešte Bismarckom. Na jednej strane zabezpečuje štát určitú rovnosť materiálnych podmienok, vytváraným na základe silného systému poistenia, na druhej strane sa opiera o rovnosť príležitostí, vytváranú najmä dobre fungujúcou sieťou neziskových organizácií (MATOUŠEK a kol., 2012).

V dnešnej dobe sa tieto modely museli prispôbiť politickému meniacemu sa vývoju a demografickej kríze, ktorá ohrozuje poistné sociálne systémy na severnej pologuli.

Spomeňme aspoň niektoré významné osobnosti v sociálnej práci na našom území počnúc od stredoveku:

Sv. Alžbeta Uhorská, údajne najmilosrdnejšia žena stredoveku. Bola z kráľovského rodu a spolu so svojím manželom zasvätila svoj život pomoci chudobným. Údajne sa narodila na bratislavskom hrade, aj keď svoj život väčšinou prežila v Nemecku.

Žofia Bošňáková, ktorú volajú aj svätica zo Strečna, manželka Františka Vešelénih, významného uhorského šľachtica, rovnako veľmi pomáhala chudobným. Žila v 17. storočí v období protihabsburských povstaní. Spolu s manželom založili xenodóchium a aj nadáciu na jeho udržiavanie, kde vložili do základiny 1000 zlatých, čo bol veľký majetok.

Mária Terézia Brunswicková z Dolnej Krupej, kam chodieval na tráviť leto hudobný skladateľ Beethoven, sa stala jednou z jeho lások. Venoval jej svoju Mesačnú sonátu. Terézia sa nikdy nevydala, oddala sa filantropickej práci pre ženy a deti. Stala sa priekopníčkou materských škôlok v Uhorsku, Rakúsku i Bavorsku. Terézia vybudovala prvé opatrovne pre deti pracujúcich na území Slovenska v Budíne, Banskej Bystrici a Bratislave, potom aj v Trnave. V čase prudkej industrializácie a narastajúcej zamestnanosti žien aj starších detí, stala sa existencia zariadení na opateru menších detí takmer nevyhnutnosťou.

Marie Riegrová – Palacká, Česka, bola veľká pomocníčka chudobných z čias národného obrodu. Jej heslom bolo pristupovať k chudobným s rešpektom. Koncom 60. rokov 19. storočia sa spolupodieľala na radikálnej premene filantropickej práce podľa vzorov zo zahraničia.

Sestry Kristína a Mária Royové, rodáčky zo Starej Turej a dcéry evanjelického duchovného. Boli aktívne tesne pred a počas 1. svetovej vojny a potom najmä v 20. rokoch po vzniku Československej republiky. Podľa inšpirácie, ktorú získali návštevami v zahraničí, najmä Veľkej Británie, Švajčiarska, Poľska a Nemecka, sa starali o siroty, tulákov, chudobných a chorých. Vybudovali veľké sociálne dielo svojej doby, sirotince a opatrovne pre deti hauzírov, ktorí odchádzali dlhodobo za prácou a zariadenia pre starých ľudí. V Starej Turej vybudovali nemocnicu, ktorá liečila až 500 ľudí ročne. Ku koncu života v 30. rokoch ešte otvorila Kristína Dom šedivých hláv, kde sama dožila svoj život. Kristína bola veľmi literárne činná a dodnes je najprekladanejšou slovenskou autorkou vo svete.

V prvej polovici 20. storočia významnými osobnosťami v našej sociálnej práci boli **Alice Masaryková** a **Marie Krakešová**, o ktorých diele píšeme nižšie.

Sociálna práca a sociálna politika za prvej Československej republiky

Vznik Československa

Po porážke Rakúsko Uhorska v 1. svetovej vojne sa táto ríša rozpadla. Už počas vojny sa niektorí predstavitelia protihabsburgského odboja usilovali využiť medzinárodnú situáciu na vymanenie sa z tohto „žalára národov“ a utvoriť svoj vlastný štát založený na národnostnom princípe. V našich končinách to boli najmä profesor **Tomáš Garrigue Masaryk**, generál **Milan Rastislav Štefánik** a **Eduard Beneš** (EMMERT, 2014).

Víťazné mocnosti však neboli naklonené myšlienke vzniku malých štátov. Aby podporili vznik Československej republiky, museli Masaryk a Štefánik neustále lobovať v zahraničí. Aby presvedčili mocnosti o odôvodnenosti vytvoriť novú republiku Čechov, Slovákov, ale aj Nemcov, Rusínov, Maďarov a iných na tomto území žijúcich národov, vytvorili počas vojny armádu, ktorú tvorili českí a slovenskí legionári (skôr, ako vôbec existoval československý štát, mali sme svoju armádu!)

Legionári boli ľudia buď zajatí ako vojaci Rakúsko - Uhorska nepriateľskými armádami, ktorých Masaryk a Štefánik naverbovali zo zajateckých táborov do légii, alebo aj zbehovia rakúsko-uhorskej armády a dobrovoľníci. Boli veľmi dobre vycvičení. Ich zapojenie do bojov na strane Dohody bolo rozhodované mocnosťami Dohody. Vytvorili sa tak 4 skupiny československých légii, ktorí bojovali v **Rusku, Francúzsku, Taliansku a Srbsku**. Najviac, asi 70 000 legionárov bolo na fronte v Rusku. Bojovali vlastne proti vtedy svojmu ešte existujúcemu vlastnému štátu Rakúsko- Uhorsku. Preto, ak boli zajatí rakúsko-uhorskou armádou, bolo s nimi zaobchádzané ako so zradcami a boli často väznení, mučení a nemilosrdne popravení (EMMERT, 2014)..

Keby nebolo ťažkých obetí československých legionárov, ktorí slúžili myšlienke budúceho vlastného československého štátu a ich hrdinstva na frontoch prvej svetovej vojny, samostatná Československá republika by pravdepodobne nikdy vo vtedajšej situácii nevznikla.

V Rusku, kde sa v roku 1917 k moci po zvrhnutí cára dostali boľševici s následnou revolúciou, sa dostali československí legionári na fronte do veľmi ťažkej situácie. Podarilo sa im však obsadiť najdôležitejšie úseky transibírskej magistrály a tým držať v šachu najdôležitejšiu dopravnú tepnu a celé boľševické Rusko. Západné mocnosti využívali československé légie v najťažších bojoch. Po skončení prvej svetovej vojny v novembri 1918 ostali československí legionári stále zaseknutí na Sibíri, kde bojovali ešte v roku 1919, keďže v Rusku naďalej

pokračovala občianska vojna medzi bielogvardejcami a boľševikmi. Až na zásah amerického prezidenta Woodrowa Wilsona, za pomoci USA a Veľkej Británie boli československí legionári z Ruska evakuovaní postupne loďami týchto mocností v roku 1919 zo sibírskeho Vladivostoku najmä do USA a Veľkej Británie, odkiaľ sa postupne premiestnili do novovzniknutého Československa. Tu ich vítali ako hrdinov, ktorí preliali krv za myšlienku nového slobodného štátu a mnohí položili za tento ideál život (EMMERT, 2014)..

Československá republika vznikla na konci 1. svetovej vojny 28. októbra 1918.

Hneď na počiatku čelila veľmi nepriaznivej situácii vyplývajúcej najmä z povojnových problémov, straty najvýznamnejšej potravinárskej produkcie Uhorska, ktorej územia pripadli Maďarsku, nevyrovnanosti rozloženia priemyslu, ktorý bol koncentrovaný v českej časti republiky. V dôsledku silnej predchádzajúcej sto rokov trvajúcej maďarizácie slovenský národ bol na pokraji zániku a mal minimálny počet slovenských vzdelancov a žiadnych učiteľov. Vtedy naše školstvo zachránili učitelia Česi, ktorí prišli učiť na základné školy do miest a dedín. Bola založená aj Univerzita Komenského profesormi Karlovej univerzity, ktorí sa rozhodli pomôcť Slovensku, opustiť Prahu a rozvíjať akademické inštitúcie na území Slovenska.

(Títo obetaví pedagógovia boli za tzv. Slovenského štátu nútené vyvezení späť do Čiech).

Nová Československá republika prevzala legislatívu Rakúsko - Uhorska, ale hneď po svojom vzniku si začala vytvárať vlastné nové zákony. Vznikla v ťažkej hospodárskej situácii a tesne po vojne musela riešiť vzniknuté sociálne problémy (DUDEKOVÁ, 2003).

Najväčšiu pomoc potrebovali *ľudia vojnou poškodení*. Veľa vojakov sa vracalo domov s dôsledkami zranení, alebo rôznych chorôb a bolo aj veľa vojnových sirôt a vdov, ktoré potrebovali dôchodok po padlých živiteľoch rodín. Už v roku 1919 boli vydané prvé zákony, ktoré tieto nároky riešili, boli stanovené 3 zemské úrady, ktoré posudzovali stupeň poškodenia a s tým súvisiacu výšku priznaného dôchodku. Úrady boli v Prahe, Brne a Bratislave. V núdzi boli udeľované jednorázové podpory. Ak sa invalidi s nižším stupňom poškodenia rekvalifikovali na novú profesiu, dostávali od štátu pôžičky na založenie novej živnosti. Vyše 28 000 vojnových invalidov potrebovalo ortopedické pomôcky. Časť z nich sa poskytovala zdarma.

Vojnovým poškodencom patrilo prednostné právo pri obsadzovaní traťí.

Ďalšiu skupinu, ktorá potrebovala pomoc, tvorili *vojnoví navrátilci*. Mnohí po návrate nenašli prácu. Vojnová výroba prechádzala postupne na inú a nezamestnaní pribúdali. Už v decembri 1918 bol prijatý zákon o podporách v nezamestnanosti. Podpora sa vyplácala týždenne a nezamestnaný sa musel hlásiť 2x týždenne na sprostredkovateľni práce. Podporu dostávali aj zamestnávateľia, ktorí napriek ťažkej situácii neprepúšťali, ale vyplácali obmedzené mzdy. Lesní, sezónni a poľnohospodárski robotníci boli z podpory vylúčení, čo postihlo najmä Slovensko. Nezamestnanosť ale stúpala a tak štát nariadil verejné práce pre nezamestnaných, za ktoré bola vyplácaná dvojtretinová mzda.

Mnohí sa dostali na pokraj biedy a tak štát začal *podporné akcie* v spolupráci s Červeným krížom, ktorý založila po vzore zo zahraničia prezidentova dcéra Alice Masaryková.

Štát organizoval ošacovaciu a stravovaciu akciu, dotovanú z prostriedkov ministerstva sociálnej starostlivosti.

Hlavnou formou podpory bol tzv. ***Gentský systém***, ktorý u nás začal platiť od roku 1925 (DUDEKOVÁ, 2003). Spočíval na zásade dobrovoľného poistenia proti nezamestnanosti. Nárok na podporu mali iba členovia odborov. Štát im hradil polovicu a neskôr až dve tretiny podpory pre nezamestnaných. Nezamestnaný sa 3x týždenne musel hlásiť v sprostredkovateľni práce. Podporu preberal najviac 13 týždňov v roku, neskôr sa táto doba zvýšila na 26 a výnimočne až na 39 týždňov. Kto štrajkoval alebo ho vlastnou vinou prepustili, nárok na podporu strácal. Rovnako každý, kto odmietol sprostredkovateľňou ponúkanú prácu. V odboroch bol len nízky počet zamestnancov a teda mnohí nemali na podporu v Gentskom systéme nárok. V Čechách bola v odboroch polovica zamestnancov, na Slovensku iba jedna štvrtina.

V roku 1924 bol prijatý významný *zákon o sociálnom poistení zamestnancov pre prípad choroby, invalidity a staroby*. Zákon upravil a zjednotil sociálne, starobné, invalidné a nemocenské poistenie. Nárok na poistné mal zamestnanec vtedy, ak odvodil polovicu poistnej sumy, druhú polovicu odvádzal zamestnávateľ.

V roku 1930 štát začal *stravovaciu akciu pre nezamestnaných* v podobe poukážok (nazývaných žobračienky). s hodnotou 20 Kč týždenne pre ženatých nezamestnaných, museli však splniť veľa podmienok. Chlieb stál v tej dobe 2 Kč, čiže táto pomoc bola dosť symbolická, nestačila na výživu rodiny (DUDEKOVÁ, 2003).

Nezamestnanosť aj v dôsledku svetovej hospodárskej krízy (1929) rástla. Postihovala široké vrstvy obyvateľstva z rôznych odvetví hospodárstva. Nezamestnanosť zhoršovala sociálne pomery a preto narastala chorobnosť a zhoršoval sa zdravotný stav obyvateľstva. Zvyšoval sa alkoholizmus, stúpal počet samovrážd. Rozmáhala sa prostitúcia a trestná činnosť mladistvých. Ministerstvo preto začalo ozdravné akcie pre nezamestnaných, ktoré však boli nedostatočné (FALISOVÁ, 2003).

Štát znova zaviedol *núdzové práce*, ktoré organizoval štát, mestá, obce, okresy, ale nebolo dosť peňazí na tento účel .

Samostatnou rizikovou skupinou boli *siroty a opustené deti*. Na Slovensku a v zakarpatskej Ukrajine starostlivosť o ne prevzal štát. a vznikali štátne detské domovy napr. v Rimavskej Sobote a Košiciach. K starostlivosti finančne prispievali aj obce. Detský domov bol len prestupnou stanicou k pestúnskej starostlivosti, dlhodobo v ňom ostávali len deti vyžadujúce špeciálnu zdravotnú starostlivosť. Na výchovu v pestúnskych rodinách prispieval štát, ale mnohé deti pestúnske rodiny posielali žobrať (DUDEKOVÁ, 2003)..

Obce prispievali podľa príslušnosti najchudobnejším, Boli aj bezdomovci bez príslušnosti, tých dočasne úrady prideliť obciam. Starostlivosť obcí bola však len najnutnejšia.

Pomoc poskytovali okrem štátu aj ***dobrovoľné združenia***. Niektoré boli verejné, iné polosúkromné a súkromné. Prevádzkovali azyly a útulky, ktoré poskytovali aj stravu. Existovali aj domy pre chudobné tehotné ženy, ktoré neboli schopné pracovať.

Ďalej existovali chudobince a starobince. V roku 1931 v Čechách boli 145 týchto zariadení, na Slovensku len tri (DUDEKOVÁ, 2003)..

Pomoc sa poskytovala aj hendikepovaným a psychiatrickým pacientom.

Pokiaľ chudobný ochorel, liečil sa vo verejných nemocniciach. Náklady na to na Slovensku a Podkarpatskej Rusi platil štát.

Celkovo sociálna starostlivosť sa oproti pôvodnej za Rakúsko Uhorska veľmi posunula k lepšiemu a rozvinula, boli to pokrokové opatrenia, ktoré ale vždy závisia od hospodárskej situácie štátu. Táto nebola počas krízy priaznivá a preto nová sociálna politika nemohla mať taký dopad, ako sa očakávalo.

Významnými osobnosťami sociálnej práce prvej Československej republiky boli

Alice Masaryková – prvá dáma a dcéra prezidenta Masaryka. Bola to veľmi talentovaná žena. Hovorila niekoľkými jazykmi, hrala na klavíri, zaujímala sa o literatúru.. Začala študovať medicínu, ale nakoniec promovala na Filozofickej fakulte. Svoj život zasvätila práci pre druhých, založila množstvo škôl, nemocníc a sociálnych spolkov, z ktorých najznámejší je Československý červený kríž. Doviedla do Prahy Rotchildovu nadáciu, ktorá zafinancovala vznik a činnosť neskoršieho Štátneho zdravotného ústavu, ktorý okrem iného skúmal a vyrábala očkovacie látky. Bola spoluautorkou zdravotníckej reformy, ktorá sa stala vzorom pre iné európske štáty.

Marie Krakešová je priekopníčka teórie sociálnej práce v Československu (MATOUŠEK a kol., 2012). Vyštudovala psychológiu, antropológiu, sociológiu na Karlovej univerzite a potom na Vassar College v USA, kde sa zoznámila s priekopníkmi sociálnej práce v USA v období vytvárania vedeckej základne sociálnej práce. V období po vzniku prvej Československej republiky prednáša prípadovú prácu na Ženskej vyššej škole pre sociálnu starostlivosť v Prahe a neskôr na samostatnej Sociálnej fakulte v Prahe pod Vysokou školou politickou a sociálnou. Venovala sa výskumu v sociálnej práci. Z tohto obdobia pochádza jej kniha *Sociálny prípad*. Neskôr v roku 1946 vydáva svoju ďalšiu knihu *Psychogenéza sociálnych prípadov o vzniku sociálnej úchylnosti*, kde sa venuje sociálnemu zlyhaniu. Jej publikácie sú svojou erudíciou a významom porovnateľné s dielami svetovo významných teoretičiek sociálnej práce. V roku 1973 vydáva Mária svoju dvojdielnu monografiu s názvom „*Výchovná sociálna terapia*“. Komunistami bola násilne umlčaná v najtvorivejšom období a až po uvoľnení pomerov v 70. rokoch dokončila svoje teoretické dielo, avšak pre nepriazeň režimu ostala u nás napoly zabudnutá.

Sociálny štát alebo poslušný satelit Moskvy? – roky socializmu

Nie je prekvapujúce, že po svetovej hospodárskej kríze, rozbití Československej republiky Hitlerom (1939) a po strádani, ktoré priniesla druhá svetová vojna (1939-1945), boli ľudia náchylní uveriť sľubom komunistov, že poznajú východisko z núdze. Po vojne bolo Československo obnovené v hraniciach pred rokom 1938, ale Sovietsky zväz si vynútil odtrhnutie Podkarpatskej Rusi. Po Jaltskej konferencii o povojnovom usporiadaní si Stalin vynútil v Európe svoju sféru vplyvu, do ktorej spadalo aj Československo. Nesmeli sme prijať **Marshallov plán**, pomocou ktorého USA investovali obrovské prostriedky do obnovy povojnovej Európy (DUDEKOVÁ, 2003)..

V roku 1945 bol pod sovietskym vplyvom prijatý tzv. *Košický vládny program*, na základe ktorého bol v Československu ustanovený režim už čiastočne regulovanej demokracie (Demokracia definitívne padla s nástupom komunizmu v roku 1948.)

V roku 1946 prebehli posledné slobodné demokratické voľby. Niektoré strany boli vylúčené z volieb, najmä dovtedy najsilnejšia Agrárna strana. V českej časti republiky zvíťazila Komunistická strana a na Slovensku Demokratická strana (DUDEKOVÁ, 2003)..

Vo februári 1948 komunisti na čele s Klementom Gottwaldom zorganizovali **komunistický puč** a chopili sa moci. Okamžite začali likvidovať všetkých potencionálnych „nepriateľov“. Boli medzi nimi rehoľné rády a spoločenstvá, ktorých členov odviezli do domácich koncentračných táborov na nútené práce (VAŠKO, 1997). Mnohé sociálne ústavy, najmä tie s najťažšími klientmi, ostali tak bez personálu. Na ich miesto dosadil štát neodborných nevyškolených zamestnancov, ktorí nemali k tejto práci vzťah (KUSÁ, 2003). Rovnako v socializme mali byť vyriešené všetky sociálne problémy. To sa podarilo len naoko, keď sa ľudia s postihnutím stratili z očí verejnosti. Znamenalo to zároveň aj likvidáciu sociálneho školstva a sociálnej práce vôbec, najmä ako vedeckej disciplíny a vyvezenie klientov ústavov na miesta, kde ich verejnosť nevidela, do opustených a komunistami zabratých kaštieľov a budov na okraji sídel (keďže sociálne problémy mali byť vyriešené, sociálnu prácu sme vraj nepotrebovali) (VAŠKO, 1997). .

Komunisti sa usilovali o plnú zamestnanosť, čo znamenalo aj to, že ľudia nezamestnaní alebo z politických dôvodov vyhodení zo zamestnania boli označovaní za príživníkov a väznení (DUDEKOVÁ, 2003)..

V oblasti sociálnej politiky bol prijatý v roku 1948 nový zákon o národnom poistení inšpirovaný britským sociálnym projektom a jeho autorom **Beveridgeom**. Zákon sa usiloval dosiahnuť určitú univerzálnosť. Poistenci súkromných poisťovní však stratili týmto zákonom nárok na iný dôchodok než najnižší. Okrem starobného a invalidného dôchodku, dôchodku manželky, vdovského dôchodku, dôchodku družky, sirotského dôchodku, príspevku na výbavu, odškodnenia za úrazy v práci sa zaviedol aj nový dôchodok sociálneho zabezpečenia. Ten bol určený najchudobnejším vrstvám na krytie základných životných potrieb. Poskytoval sa bez zvyčajnej podmienky byť určitý čas poistený. Nahrádzal chudobinské zaopatrenie, ktoré bolo v roku 1948 zrušené spolu s domovským právom.

Pokus o sociálny štát zlyhával najmä na nízkej informovanosti obyvateľstva o nárokoch na dôchodky, či už na nárokovateľné alebo fakultatívne (KUSÁ, 2003). Nie všade rovnako sa pre tie isté profesie vypočítavalo, na akú výšku dôchodku má občan nárok. Prídavky na deti sa do roku 1963 poskytovali len štátnym zamestnancom. Samostatne hospodáriaci roľníci a živnostníci, ktorých sa štát snažil zlikvidovať, boli po mnohých stránkach diskriminovaní v systéme dôchodkov. Rovnako sa na nich nevzťahovalo zabezpečenie počas choroby. Táto nerovnosť bola odstránená až v roku 1968 (keď už prakticky žiadni súkromne hospodáriaci roľníci ani živnostníci neexistovali) (DUDEKOVÁ, 2003)..

Na sociálnej starostlivosti sa popri štáte zúčastňovali aj *odborníci*, ktoré disponovali v 70. rokoch značnými právomocami. Tie mimovládne organizácie a združenia, ktoré komunisti nezlikvidovali (najmä preto, že boli ochotní s nimi ideologicky kolaborovať), ako bol Červený kríž a Zväzy družstevných roľníkov, sa tiež zúčastňovali sociálnej starostlivosti.

Celkovo sa socialistický štát hodnotil ako *opatrovateľský*. Poskytovali sa aj rôzne výhody a finančné intervencie. Dotovali sa služby ako doprava, bytové hospodárstvo, závodné a žiacke stravovanie, pôžičky a rekreácia. Napriek dôrazu na sociálne istoty bol u nás nižší podiel sociálnych výdavkov na HDP než v mnohých európskych kapitalistických krajinách.

Slovensko patrilo ku krajinám s najvyšším podielom poľnohospodárskeho obyvateľstva v Európe, aj keď mnohí ľudia nevlastnili dosť pôdy na obživu. To viedlo už od konca 19. storočia k *migračným vlnám* najmä do USA. Koncom 19. storočia tieto migračné vlny pohltili až 60% prirodzeného prírastku obyvateľstva. Ešte aj posledné desaťročie do roku 1935 každý rok emigrovalo okolo 13 000 ľudí (DUDEKOVÁ, 2003)..

Po kolektivizácii poľnohospodárstva chýbali na Slovensku pracovné príležitosti a sezónne sa odchádzalo za prácou do Čiech,. Táto vnútorná migrácia sa týkala až 88 000 osôb. Násilná kolektivizácia sa pričínala o to, že väčšina členov poľnohospodárskych družstiev žila ešte v 1963 pod hranicou chudoby. Priemerný príjem na Slovensku bol ešte v roku 1967 o takmer 22% nižší než v Čechách. Pod hranicou sociálneho minima žilo v roku 1970 12,3% obyvateľov a v roku 1988 9,56% domácností v roku 1988.

Na Slovensku v 80. rokoch žilo na území s jednou tretinou obyvateľstva až 54% všetkých chudobných domácností. K sociálne najzraniteľnejším u nás patrili dôchodcovia a viacdtné rodiny aj v 80. rokoch 20. storočia (DUDEKOVÁ, 2003)..

Literatúra

ADLER, C., SINGER, I. , 2015. *Jewish Encyclopedia*. Arkose Press, 2015. ISBN 9781344662642. 712 p.

BIELAND, D.. 1994. Social Work Practice- history and evolution. *The Encyclopedia of Social Work*, 19th. Ed., ed. L.R. Edwards. NASW Press, Washington.

BAHNÍK V. a kol., 1974 .*Slovník antické kultury*. 1974. Svoboda, Praha.720 s. ISBN 25-119-74.

BÁRTA, 1998. *Status pražského židovského pohřebního bratrstva*. FFUK Praha, 1998.

BURKE, P. 1996. *Italská renesance*. Mladá fronta, Praha. Vydáno: 1996 , **Mladá fronta**, 320s., ISBN: 80-204-0589-5

DUDEKOVÁ, G. 2003. Od milosrdenstva k štátnej opatere. In: *História. Revue o dejinách spoločnosti* 2003 3, č. 4, s. 21-26, obr. ISSN:1335-8316

ELIADE, 1997. *Dějiny náboženského myšlení* I.-III. Oikumené, Praha.

EMMERT, F. 2014. *Českolovenští legionáři za první světové války*. Mladá fronta 2014. ISBN 9788020432834, 224 s.

ADLER, C., SINGER, I. , 2015. *Jewish Encyclopedia*. Arkose Press, 2015. ISBN 9781344662642. 712 p.

FALISOVÁ , A. 2003. Zmiernenie biedy. In: *História. Revue o dejinách spoločnosti* 2003 3, č. 4, s. 26-29,. ISSN:1335-8316

GOFF, J. le . 1991. *Kultura středověké Evropy*. Odeon. Praha. 748 p. ISBN: 80-207-0206-7

GOFFMAN, E. 1961. *Assylums*. Doubleday, Garden City.

HALLON, L., 2003. Vyst'ahovalectvo medzi svetovými vojnami. In: *História* 4/2003. Vyd. História, Bratislava. **ISSN** 1335-8316.

HAVIERIK, P., 2004. Zrod kresťanského mníšstva. In: *Historická revue*, č. 4, roč. XV. KLEIO, Bratislava .ISSN 1335-6550

- IFSW, 2014. Etický kódex sociálnej práce. Nájdené na https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/rodina-socialna-pomoc/socialna-praca/eticky-kodex_final-3.pdf 2.1.2014.
- JOHNSON, P. 2005. *Zrození moderní doby*. Academia, Praha. 870 s. **ISBN:80-200-0694-X**
- JUDÁK, V., 2004. Počiatky mníšstva. In: *Historická revue*, č. 4, roč. XV. . KLEIO, Bratislava. S. 19-21. ISSN 1335-6550
- KUSÁ, Z. 2003. Pokus o sociálny štát. In: *História* 4/2003. Vyd. História, Bratislava. S. Kusá, s. 29-32. **ISSN** 1335-8316.
- LUKAČKA, J. 2003. Charita a špitáľníctvo na Slovensku v stredoveku. In: *História* 4/2003. Vyd. História, Bratislava. S. 22-23. **ISSN** 1335-8316.
- MATOUŠEK , O. a kol.2012. *Základy sociální práce*. Portál, Praha.312 s. ISBN 9788026202110
- MESSINA, R. 2005. *Dějiny charitativní činnosti*. Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří. 150 s. ISBN 9788071928591
- SMITH, 2018. *Ethics, Meditation and Wisdom*. The Oxford Handbook of Buddhist Ethics, 2018
- SUPPES, M.A., WELLS, C.C. 1991. *The Social World Experience*. McGraw-Hill, New York. ISBN-13 **978-0134544854**
- URODI, G. 1968. *Tak žil starý Řím*. Orbis, Praha. 260 s. I SBN: 11-054-68
- VAŠKO, V. 1997. *Neumlčená*. II. díl. Zvon, Praha. Zvon Praha 1990, 1. vydání, 268 stran ISBN: 80-7113-000-1
- WOODS, T.E. Jr., 2005. Jak katolická církev budovala západní civilizaci. A.M.I.M.S. Vranov nad Dyjí, , 2005, 2017. ISBN 978-80-904143-3-4. 206 s.

PRÍLOHY:

Život a dielo niektorých významných priekopníčok sociálnej práce u nás a vo svete

„Sv. Alžbeta: najmilosrdnejšia žena stredoveku

Sv. Alžbeta Uhorská-Durínska je považovaná za najmilosrdnejšiu ženu stredoveku. Je vraj i najpopulárnejšiou ekumenickou svätou: V katolíckej cirkvi slávime jej sviatok 17. novembra, v evanjelickej a anglikánskej cirkvi 19. novembra. Je národnou patrónkou Nemecka. Ako patrónku si ju uctievali aj členovia tretieho rádu sv. Františka. Je patrónka košickej katedrály a mesta Košice.

Alžbeta bola dcéra uhorského kráľa Ondreja II. z rodu Arpádovcov a manželky Gertrúdy z Bavorska (významného rodu grófov Andechs-Meran). Narodila sa 7. júla 1207 v terajšej Bratislave, podľa inej verzie na Rákocziho hrade v Blatnom Potoku (Sárospatak, severovýchodné Maďarsko). Prvé štyri roky vyrastala na hrade v Bratislave. Už ako štvorročnú ju zasnúbili s Hermannom, najstarším synom durínskeho grófa Hermanna a previezli ju na hrad Wartburg, sídlo durínskeho grófa. Hermann však v roku 1216 zomrel a o rok na to zomrel aj jeho otec. (Zásnuby boli politicky motivované s úmyslom vytvoriť alianciu proti cisárovi Ottovi IV., ktorý mal spory s cirkvou).

Následne ju zasnúbili s jeho mladším bratom Ludwigom, ktorý sa stal nástupcom otca a v roku 1221 sa za neho vydala. Po tragickej smrti svojej matky Gertrúdy sa viac primkla k Bohu. Zomrela 17. novembra 1231 v Marburgu, v Hessensku. Kňažná sv. Hedviga Sliezska, patrónka Sliezska, bola jej tetá, sestra jej matky Gertrúdy. Sv. Anežka česká bola dcérou Konštancie, sestry jej otca kráľa Ondreja a druhej manželky českého kráľa Přemysla Otakara I. Obidve svätice boli kráľovské dcéry a vlastné sesternice.

Alžbetina výchova bola od útleho veku zverená rodine grófa Hermanna na hrade Wartburg , ktorý bol vtedy mocným hradom a hlavným mestom nemeckého básnictva ako i dejiskom skvelých speváckych súbojov. Tu sa mala pripravovať na svoju budúcu úlohu hradnej paney osvojením si tamojších mravov a zvykov. Dostalo sa jej dobrého vzdelania v jazykoch, hudbe a literatúre a tiež v umeleckých prácach.

Keď mala 6 rokov, jej matku Gertrúdu úkladne zavraždili maďarskí šľachtici z nenávisti voči Germánom. Mladú princeznú to ovplyvnilo na celý život. Obrátila sa k vrúcnejšiemu vzťahu k Bohu a viere. Utiahla sa k skromnému spôsobu života plnému sebazapierania, vzdialenému od šľachtických dvorských spôsobov. To nebolo po vôli rodine jej snúbenca, pre ktorú zbožné dieťa bolo stálou výčitkou pre ich frivolný dvorský život, tým skôr, že z rodinného majetku štedro pomáhala chudobným v okolí. Ludwig ju v tom podporoval, na námietky odpovedal: „Kým mi nepredá hrad, nevaďí mi to, ba teším sa tomu!“ V tomto duchu sa traduje aj zázrak chleba, ktorý sa premenil na ruže: keď raz Alžbeta kráčala po ceste so zásterou plnou chleba pre chudobných, stretla Ludwiga a ten sa jej spýtal, čo to nesie. Odkryla zásteru, a namiesto chleba sa v nej zjavili nádherné ruže. Práve tento symbol dobročinnej lásky sa často opakuje v zobrazeniach svätej Alžbety.

V roku 1221 sa konala skromná svadba, aj keď mala len 14 rokov. Manželstvo bolo veľmi šťastné, navzájom sa podporovali v čnostiach a skutkoch lásky k chudobným. Ludwig bol veľmi schopný vládca a odvážny rytier. Ukázal sa byť hoden svojej manželky. Stal sa členom Rádu bratov nemeckého domu Panny Márie v Jeruzaleme, ktorý sa podieľal na križiackych výpravách. Nemci ho nazývajú svätým na znak toho, že bol jedným z najlepších ľudí svojej doby a zbožným manželom sv. Alžbety. Ludwig zomrel počas piatej krížovej výpravy na mor v Otrante v južnom Taliansku. Počas krátkych šiestich rokov manželstva sa im narodili tri deti, Hermann, Žofia a Gertrúda, ktorá sa narodila niekoľko týždňov po smrti svojho otca.

Alžbeta robila česť svojmu menu (význam mena v hebrejčine je „Boh je štedrý“). Najmä v čase neúrody v rokoch 1224 až 1225 rozdávala hradné zásoby, osobne chodila loviť pre chudobných ryby. Postavila nemocnicu, kde osobne ošetrovala chorých.

Stratou manžela sa Alžbete úplne zmenil život: nasledovali ďalšie straty, vyhnanie z hradu, odňatie detí a zákaz pomôcť jej všetkým ľuďom v kniežatstve. Nikto sa neodvážil jej pomôcť, až istý františkánsky kňaz jej pomohol nájsť príbytok v pastierni na samote. Po čase sa o tom dozvedela Mechtilda (Matilda), sestra zomrelej Alžbetinej matky Gertrúdy, predstavená kláštora. Dala ju vyhľadať a priviesť k sebe. Sám biskup Eckbert z Bambergu, jej strýko po matke, začal vyjednávať s regentom švagrom Henrichom, ktorý vyhнал Alžbetu z domova.

Po nejakom čase priviezli do Bambergu telo Alžbetinho muža Ludwiga. Henrichovi sa vtedy pohlo srdce, oľutoval všetko, čo napáchal proti Alžbete, opustil palác aj hrad Wartburg. Alžbete vrátil majetok a ponúkol vládu. Ona vládu odmietla, ako aj ponuku svojho otca, aby sa vrátila do Uhorska. V meste Eisenach založila v roku 1225 františkánsky kláštor, ktorý bol prvý na území na sever od Álp. V meste Marburg v Hessensku založila nemocnicu, pomenovanú podľa sv. Františka z Assisi, dala si tu zariadiť chudobný byt podľa františkánskej špirituality a tam žila v chudobe a službe chorým.

Pápež Gregor II. jej ešte ako kardinál venoval plášť sv. Františka. Jej duchovným vedením bol poverený majster Konrád z Marburgu, kazateľ križiakov a neskôr inkvizítor, ktorý neúprosne viedol Alžbetu k prísne asketickému, sebaumfujúcemu životu a dokonca voči nej používal telesné tresty. Pomohol jej ale tým, že jej vymohol podiel na dedičstve a neskôr sa významne zaslúžil o jej kanonizáciu. Ako inkvizítor bol veľmi nepopulárny, nakoniec zomrel násilnou smrťou, pravdepodobne rukou príbuzného niekto z jeho obetí.

V roku 1228, na Veľký piatok, spolu so svojimi spoločníčkami Alžbeta vstúpila do terciárskeho rádu sv. Františka v kláštore v Marburgu. Obliekli si sivé rehoľné rúcho a stali sa prvými terciárkami v Nemecku (V týchto údajoch sa rôzne pramene rozchádzajú).

V roku 1231 Alžbeta vážne ochorela v dôsledku celkového vyčerpania z charitatívnej práce a prísnej askézy. Zakrátko, 17. novembra, zomrela v Marburgu. Na jej hrobe sa stalo mnoho zázrakov. Vzhľadom k jej mimoriadnym skutkom milosrdenstva bol skoro otvorený proces jej svätorečenia. Konrád bol poverený preskúmaním svedectiev o jej živote a zázrakoch a spísal aj jej životopis. Za svätú bola vyhlásená už štyri roky po smrti, v roku 1235, pápežom Gregorom IX. v Perugii. Jej relikvie boli prenesené do kostola sv. Alžbety v Marburgu, práve dostavaného chrámu zasväteného Alžbete. Bolo to prvé rýdzo gotické dielo v Nemecku.

V čase reformácie boli jej ostatky odvezené na neznáme miesto (mali byť spálené a rozptýlené, ale starosta mesta Marburg neuposlúchol a ukryl ich, zachovala sa ale len ich časť.) Hlava a dve kosti sú od roku 1588 vo viedenskom kláštore alžbetínok. Časť ostatkov sa zachovala v relikviári v Štokholme.

Relikvie sv. Alžbety sú uložené aj v hlavnom oltári bratislavského kostola sv. Alžbety, v „Modrom kostolíku“ v secesnom štýle z roku 1913. Je to čiastočka relikvií prenesená z kostola alžbetínok vo Viedni. V Bratislave je okrem tohto kostola sv. Alžbete zasvätený aj barokový kostol alžbetínok na Špitálskej ulici z 18. storočia, ktorý vyniká skvelým architektonickým riešením a nádhernou a cennou umeleckou výzdobou. Okrem toho si slovenskí veriaci môžu uctiť relikvie sv. Alžbety aj v kostole v Dravciach na Spiši.

- Atribúty: kôš s ružami alebo chlebom, misa plná rýb, žobrák
- Patrónka františkánskych terciárov, žobrákov, vdov a sirôt, chorých, prenasledovaných, núdznych, pekárov, čipkárov; charitatívnych organizácií, Durínska a Hessenska, diecéz Erfurt a Fulda.

Literatúra:

S. Ravik: O svätých a patronech. Nakl. Levné knihy Kma, 2006.

Životopisné údaje z rôznych internetových zdrojov.

J. Bagin, J. Krajčí: Kostoly a kaplnky Bratislavy, SSV, 1988.“

Prevzaté z : <https://www.kolbeweb.sk/single-post/alzbeta-uhorska>

„Žofia Bošňáková - svätica zo Strečna

Obec **Tepličku nad Váhom**, neďaleko Žiliny, vyhľadávalo už v minulosti množstvo záujemcov, ktorí chceli vidieť **telesné pozostatky Žofie Bošňákovvej**. Boli vystavené v Loretánskej kaplnke teplického chrámu.

Žofia pochádzala z rodu **Bošňákovcov** z **Bosny**. Členovia rodu sa prvýkrát objavujú v Uhorsku v 15. storočí. Narodila sa ako tretie zo siedmich detí **Tomáša Bošňáka** a **Márie Kenderessyovej** **2. júna 1609** v **Šuranoch**. Žofia ako sedemnásťročná sa vydala za baróna **Michala Serényiho**. Serényiovcí pochádzali zo Sedmohradska a mali viaceré majetky aj na Morave. Preto Žofia hneď po svadbe odišla na hrad **Svetlo** v **Bojkoviciach**. Jej manželstvo však trvalo veľmi krátko, pretože Michal Serényi na jar roku 1626 náhle ochorel. Ťažko chorý napísal na hrade Svetlo 10. marca 1626 svoj testament. Pamätal v ňom aj na **chudobných**. Poručil, aby sa im každý mesiac rozdalo do ich rúk **25 zlatých**. Súčasne mali dostať aj **obed**. Za tieto milodary žiadal od nich len toľko, aby sa modlili za jeho dušu v očistci. V testamente pamätal aj na kláštory v Uherském Hradišti a Skalici, farára v Bojkoviciach. Je isté, že za Serényiho štedrosťou stála aj jeho **manželka Žofia Bošňáková**, ktorá sa však už v máji 1626 stala vdovou. Mala 20 rokov, keď ju o ruku požiadal **František Vešelén**. Jej novým domovom sa stala **Teplička nad Váhom**, kam odišla začiatkom roka 1630. Tu, v teplickom kaštieli, sa jej narodili obaja synovia, **Adam** (1630) a **Ladislav** (1633).

Životným krédom Žofie bolo konať dobré skutky

Životným krédom Žofie Bošňákovvej bolo, že **po človekovi ostanú len dobré skutky**, všetko ostatné odveje neľútostný čas. Tejto zásade podriadila všetko svoje konanie. Pozornosť venovala najmä chudobným a trpiacim. Spolu s manželom **Františkom Vešelénom** založili a vydržovali **xenodochium**, čiže útulok pre chudobných. Toto xenodochium založili na počesť Sedembolestnej Panny Márie a našli v ňom útočisko nielen chudobní, ale aj opustení, chorí a

siroty. Okrem stáleho vydržiavania útulku Žofia Bošňáková a František Vešeláni zriadili aj **nadáciu** v sume **1 000 zlatých**. Z týchto peňazí, ktoré sa aj požičiavali, úroky plynuli v prospech útulku. Vešelániovci sa ako patróni štedro starali aj o potreby farnosti a kostolov na panstve.

Žofiu Bošňákovú charakterizovali **skromnosť, dobrosrdečnosť, cit pre spravodlivosť a rýdze povahové vlastnosti**. Sám Vešeláni sa o nej vyjadroval vždy s úctou a pokladal ju za dokonalú bytosť. Žofia Bošňáková zomrela pomerne mladá **28. apríla 1644**, nemala ešte ani **35 rokov**. V tomto roku, poznačenom nepokojmi v súvislosti s povstaním Juraja Rákocziho I., jej rodina bývala na [hrade Strečno](#), ktorý bol bezpečnejší ako kaštieľ v Tepličke. Preto ju pochovali na Strečne v **krypte pod hradnou kaplnkou**. Zanechala po sebe dvoch synov, jedenásťročného Ladislava a štrnásťročného Adama. Žofiin manžel František Vešeláni sa neskôr druhýkrát oženil s "Muránskou Venušou" - Máriou Széchyovou.

Telo Žofie našli po 45 rokoch od jej smrti neporušené

V teplickom kaštieli žil až do roku 1675 mladší syn Žofie Bošňákovkej Ladislav aj so svojou manželkou Zuzanou Bakošovou. V rámci odvetných opatrení Viedne proti účastníkom vešelániovského povstania bolo nariadené zbúranie niekoľkých **hradov na Považí**, medzi nimi aj Strečna. V obave pred represívnymi opatreniami opustil Ladislav Vešeláni teplický kaštieľ a uchýlil sa na otcove majetky do Poľska. Zhabané vešelániovské majetky spravovala **kráľovská komora** a neskôr po thökölyovskom povstaní ich dostali bratia **Ján Jakub a Fridrich Löwenburgovci**. V tom čase bol hrad Strečno už neobývateľný. Nakoľko kolovali správy, že je na ňom ukrytý poklad, Ján Jakub Löwenburg dal v roku 1689 dôkladnejšie **preskúmať celý objekt hradu**. V zrúcaninách sa nenašli žiadne šperky ani iné cennosti, ale v krypte pod poškodenou kaplnkou našli Löwenburgom vyslaní ľudia medzi rozpadnutými rakvami a spráchnivenými kosťami **nedotknutú rakvu Žofie Bošňákovkej s jej zachovalým telom**. Bol to prekvapivý objav, pretože od smrti Žofie Bošňákovkej uplynulo vtedy viac ako **45 rokov** a jej **telo nebolo balzamované**. V roku 1690 Ján Jakub Löwenburg dal provizórne upraviť hradnú kaplnku na Strečne a ohlásil na Biskupský úrad do Nitry nájdené neporušených telesných pozostatkov Žofie Bošňákovkej, pričom požiadal o povolenie vystaviť rakvu verejne, čo podľa neho malo podporiť náboženské cítenie ľudu.

Keďže odpoveď z Nitry neprichádzala, Ján Jakub Löwenburg dal v roku **1698 rakvu premiestniť z hradnej kaplnky do krypty farského kostola v Tepličke**

nad Váhom. Biskupský úrad v Nitre vydal až v roku **1728** súhlas **verejne vystaviť telesné ostatky Žofie Bošňákovvej** v teplickom chráme. Vtedy dal Löwenburg pristaviť k severnej strane teplického kostola **samostatnú kaplnku s barokovým interiérom**, zasvätenú Loretánskej Panne Márii, kde napokon uložili aj **telesné ostatky Žofie Bošňákovvej**. Jej telo bolo v neporušenom stave, oblečené v čiernom odeve. V rakve boli uložené aj predmety, ktoré pochovali spolu s ňou: obrázok snímania Ježiša z kríža, vyrytý do striebornej platničky a jednoduchý ruženec.

Tu v kaplnke, pod **obrazom s vlastnou podobizňou** odpočívala **Žofia Bošňáková** do súčasnosti, kedy boli jej telesné pozostatky zničené ohňom, založeným duševne chorým človekom. Zostatky jej tela po požiari sú uložené na pôvodnom mieste v kostole v Tepličke nad Váhom.

PhDr. Jana Kurucárová

S láskavým dovoľením autora voľne podľa knihy Kočiš, Jozef: Žofia Bošňáková a Teplička nad Váhom, Žilina, 1993“

Prevzaté z : <http://www.tikzilina.eu/zofia-bosnakova---svatica-zo-strecna/>

„Mária Terézia Brunswicková –Beethovenova láska a zakladateľka detských opatrovní.

Mária Terézia Brunswicková, Reprodukcia: ZSLM Trnava a www.dejum.sav.sk

K najvýznamnejším bratislavským osobnostiam a rodáčkam patrí aj grófka Mária Terézia Brunswicková, jedna z Beethovenových lások.

Roku 1800 (a potom ešte roku 1801 a 1806) prijal Beethoven pozvanie vtedy päťdesiatročného grófa Jozefa Brunswicka de Korompa do Dolnej Krupej... Beethoven mal nepochybne styky aj s rodinou Jozefovho brata grófa Antona Brunswicka ml., ktorá žila v Bratislave. Anton mal dve dcéry – Jozefínu a Teréziu. Beethovenova láska k Jozefíne vzplanula roku 1804, písala si s ním po ovdovení (s menom Josephine Deym von Stritz). Korešpondencia medzi nimi však trvala iba krátko. Rodina sa ich prípadného vzťahu obávala. Aby si nezobrala muža, ktorý nemá ani peniaze, ani spoločenské postavenie, narýchlo ju druhýkrát vydali. Jej sestra Terézia, ktorá vyrastala v Pešti a blízkom kaštieli v Mártonvásári, maľovala, spievala, hrala na klavíri a

hovorila piatimi jazykmi, takisto snívala o sobáší s Beethovenom. Vrelo spomínala na jeho hodiny klavíra, ktoré jej kedysi dával, finančne ho naďalej podporovala a darovala mu napríklad aj svoj portrét namaľovaný juhotirolským maliarom Johannom Baptistom Lampim st. Zobrazuje ju idealizovane v podobe antickej múzy. Obraz je svetoznámy a nachádza sa v Beethovenovom dome v Bonne. Zlé jazyky hovorili, že Terézia žiarlila na Jozefínu, a sama o sebe šírla, že je Beethovenovou tajnou láskou. Skutočnosťou je, že Beethoven jej venoval sonátu, opus 78, no 24, A Thérèse (1809). Terézia sa nikdy nevydala, oddala sa filantropickej práci pre ženy a deti. Stala sa priekopníčkou materských škôlok v Uhorsku, Rakúsku i Bavorsku... O jej pohnutom osude písali už mnohí: Ľuba Ballová, Márta Gergely, Vladimír Karbusický, Christa Beichler, Ľudovít Vajdička, Mária Hornyák, Vladimír Michalička. (Martin Jurčo, <http://nzs.trnava.sk/?q=node/232>)

Mária Terézia Brunswicková je však známa najmä ako zakladateľka prvých opatrovní pre deti predškolského veku na území neskoršieho Rakúsko-Uhorska. Prvú založila v r. 1828 v Budíne a nazvala ju "anjelská záhradka", druhú v r. 1829 v Banskej Bystrici, v Bratislave vznikli až tri - v roku 1830.

Významným medzníkom v dejinách predškolskej pedagogiky na Slovensku sa stal dátum **4. november 1829**. V tento deň vznikla a bola založená v Banskej Bystrici *1. detská opatrovňa* na území bývalého Československa. Jej zakladateľkou bola grófka **Mária Terézia Brunswick** – priekopníčka predškolskej výchovy vo vtedajšom Rakúsko - Uhorsku. Táto zapálená filantropka, rodáčka z Bratislavy prejavovala veľký záujem o otázky týkajúce sa výchovy. Študovala rôzne pedagogické systémy, cestovala po Európe a navštevovala vznikajúce predškolské zariadenia. Po osobnom stretnutí s J. H. Pestalozzom v Yverdone a po ovplyvnení názormi Wilderspina vyhlásila: „*Ukrižujte ma, aj na kríži budem propagovať: Detské opatrovne musíme zriadiť!*“ Svoje vedomosti a skúsenosti aplikovala v praxi a začala zriaďovať detské opatrovne. (prevzaté z <http://mslazzovna.sk/uvod/index/8>)

V čase prudkej industrializácie a narastajúcej zamestnanosti žien aj starších detí, stala sa existencia zariadení na opateru menších detí takmer nevyhnutnosťou a určite často diskutovanou otázkou tak v dobovej tlači ako aj na rôznych spoločenských fórach. V roku 1910 bola dokonca usporiadaná Krajinská - celouhorská výstava detských opatrovní. Miestom tejto udalosti bola Levoča, vystavovalo 66 opatrovní a nainštalovaných bolo vyše 1000 exponátov - vlastné práce opatrovateliek i detí, najobľúbenejšie hračky detí v predškolskom veku, odbornú literatúru...

Informáciu o výstave aj pripojené nádherné autentické fotografie sme našli v článku Kataríny Guziovej: Detské opatrovne na Spiši a filantropické hnutie, zverejnenom v Zborníku príspevkov z odborno - vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou "Od detskej opatrovne k materskej škôlke", str. 60 - 64, Banská Bystrica 2009

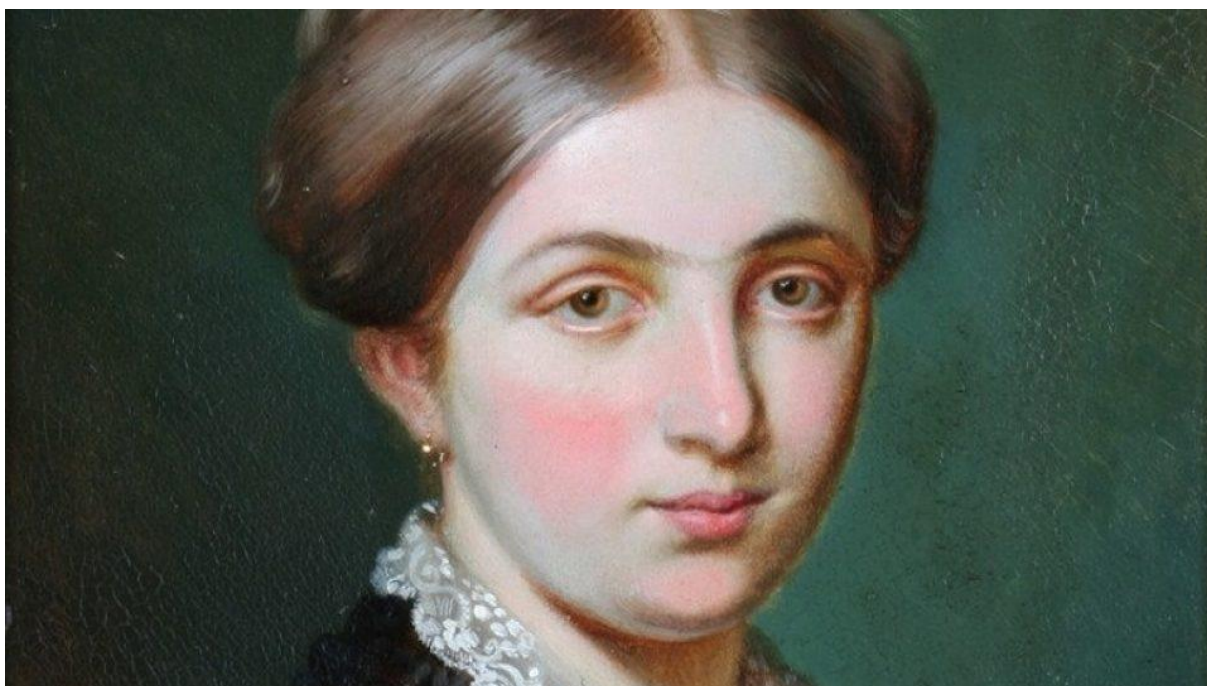

Ľubomíra Černáková, turistický sprievodca Bratislava“

Prevzaté z <https://www.historicky.sk/l/maria-terezia-brunswickova/>

A z <http://nzt.trnava.sk/?q=node/232>
<http://mslazovna.sk/uvod/index/8>

„Marie Riegrová - Palacká: K chudobným s rešpektom

Výraznou osobnosťou, ktorá sa angažovala v pomoci chudobným, je Mária Riegrová-Palacká (1833–1891), ktorá sa koncom 60. rokov 19. storočia spolupodieľa na radikálnej premene filantropickej práce. Od roku 1864 spolupracuje s Vojtom Náprstkom, ktorému poskytuje správy o talianskych a francúzskych dobročinných ústavoch a od neho získava podrobnosti o fungovaní sociálnej starostlivosti v anglosaských krajinách. Obaja zdieľajú názor, že v národnom živote i sociálnej činnosti je doposiaľ úplne zabúdaná práca žien a hľadajú spôsoby, ako tento stav vecí zmeniť. Hoci Riegrová-Palacká chápala úlohu ženy ako pomocnú, podpornú, ktorá dopĺňa úsilie mužov a smeruje výhradne do vychovávateľskej a sociálnej oblasti², nemožno jej uprieť zásluhu na budúcu profesionalizáciu sociálnej práce, pretože v jej činnosti už možno nájsť prvky práce s prípadom, respektíve vyšetrovania v rodine.

Mária Riegrová-Palacká sa zameriava na pomoc chudobným rodinám, a to najmä matkám s deťmi, ale svoju pozornosť venuje aj vzdelávaniu dievčat. Vstupuje do spolku svätej Ľudmily, kam zavádza k počiatočnej nevôli pôvodných členiek nové prístupy. O účele spolku svätej Ľudmily sa dozvedáme zo Slovníku náučného vydaného v roku 1867, že sa jedná o spolok: „... do ktorého sa za členov prijímajú všetky kresťanské pani a panny, ktoré sa starali o rodiny chudobné, najmä o také, ktoré nie sú k obci Pražskej príslušníkov, nedostávajú podpory inej, a najmä o vdovy majúce dietky a odinakiaľ opustené; potom vyučovali chudobné dievčatá, aby

si mohli zaobstarat výživu svoju a aby nepotrebovali viac almužny, a konečne zamestnávali chudobných ženských prác až do trvalejšieho ich opatrenia.“³ Išlo o prvý ženský spolok založený na našom území „K založeniu prvého ženského spolku došlo roku 1851 V prvých rokoch svojho trvania bol spolok ten najviac rázu nemeckého, až v roku 1860 pričinením vlasteneckých žien premenený na český. pomery žiadateľov za podporu, navštívite byty chudobné, písať do knížiek stručne ich životopisy, robiť návrhy na ich podporu. Tak poznáte život a ľud. ... Verte, že je to krásna činnosť nadšene ďalej sa rozovorila. A rozprávala mi rozličné príhody a skúsenosti chudobnej činnosti. Túto úlohu my lahodil. ... Ochoťne som jej sľúbila že s ňou vernejšie chcem pracovať v tomto odbore, s ňou vchádzať do bytu chudoby a prinášať útechu tým, ktorí jej nemajú.“⁵

Na základe vlastných skúseností z návštev rodín uskutočňovaných v rámci žiadostí o podporu či vyhľadávanie rodín na podporu stanovuje M. Riegerová-Palacká nasledujúce zásady, v ktorých odporúča už na samom začiatku rozlíšiť, či ide o podporu podanú rodinou alebo o podporu rodiny, ktorá bola vyhľadaná. Pri vyhľadávaní vhodnej rodiny na podporu považuje za nevyhnutné dbať na to, aby návštevou neboli vyvolané pocity strachu a poníženia. Na začiatku ponechať členov a členky navštívenej domácnosti samostatne formulovať svoje problémy a prikladať im váhu podľa ich vlastného subjektívneho vnímania. Nevnučovať im svoje riešenia. Ďalej dbať na to, či rodina o podporu žiadala alebo nežiadala, či je chudoba spôsobená stratou práce alebo chorobou, alebo rodina dlhodobo ťaží z dobročinnosti bez toho, aby sa pokúsila riešiť nedostatok prostriedkov prác. Súčasne však nabáda aj k istej miere opatrnosti tam, kde je chudoba transparentne predvádzaná („na obdiv sa stavia“). Odporúča preto klásť doplňujúce otázky, ktoré môžu pomôcť rozlíšiť, či predkladaný príbeh sa zakladá na skutočnosti, alebo je to tzv. „výrečnosť úmyselná“. A pred pridelením pomoci posúdiť, či je vhodná pomoc finančná alebo hmotná, jednorazová alebo opakovaná. A pokiaľ ide o podporu detí, nevynechať zo šetrenia pomery mravné.“

Prevzaté z : <https://www.feminismus.cz/cz/clanky/tri-vyznamne-osobnosti-v-historii-rozvoje-socialni-prace-jako-profese-marie-riegrova-palacka-alice-masarykova-a-marie> 7.2.2023

„Sestry Kristína a Mária Royové. Najprekladanejšia slovenská spisovateľka a úžasné sociálne dielo.

Medzi významné predstaviteľky sociálnej práce v svojej dobe patrili aj sestry Royové. Známejšou bola Kristína Royová, ktorá sa stala veľmi uznávanou a prekladanou spisovateľkou.

Viera v Boha pre ňu nová nebola, tú poznali z domu. Royovci boli luteráni zo Starej Turej a Kristína vyrastala na otcovej fare. August Roy bol známy štúrovec, ktorý v revolučných rokoch 19. storočia hostil vášnivé spoločensko-politické debaty. Kde mohol, podal pomocnú ruku, hoci ani jeho rodina – ako vtedy na Podjavorine mnohé – nemala peňazí nazvyš.

Spisovateľke Kristíne Royovej zmenilo život čítanie časopisu. Mala vtedy 26 rokov a vracala sa z druhého konca republiky od svojho strýka, ktorý jej dal do ruky výtlačok Betanie – novín protestantského prebudeneckého hnutia.

Kristínu v spomínanom časopise zaujal iný, praktickejší pohľad na vieru, než na aký bola zvyknutá. Dôležité nie je chodiť do kostola a dodržiavať rituály, ale žiť podľa kresťanských

princípov, hoci aj pri modlitbách na lúke, vraveli v prebudeneckej cirkvi – a dievčaťu z kopaní to imponovalo.

O dva roky neskôr sa vybrala do Česka, aby vydavateľa Betanie spoznala osobne. V tom čase mala za sebou prvú zbierku poviedok, no na cestu si aj tak musela požičať od rodičov.

Postupne navštívila prebudenecké spoločenstvá vo Veľkej Británii, Švajčiarsku, v Poľsku či Nemecku. Ako zistila, všade sa to hemžilo charitatívnymi pracovníkmi, ktorí sa starali o chudobných či zdravotne znevýhodnených.

Rozhodujúcu iskru v nej zapálila cirkevná služba núdznym v sliezskom Friedenshorste. Keď videla, ako príkladne funguje, povedala si, že také zariadenie prinesie aj do Starej Turej.

Kristína Royová s príbuznou a priateľmi. Zdroj – Slovenská národná knižnica, Literárny archív

Magnet pre darcov

Koncom 19. storočia mali na kopaniciach problém s *hauzírmí* – podomovými obchodníkmi, ktorí odišli na skusy a deti nechali samy pokojne aj deväť mesiacov. Royová im hovorila „siroty živých rodičov“ a dlho rozmýšľala, ako im pomôcť.

V roku 1900 sa jej to podarilo. So sestrou Máriou kúpili dom, ktorý prestavali na – dnes by sme povedali – zariadenie náhradnej starostlivosti. Malo dvor, kuchyňu, komoru, izbu pre deti a pomocníčky, ba dokonca v ňom bývala aj sama spisovateľka.

Neskôr sa v jej útulni starali aj o siroty, tulákov, chorých či chudobných. Sestry to robili na vlastné náklady, hauzíri platili za opateru detí len symbolické sumy.

Royová zvykla hovoriť, že ľudí nikdy neprosila o príspevky na charitu a spoliehala sa iba na „Božiu pomoc“. Peniaze napriek tomu prichádzali. Pre darcov bola totiž dostatočným magnetom jej práca.

Mnohí ju poznali z Modrého kríža, medzinárodného abstinentského spolku, ktorý mal po novom sídlo aj v Starej Turej. Iní registrovali nedeľnú školu, v ktorej so sestrou pestovali v deťoch vieru a dávali im praktické rady do života.

Tieto aktivity si všimol istý farár z Nemecka, ktorý o nich napísal v miestnom cirkevnom časopise a požiadal svoj zbor o podporu. Za krátky čas útulňa získala dar 2000 mariek a ďalších 6000 ako pôžičku s malým úrokom. Oboje bol vtedy veľký peniaz.

Napokon tisíce ľudí Royovú poznali ako populárnu náboženskú spisovateľku. Jej rozprávka Bez Boha vo svete bola preložená do 28 jazykov vrátane čínštiny, len v Nemecku ju do prvej svetovej vojny vydali osemkrát.

Jednu z čitateľiek vo Francúzsku dojala natoľko, že chcela z banky vybrať úspory v hodnote 3000 frankov a požičať ich autorke na jej sociálnu prácu. Kto nemohol prispieť peniazmi, posielal útulni uteráky, posteľnú bielizeň, obilie, kapustu alebo mäso.

Kristína Royová so svojimi zverencami a sestrami diakonie v Starej Turej v roku 1911. Zdroj – Slovenská národná knižnica, Literárny archív

Crowdfunding na nemocnicu

Bol to „blažený pocit vykonanej povinnosti lásky“ a „v srdci také nebu blízke šťastie“. Tak Royová opísala, čo prežívala po jednom z mnohých prípadov, keď v útulni komusi pomohli. V nedeľu 12. mája 1912 sa mohla tešiť, že takýchto chvíľ zažije ešte viac.

Hoci tomu takmer nik neveril, podarilo sa jej v Starej Turej otvoriť nemocnicu. Ako neskôr povedala, postavila ju „slovenská chudoba“, pretože väčšinu príspevkov tvorili malé dary bežných ľudí. Jeden zaplatil okno, ďalší dvere, tretí komín – bol to akýsi súdobý crowdfunding na budovu. A darcov k nemu motivovala Royová.

Pre nemocnicu tiež získala pomoc z ústavu v sliezskom Friedenshorste, ktorý kedysi tak obdivovala. Poslali jej nemeckú diakonku, teda kresťanskú zdravotnícko-sociálnu pracovníčku, ktorá hovorila po slovensky, a vedela tak zaúčať miestne ženy.

Netrvalo dlho a zariadenie v malom mestečku pod Veľkou Javorinou bolo schopné liečiť 500 chorých ročne. 300 pacientom previazali rany a 50 ľudí prijali na dlhodobú hospitalizáciu.

Aj náklady na zdravotnú starostlivosť pokrývali z milodarov. Darcovia, napríklad aj spolky Slovákov v Amerike, prispievali na liečbu konkrétnych pacientov.

Takto sa Royovej okrem nemocnice podarilo sprevádzkovať aj detský sirotinec. Naň sa zas snažila získať peniaze medzi čitateľmi a čitateľkami časopisu Večernica, ktorý redigovala. Za dva týždne vyzbierala 10-tisíc československých korún, ktoré aj tentoraz prišli z rôznych kútov Európy.

Popritom stíhala prednášať, písať a vydať desiatky kníh. Vrávela, že to bola jej „práca pre slovenský národ“. Stále sa však myšlienkami vracala k jednej zo zraniteľných skupín, pre ktorú v Starej Turej zatiaľ nevybudovala bezpečný priestor.

A hoci sa v tých rokoch začínala celosvetová hospodárska kríza, nenechala sa odradiť.

Budova nemocnice v Starej Turej, ktorú založila Kristína Royová. Fotograf – Filip Lašut, MS Martin. Zdroj – Slovenská národná knižnica, Literárny archív

Pomoc od prezidenta Masaryka

Aj keď Royová medzičasom prekročila sedemdesiatku, ľudia z rôznych krajín jej stále ďakovali a posielali peniaze na charitatívne aktivity. Pri svojom poslednom veľkom pláne sa opäť obrátila na čitateľov Večernice, no tiež na rodinu prezidenta Masaryka.

Na Sviatok práce v roku 1933 tak mohla slávnostne otvoriť Dom šedivých hláv, v ktorom prichýlila starších ľudí v núdzi, aby mohli dožiť zvyšok života v dôstojnosti.

O tri roky neskôr, len pár dní po Vianociach, v starobinci sama zomrela. Mnohé z jej sociálno-zdravotných zariadení však fungovali ďalej a zďaleka neboli jediným odkazom, pre ktorý si ju svet pamätal.

Kto sa ešte v šesťdesiatych rokoch vybral do kníhkupectva, našiel na policiach jej knihy – nech už bol v Osle, Štokholme, Helsinkách alebo v Berlíne.

Kristína Royová s členmi Modrého kríža v Starej Turej. Zdroj – Slovenská národná knižnica, Literárny archív

*Ďakujeme **autorom a autorkám**, z ktorých prác sme v texte vychádzali.*

Dielo

- [1882](#) / [1884](#) – *Tri obrázky*, poviedky (uverejnili [Národné noviny](#))
- [1893](#) – *Bez Boha na svete*. Senica: Ján Bežo, 47 s.
- [1897](#) – *Výstražný sen*
- [1898](#) – *Božie charaktery*. Stará Turá: Modrý kríž, 77 s.
- [1899](#) – *Náman Sýrsky*
- [1900](#) – *Lótova žena*. Stará Turá: Nákladom spolku Modrého kríža, 24 s.
- [1900](#) – *Splnená túžba*.
- [1901](#) – *Bludári*. Stará Turá: vlastný náklad, 199 s.
- [1901](#) – *Dôležitá pravda*
- [1901](#) – *Istota a neistota*

- [1901](#) – *Pekný začiatok – smutný koniec*
- [1901](#) – *Nebolo miesta*. Stará Turá: Spolok Modrého kríža, 19 s.
- [1901](#) – *Podivné hodiny*
- [1901](#) – *To, čo večne trvá*
- [1901](#) – *Za živa do priepasti*. Nové Mesto nad Váhom: s. n., 4 s.
- [1901](#) – *Ztroskotaná loď*. Stará Turá: Spolok Modrého kríža, 4 s.
- [1903](#) – *Sluha*. Nové Mesto nad Váhom: Ján Chorvát, 77 s.
- [1903](#) – *Šťastie*. Nové Mesto nad Váhom: Ján Chorvát, 203 s.
- [1903](#) – *Za vysokú cenu* (druhá časť knihy *Bludári*). Stará Turá: vlastný náklad, 747 s.
- [1903](#) – *Dieťa hauzírerov*
- [1904](#) – *Ako zbohatnúť*. Nové Mesto nad Váhom: Ján Chorvát, 24 s.
- [1904](#) – *Divné milosrdenstvo*. Nové Mesto nad Váhom: Ján Chorvát, 32 s.'
- [1904](#) – *Šťastní ľudia*. Nové Mesto nad Váhom: Ján Chorvát, 88 s.'
- [1904](#) – *Divní rozsievaci*. Nové Mesto nad Váhom: Ján Chorvát, 4 s.
- [1904](#) – *Dieťa hausírerov*
- [1906](#) – *Vo vyhnanstve*. Nové Mesto nad Váhom: Ján Chorvát, 110 s.
- [1907](#) – *Šťastlivé Vianoce*. (napísané 1906) Kochanovce: Ján Chorvát, 4 s.
- [1909](#) – *Ako kvapôčka putovala*. Kochanovce: Ján Chorvát, 20 s.
- [1909](#) – *V slnečnej krajine*. Kochanovce: Ján Chorvát, 110 s.
- [1909](#) – *Opilcove dieťa*. vlastný náklad, 8 s.
- [1910](#) – *Ako zomrel slávičok*. (napísané 1909) Stará Turá: Ján Chorvát, 16 s.
- [1910](#) – *Ako prišli lastovičky domov*
- [1910](#) – *Nemoc a pomoc (Dva tmavé obrázky)*. Stará Turá: Ján Chorvát, 16 s.
- [1910](#) – *Saul Tarsenský, črty zo života apoštola Pavla*. Stará Turá: Ján Chorvát, 88 s.
- [1912](#) – *Za presvedčenie čili z Mezopotámie do Kanaánu*. Stará Turá, vlastný náklad, 309 s.
- [1913](#) – *Ztratení*. Stará Turá: Ján Chorvát, 140 s.
- [1913](#) – *Kráľovná zo Sáby*
- [1915](#) – *Pošta*. neuvedené, 16 s.
- [1917](#) – *Pozdrav zo Starej Turej*. Stará Turá, vlastný náklad, 16 s.

- [1920](#) – *Druhá žena*. Stará Turá, vlastný náklad, 123 s.
- [1920](#) – *Zpráva z roku 1919*. Stará Turá, vlastný náklad, 8 s.
- [1920](#) – *Otcovrah*. neuvedené, 8 s.
- [1921](#) – *Nikde nebolo pomoci*. (napísané 1910) Stará Turá, vlastný náklad, 7 s.
- [1921](#) – *Štyri rozprávočky pre veľké a malé deti*. Stará Turá, vlastný náklad, 21 s.
- [1921](#) – *V pevnej ruke*. Stará Turá, vlastný náklad, 21 s.
- [1922](#) – *Traja kamaráti*. Stará Turá, vlastný náklad, 106 s.
- [1922](#) – *Zachránená*. neuvedené, 4 s.
- [1924](#) – *Poslednia cesta*. neuvedené, 4 s.

Nemecké vydanie knihy *Šťastní ľudia* z roku 1933

- [1924](#) – *Kde bol jeho otec?* Stará Turá, vlastný náklad, 16 s.
- [1925](#) – *Na rozhraní* (druhá časť knihy *Za presvedčenie*). (napísané 1915) Stará Turá, vlastný náklad, 184 s.
- [1925](#) – *Peterko*. Stará Turá, vlastný náklad, 23 s.'
- [1926](#) – *Prišiel domov*. Stará Turá, vlastný náklad, 41 s.
- [1927](#) – *Súsedia*. Stará Turá, vlastný náklad, 260 s.
- [1927](#) – *Ako trpaslík zabil obra*, neuvedené, 4 s.
- [1927](#) – *Blízko ešte neni vnútri*. Stará Turá, vlastný náklad, 4 s.
- [1928](#) – *Staniša*. Stará Turá, vlastný náklad, 244 s.

- [1928](#) – *Za svetlom a so svetlom. Rozpomienky Kristíny Royovej*. Stará Turá, vlastný náklad, 164 s.
- [1930](#) – *Navrátený raj*. Stará Turá, vlastný náklad, 55 s.
- [1930](#) – *Abigail*. neuvedené 15 s. (neskôr vydávané ako *Abigajil Karmelská*)
- [1931](#) – *Ked' život začínal*. Stará Turá, vlastný náklad, 64 s.
- [1932](#) – *Slnčné dieťa* (druhá časť knihy *Ked' život začínal*). Stará Turá, vlastný náklad, 133 s.
- [1935](#) – *Tuláci (obrázok zo života)*. Stará Turá, vlastný náklad, 65 s.
- *Kúzlo otčiny*, poviedka (len rukopis)
- *V okruží panslavizmu*, poviedka (len rukopis)
- *Pod práporom lásky*, poviedka (len rukopis)
- *Šťastný štedrý deň*, poviedka
- *Jozef Egyptský*

Článok od autorov Pavla Lacka a Lukáša Krajčíra „Jej rozprávku preložili aj do čínštiny, neskôr založila v Starej Turej sirotinec a nemocnicu““

Prevzaté z:

<https://dennikn.sk/3025153/jej-rozpravku-prelozili-aj-do-cinstiny-neskor-zalozila-v-starej-turej-sirotinec-a-nemocnicu/?ref=list> 7.2.2023.

„Alice Masaryková – prvá dáma Československej republiky a jej veľké sociálne dielo

Mgr. Ivana Hurytová

Alice Masaryková

Najstaršia dcéra prvého československého prezidenta Tomáša Garrigue Masaryka bola veľmi talentovaná dáma. Hovorila niekoľkými jazykmi, hrala na klavíri, zaujímala sa o literatúru, začala študovať na medicíne, ale nakoniec promovala na filozofickej fakulte. Svoj život zasvätila práci pre druhých, založila množstvo škôl, nemocníc a sociálnych spolkov, z ktorých najznámejší je Československý červený kríž.

Lady Bohemia

Narodila sa 3. mája 1879 vo Viedni. Keď mala tri roky, rodina sa presťahovala do Prahy, kde jej otec začal prednášať na univerzite. V trinástich rokoch začala študovať na prvom dievčenskom gymnáziu v Čechách, ktoré sa volalo Minerva.

Snívala o tom, že sa stane lekárkou, a v roku 1898 sa nechala na lekársku fakultu zapísať ako jediné dievča. V tej dobe boli ženy prijímané iba ako mimoriadne poslucháčky a nemohli skladať skúšky ako riadni študenti. Po dvoch semestroch preto štúdium medicíny opustila a zapísala sa na filozofickú fakultu, kde študovala históriu, filozofiu a sociológiu. V roku 1903 promovala z histórie.

Na univerzite v Lipsku absolvovala postgraduálne štúdium, ďalej sa vzdelávala na univerzite v Chicagu predovšetkým v sociológii. Pôsobením v Centre sociálnych služieb a starostlivosťou o imigrantov prichádzajúcich z Čiech za prácou si vyslúžila prezývku Lady Bohemia.

Učiteľka a ošetrovateľka

Po návrate z USA pôsobila ako učiteľka na dievčenskom lýceu v Českých Budějoviciach a neskôr v pražských Holešovicích.

Mnoho študentiek na ňu spomína ako na výraznú osobnosť. Bola vysoká, štíhla, s hlbokými tmavými očami, vždy elegantne oblečená, nosila topánky na nízkom podpätku, ale to jej nebránilo brať často študentky na vychádzky do prírody alebo s nimi športovať.

Súčasne sa veľmi aktívne venovala sociálnej práci. Zaoberala sa problémom alkoholizmu, vo voľnom čase prázdnin sa starala o chorých a postihnutých ľudí. Doma sa starala o mamičku, ktorá trpela zhoršujúcou sa maniodepresívnou psychózou a srdcovou chybou.

V čase prvej svetovej vojny pracovala aj ako ošetrovateľka v karanténnej stanici v Pardubiciach, kde sa starala o ranených vojakov. Okrem toho sa usilovala o prístup k vzdelávaniu pre hluché osoby.

Jej otec zatiaľ pôsobil v zahraničí v protirakúskom odboji, čo viedlo k vyšetrovaniu celej rodiny. Alice nakoniec skončila vo väzení vo Viedni, kde strávila osem mesiacov. Za obvinenie z velezrady jej hrozil dokonca trest smrti, ale kampaň v americkej tlači vyvolaná českými spolkami prispela k jej prepusteniu. Rakúsky režim jej potom zakázal prácu v školstve.

Tomáš Garrigue Masaryk a Alice Masaryková

Prvá dáma

Vznik novej Československej republiky znamenal v jej živote zásadný obrat. Jej otec sa vrátil do Prahy ako hlava štátu a ona sa vzhľadom na matkin zlý zdravotný stav ujala úlohy prvej

dámy. Mala na starosť personál na Pražskom hrade aj v Lánoch, zodpovedala za prezidentov oficiálny program, organizovala jeho stretnutia so štátnikmi, vedcami, spisovateľmi i novinármi, zúčastnila sa mnohých slávností a sprevádzala svojho otca na rade zahraničných ciest.

Spoločne s architektom Josipom Plečnikom sa tiež podieľala na úpravách Pražského hradu aj jeho záhrad. Pracovný vzťah postupne prerástol v hlboké priateľstvo, podľa niektorých historikov až v lásku.

Tomáš Garrigue Masaryk a Alice Masaryková

Pani doktor

Alice Masaryková nikdy neprerušila svoje sociálne aktivity pre potrebných. Súbežne so svojou politickou rolou pomáhala formovať rodiaci sa Československý červený kríž a v roku 1919 sa stala jeho prvou predsedníčkou. Za jej pôsobenia vyvíjala táto organizácia rozsiahlu zdravotnícku, charitatívnu a sociálnu činnosť.

Od roku 1920 spravoval ČSČK aj Českú ošetrovateľskú školu. Pani doktor, ako sa jej hovorilo, podporovala vzdelávanie ošetrovateliek, svojim postavením pomáhala zvyšovať prestíž školy aj ošetrovateľskej profesie. Táto škola po mnoho rokov pripravovala dobre vzdelané diplomované sestry pre nemocnice po celej republike.

Okrem toho založila aj prvú Vyššiu sociálnu školu, v ktorej sa odborne v jednoročnom štúdiu pripravovali sociálni pracovníci a pracovníčky na prácu v teréne.

Exil

Koncom tridsiatych rokov Alice Masaryková musela čeliť dvom veľkým udalostiam, ktoré zmenili opäť smer jej života: smrti otca, ktorého milovala a obdivovala, a Mníchovskej zrade. Obe udalosti viedli k veľkým zmenám v českej politike a vyvolali útoky proti Červenému križu aj jej osobe. Radšej preto nasledovala svojho brata Jána a odcestovala do zahraničia. Stesk po domove, blízkych aj milovanej práci v nej prebudil dedičné depresívne ochorenie, a do konca vojny sa liečila v amerických sanatóriách.

V roku 1945 sa nakrátko vrátila do vlasti, ale po náhlej a nejasnej smrti brata Jána radšej Československo znova opustila. Stratila tak všetok majetok aj možnosť vrátiť sa do krajiny, pre ktorú toho toľko vykonala.

Od roku 1950 žila trvalo v USA, kde bola opäť činná v krajanských spolkoch, písala spomienkové knihy a vystupovala v Rádiu Slobodná Európa.

Veľká osobnosť a dáma

Prostredníctvom niekoľkých slov, do ktorých je ťažké zhrnúť život človeka, sme mali možnosť stretnúť sa so skutočnou dámou, ktorá – podobne ako ďalší veľkí a múdri ľudia – verila, že ľudskému životu dáva zmysel práve to, čím presahuje hranice starostlivosti o seba samého a o svoje potreby či záujmy. Jej pohnutý životný osud, jej neúnavná práca pre druhých i jej slová dodnes zasiahnu snád' každé srdce.

Urobme každý deň niečo dobré, zabudnime na chvíľu na seba, aby sme tým, že myslíme na druhého, našli svoju vlastnú osobnosť.

Článok vyšiel v časopise Akropolitán č. 102.“

Prevzaté z :

<https://www.akropolis.cz/content/alice-masarykova>

„Marie Krakešová - priekopníčka teórie sociálnej práce v Československu

Dr. Mária Krakešová, rodená Došková, sa narodila 3. júla 1898 v meste Toušeň, dodnes existujúceho polabského mesta, známeho svojimi kúpeľmi. V miestnej škole dosahovala Mária vzorné výsledky a jej študijný postup sa presunul na dievčenské reálne gymnázium s latinčinou a francúzštinou, ktoré sa prezývalo Minerva. Pri štúdiu na gymnáziu sa Mária stretla aj s ďalšou významnou ženou sociálnej práce Alicou Masarykovou. Učenie pre Máriu nebolo žiadnou prekážkou, bavilo jej sa vzdelávať, najviac sa zaujímala o psychológiu. Jej študijná cesta pokračovala na antropológiu, okrem toho aj prírodnú filozofiu a zoológiu na Prírodovedeckej fakulte Karlovej univerzity ak tomu si ešte pridala tzv. sociálnu školu. Medzi rokmi 1920-1922 vycestovala na študijný pobyt do Ameriky na univerzitu Vassar College, kde sa sústredila na štúdium sociológie. O rok neskôr získava Mária doktorský titul z prírodných vied.

Mária sa už počas štúdia začína realizovať pri snahe o transformáciu sociálnej práce ako dobrovoľnej činnosti žien smerom k sociálnej práci ako špecializovanému povolaniu odborníkov a odbornícok. Začína prednášať prípadovú prácu na Ženskej vyššej škole pre sociálnu starostlivosť.

Počiatky profesionálnej sociálnej práce boli na našom území vo vtedajšej dobe rozpačité, verejnosť si často sociálna pracovníčka zamieňala s pestúnkami či ošetrovatelkami. Tento fenomén však môžeme v istej miere sledovať stále aj po sto rokoch. V spoločnosti je zakorenený model dobročinnnej sociálnej práce a pomoc a podpora od profesionálnych sociálnych pracovníkov nie je vždy správne pochopená a verejnosťou prijímaná. Mária sa so svojimi kolegynami vydala cestou dokázania identity odboru formou organizovanosti. Založila pracovnú skupinu, v ktorej bolo diskutované o nových metódach práce a skúsenostiach, ktoré priniesol terén.

V roku 1924 sa Mária vydala za JUDr. Jozefa Krakeša. Jej manžel pracoval na ministerstve sociálnej starostlivosti. Manželstvo tak bolo naplnené nielen priateľstvom a láskou, ale aj možným zdieľaním profesných strastí. Mária s manželom celý život konzultovala a aktívne spolupracovala. Josef Krakeš je považovaný za jedného z prvých autorov venujúcich sa problematike utečenectva v Československu. Rodinný život manželov Krakešových bol silne ovplyvnený politickou situáciou v Československu. Jeden z ich synov emigroval do USA, kde si založil rodinu a Mária sa stala babičkou vnučky Maureen. Mladší syn Vít zostal v Prahe a s veľkými prekážkami študoval práva. Následne sa dostal do nemilosti politikov a bol prevedený k pomocnému technickému práporu. Napriek tomu však syn založil rodinu a svojich rodičov potešil narodením dcéry Markéty.

Druhá svetová vojna končí a Mária sa stáva vyučujúcou na samostatnej Sociálnej fakulte v Prahe pod Vysokou školou politickou a sociálnou. Vyučuje do roku 1948, odchádza v dôsledku nového spoločenského a politického usporiadania. Manželia Krakešovci sa dostávajú do úlohy vyhnančov, keď sú počas niekoľkých chvíľ vystáňovaní z rodinnej vily. Všetko je spôsobené vtedajším politickým režimom, pre ktorý bolo neprijateľné, že Mária študovala v USA, stýkala sa s priateľkami z čias štúdia a tiež že bola jednou z priateľiek Alice Masarykovej. Mária s manželom sa teda rozhodla odísť do domu po rodičoch späť do kúpeľného mesta Toušeň. Ťažká doba však v Márii nepotlačila túžbu sa stále venovať sociálnej práci. Údajne vraj spolupracovala s protialkoholickým oddelením nemocnice U Apolinára, kde sa venovala nielen skupinovým stretnutiam a seminárom, ale aj pre ňu tak životne významnému výskumu.

Obrat pre Máriin život prinieslo uvoľnenie v 60. rokoch. Po boku svojich študentiek obhajuje svoje skúsenosti a vedomosti a je motivovaná k súpisu svojich vedomostí, znalostí a skúseností. V roku 1973 vydáva Mária svoju dvojdielnu monografiu s názvom „**Výchovná sociálna terapia**“. V tom čase pôsobí aj ako konzultantka ministerstva práce a sociálnych vecí v Prahe. Mária Krakešová bola veľmi aktívna až do konca svojho života, umiera 22. februára 1979 v jednej z pražských nemocníc. Je pochovaná na cintoríne Prahy 6, spoločne s ostatkami jej manžela a mladšieho syna.

Dielo Marie Krakešovej bolo významne ovplyvnené jej štúdiom v Amerike, kde sa zoznámila s prípadovou sociálnou prácou. Bola už oveľa rozvinutejšia ako u nás a Mária sa rozhodla vo svojom prínose pre sociálnu prácu venovať práve tejto metóde. Nechala sa inšpirovať mnohými ženami venujúcimi sa prípadovej práci – Richmondovou, Hollisovou, Pearlmanovou a Hillovou. Vzhľadom k tomu, že Mária bola vzdelaná v mnohých odboroch, čerpala do svojho diela aj poznatky z iných vied, a to z psychológie, sociológie a pedagogiky.

Kniha **Sociálny prípad**, ktorej spoluautorom je aj Jozef Krakeš, vykladá Máriino poňatie prípadovej práce v podmienkach vtedajšieho Československa. Kniha vyšla roku 1934. V diele sa odráža autorkina blízkosť k psychológii, prípadovú prácu Krakešová sústreďuje na rozvoj vnútorného ľudského potenciálu. Tento teoretický prístup dokazuje mnohými technikami, prípadmi a skúsenosťami s priamou klientskou prácou. Neskôr v roku 1946 Mária vydáva svoju ďalšiu knihu. Volá sa **Psychogenéza sociálnych prípadov o vzniku sociálnej úchylnosti**. Už názov napovedá, že sa kniha venuje počiatkom zlyhania v kontexte sociálneho fungovania. Dielo je považované za veľmi významné predovšetkým vďaka výskumnému charakteru. Kniha bola vnímaná ako nevyhnutnosť pre výučbu každej sociálnej pracovníčky. O dva roky neskôr Mária vydáva ďalšiu publikáciu, ktorá je skôr metodického charakteru. Je určená pre študentky Sociálnej fakulty, na ktorej Mária vyučovala, a predstavuje celé spektrum aktivít, s ktorými sa môžu stretnúť študentky sociálnej práce pri praxi na sociálnych klinikách. Nesie názov **Úvod do praxe na sociálnych klinikách**. Posledné dielo Mária vydala z politických dôvodov až ku koncu svojho života. Možno ho však považovať za vrcholné, pretože obsahom uceluje jej teória publikované v predchádzajúcich rokoch a zdôrazňuje psychologicko-výchovné poňatie sociálnej práce.

Psychologicko-výchovné sociálne terapie sú jedným z významných tvorivých počinov tejto výraznej osobnosti českej sociálnej práce. Československo spočiatku nedisponovalo žiadnou odbornou literatúrou, čerpalo poznatky iba zo zahraničnej literatúry. A práve posledná

monografia Márie Krakešovej Výchovná sociálna terapia bola jedným z hlavných diel, ktoré prinieslo teoretické a praktické poznatky na papieri. Monografia bola podložená bohatou praxou a mnohými kazuistikami, ktoré autorka zbierala nielen po prvej svetovej vojne, ale aj v čase, keď čelila nepríjemnostiam politického režimu.

Toto ucelené dielo jednoznačne vymedzuje štýl, ktorý aplikovala pri svojom bádaní a práci s klientmi. Možno ho označovať ako „krakešovská škola“. K svojmu dielu pristupuje Mária viac ako prakticky, v prvom diele monografia sa venuje prevažne teoretickým východiskám, tak aby sa čitateľ nasýtil vedomostne. Druhý diel však cieľi predovšetkým na odborníčky praktizujúce sociálnu prácu. Obsahuje teda akýsi návrh aplikovateľnosti jej terapie. Dielo sprevádza kazuistiky, ktoré ilustrujú postupy podľa jej teoretického rámca.

Mária Krakešová vniesla do nášho odboru mnohé, bola usilovnou žiačkou prinášajúcou inšpiráciu zo zahraničia, bádatelkou na poli sociálnej práce, vzdelávatelkou nových sociálnych pracovníčok, autorkou významnej teórie a veľkou praktičkou. Máriu Krakešovou považujeme za jednu z priekopníčok teórie sociálnej práce v Československu a každý sociálny pracovník by mal vedieť, čo pre náš odbor táto žena urobila. 100. výročie sociálnej práce môžeme tento rok (2018) sláviť aj vďaka nej.

Veronika Aresta,

redaktorka časopisu SP/SP

5/2018

Zdroje:

LEVICKÁ, J. 1999. Náčrt dejín sociálnej práce.

KRÁLÍK, J. 1992. Lázně Toušeň – 100 let nové školy.

BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. 2014. Marie Krakešová, priekopníčka teórie sociálnej práce v Československu.

KRÁLÍK, J. Soukromá e-mailová komunikace. S laskavým svolením pana Králíka, získané informace umožněno publikovat, 2012. in: BRNULA P., KODYMOVÁ P., MICHELOVÁ R. 2014. Marie Krakešová, priekopníčka teórie sociálnej práce v Československu.

BRNULA, P., KODYMOVÁ, P., MICHELOVÁ, R. 2014. Marie Krakešová, priekopníčka teórie sociálnej práce v Československu.

KRÁLÍK, J. 1986. Toušeň, průvodce místem, lázněmi, okolím.

THELENOVÁ, K. 2012. Teorie sociální práce II.

KODYMOVÁ, P. 2015. Historie české sociální práce letech 1918–1948.

KRAKEŠOVÁ M. 1973. Výchovná sociální terapie, 1. díl.

PAJEROVÁ M. 2017. Život a dílo Marie Krakešové.“

Prevzaté z : <https://socialniprace.cz/online-clanky/o-zivote-a-dile-nestorky-ceskoslovenske-socialni-prace-marie-krakesove/>

Elisabeth Fry – anjel z väzníc

Elizabeth Gurney Fry (1780-1845) je známa najmä svojimi úspechmi v reforme britského väzenského systému. Pre ženu bolo vykonávanie tohto druhu práce úplne nové a Fry sa stal známym ako „anjel väzníc“.

Betsy Gurney vyrastala v dobre situovanej komunite kvakerov v Norfolku na východe Anglicka. Kvakeri mali silné ideály o rovnosti a mieri. Patrili medzi prvých odporcov obchodu s otrokmi a boli veľmi aktívni v širokej škále filantropických projektov. Keď mala Betsy iba dvanásť rokov, zomrela jej matka, čo malo na mladé dievča výrazný vplyv a vrhlo tieň na jej mladosť. Napriek tomu prejavila skoré odhodlanie robiť „dobré skutky“ a vo veku 17 rokov vo svojom vlastnom dome založila a viedla základnú školu pre chudobné deti. Po svadbe s Josephom Fryom v roku 1800 porodila jedenásť detí. Napriek tomu pokračovala vo svojej práci v komunite, napríklad v starostlivosti o chorých a osamelých susedov.

Elizabeth Fryová prvýkrát vstúpila do väzenia Newgate v Londýne v roku 1813. (Väzenie bolo zatvorené a zbúrané začiatkom 20. storočia). Šokovali ju neľudské okolnosti, v ktorých boli ženy a deti väznené. Správy o jej rozhovoroch so ženami vo väznici Newgate sú pôsobivými záznamami o tom, s čím sa stretla a o jej odhodlaní zlepšiť ich podmienky. V snahe podporiť svoju kampaň pozvala vplyvných ľudí, aby prišli do väzenia a na vlastné oči videli zlé životné podmienky. Fry sa postavila najmä proti samotke, ktorá bola v tom čase štandardným trestom. Tvrdila, že ide o praktiky, ktoré škodia zdraviu a duševnej pohode väzňov. Fry sa stal prvým väzenským reformátorom, ktorý sa zamerával na morálne zlepšenie väzňov prostredníctvom osobného kontaktu, rozhovorov, vzdelávania a práce.

Na vykonanie tejto práce zaviedla ďalšiu inováciu: dobrovoľné výbory žien, ktoré organizujú návštevy väzníc a organizujú podporu po prepustení väzňov späť do komunity. Tie sa stali predchodcom profesionálnych probačných služieb.

Reformy obhajované Elizabeth Fryovou mali tri základné zložky:

Väzni a väzenkyne museli byť ubytovaní oddelene a dozorcovia museli byť rovnakého pohlavia ako väzni. Odvtedy sa to stalo štandardnou medzinárodnou praxou.

Boli zavedené opatrenia na pravidelné návštevy väzenkýň a okrem toho sa dobrovoľníci museli postarať o vzdelanie, platenú prácu a podporu po odchode svojich klientov z väzenia.

Väzni mali mať možnosť vzdelávania a platenej práce.

Fry navštívila mnoho väznic po celom Spojenom kráľovstve. Jej metódy boli také účinné, že v roku 1823 bola veľká časť jej prístupu začlenená do britského väzenského práva. Konzultovala ju kráľovná Viktória a parlament a stala sa zdrojom inšpirácie pre priekopníčku v ošetrovatelstve Florence Nightingalovú. Svoju tvorbu preniesla aj na medzinárodnú scénu, napríklad do Holandska.

Vďaka priekopníckej sociálnej práci Elizabeth Fryovej sa zaobchádzanie s väzňami stalo humánnejším, čo bolo uznané mnohými spôsobmi. V roku 2002 bola za svoju prácu ocenená vyobrazením na britskej päťlibrovej bankovke a v Spojených štátoch sa Škola sociálnej práce na Stanfordskej univerzite nachádza v budove pomenovanej po nej.

Zatiaľ čo Elizabeth Fry je najznámejšia svojimi aktivitami v oblasti väzenskej reformy, podieľala sa aj na vyšetrovaní a navrhovaní reforiem v ústavoch pre duševne chorých. Viac ako 25 rokov navštevovala každú loď odsúdených, ktorá odchádzala do Austrálie, a podporovala reformu systému odsúdených lodí. Pracovala na zlepšení štandardov ošetrovatelstva a založila ošetrovateľskú školu, ktorá ovplyvnila jej vzdialenú príbuznú Florence Nightingalovú. Pracovala pre vzdelanie pracujúcich žien, pre lepšie bývanie pre chudobných a zaslúžila sa o zriadenie vývarovní.

Elizabeth Fry zomrela v roku 1845. Aby si pripomenul jej prácu, zvolal primátor Londýna stretnutie, na ktorom sa rozhodlo o založení inštitútu pre bývalých väzňov na jej pamiatku – útočisko Elizabeth Fry. V roku 1925 bola obnovená ako charitatívna organizácia a stala sa ubytovňou pre ženy v skúšobnej dobe, ktorú v roku 1949 oficiálne schválilo ministerstvo vnútra. V roku 1962 sa presťahovala do Readingu, kde dielo pokračuje na jej pamiatku.

Tento text napísal Jan Steyaert podľa holandskej verzie Maartena van der Lindeho

Dátum prvého vydania: 06-2010 História Charity Elizabeth Fryovej“

Prevzaté z <https://www.elizabethfry.co.uk/History> a

https://historyofsocialwork.org/eng/details.php?cps=0&canon_id=149

„Mary Richmondová - priekopníčka vedeckých metód sociálnej práce

Mary Richmondová (1861-1928) bola jednou z priekopníčok americkej sociálnej práce. Mala

myšlienku premeniť túto prácu na formálnu prácu; vytvorených techník, systémov, obsahu a teórií sociálnej práce smerujúcich k vytvoreniu sociálnej práce ako vedeckej disciplíny.

Na druhej strane úplne zmenila prístup v sociálnej práci a spôsob, akým pomohla najviac potrebným. Snažila sa uplatniť stratégiu, ktorá by vykorenila tento problém a hľadala príčiny chudoby, aby ju potlačila.

Je považovaná za jednu z najdôležitejších verejných činiteľov v boji za sociálnu prácu. Jedným z jej najdôležitejších atribútov bola schopnosť organizovať komunity, ako aj schopnosť učiť sa a hovoriť inteligentne o rôznych sociálnych otázkach..

Prvé roky

Mary Ellen Richmond sa narodila 5. augusta 1861 v meste Belleville, Spojené štáty americké. Bola druhou dcérou Henryho Richmonda, kováča a Laviniou Harris Richmondovou, dcérou popredného realitného makléra..

Obaja jej rodičia a jej bratia zomreli na tuberkulózu, takže sa musela presťahovať do Baltimoru, aby žila so svojou babičkou a jej tetami. Richmondová vyrastala idealizujúc si svoju babičku, radikálnu aktivistku, ktorá bojovala za ženské volebné právo okrem toho, že bola feministkou a špiritistkou.

Od detstva žila v prostredí politických, náboženských a iných kontroverzných otázok. To ju prinútilo vyvinúť veľké zručnosti, ktoré používala na kritiku aj láskavý postoj voči potrebným.

Jej babička neverila v tradičný vzdelávací systém, tak Mary bola vzdelaná doma až do veku jedenástich rokov. Potom ju poslali do verejnej školy. Richmondová využila každú príležitosť na to, aby sa venoval čítaniu, čo z nej urobilo sebavedomú a intelektuálnu ženu.

V roku 1878 vyštudovala *Východnú ženskú strednú školu* z Baltimore v šestnástich; potom sa s jednou zo svojich tiet presťahovala do New Yorku. Keď jej teta ochorela, Richmondová zostala sama a v chudobe dva roky, kým sa nerozhodla vrátiť do Baltimoru.

Spoločnosť pre charitatívnu organizáciu

V roku 1889 začala pracovať ako asistentka pokladnice v Spoločnosti pre charitatívnu organizáciu, známu aj pod skratkou v angličtine "COS". Vtedy sa stala prvou ženou, ktorá obsadila pozíciu, ktorú tradične obsádzali muži.

Spoločnosť pre charitatívnu organizáciu sa zrodila ako iniciatíva s cieľom byť zodpovední a koordinovať všetku charitatívnu pomoc buržoázie pre tých najchudobnejších. Po vstupe do organizácie bola Mary vďaka svojmu nasadeniu a oddanosti zvolená za generálnu tajomníčku.

V rámci organizácie vykonávala ďalšie aktivity v prospech ľudí v núdzi: navštívila niektoré domy v neistých podmienkach a snažila sa ich obyvateľom pomôcť zlepšiť kvalitu života.

Počas svojho pôsobenia v Spoločnosti pre charitatívnu organizáciu sa ukázala ako efektívny, vodca, teoretická a učiteľka. Svoju funkciu zastávala desať rokov a bola to práca, ktorú privítala.

Prínos pre sociálnu prácu

V roku 1897 predstavila svoje myšlienky na Národnej konferencii inštitúcií charity. Mala v úmysle reformovať sociálnu prácu s cieľom profesionalizovať všetkých záujemcov o zlepšenie kvality života ľudí v núdzi. Chcela to dosiahnuť pomocou strategického metodického plánu.

O rok neskôr zhmotnila svoju myšlienku vytvorením Školy aplikovanej filantropie v New Yorku. Najprv sa pripojila ako učiteľka s vernou myšlienkou premeniť sociálnu prácu na povolanie, ktorému v tom čase chýbalo odborné vzdelanie.

Bola riaditeľkou organizačného oddelenia Charity nadácie Russell Sage Foundation v New Yorku. Svoju pozíciu zaujala a v roku 1909 pomohla vytvoriť sieť sociálnych pracovníkov a strategickú metódu na vykonávanie sociálnej práce. Ako riaditeľka nadácie pomohla vytvoriť nové sociálne diela.

S jej vedením sa v sociálnej práci podarilo povzbudiť veľký počet ľudí, aby pokračovali s finančnou podporou a zapojili sa do tejto disciplíny.

Poznatky z oblasti metodológie výskumu

Cieľom Richmondovej bolo profesionalizovať sociálnych pracovníkov

Veľká časť života Mary Richmondovej bola venovaná terénnemu výskumu; vysvetlila, ako zbierať informácie, ako aj vyvinula metodológiu rozhovorov, nadväzovania kontaktov a uskutočnenia rozhovorov.

Program Mary Richmondovej obsahoval a zahŕňal históriu vedeckých metód a bol podporovaný teóriami a filozofickými myšlienkami európskeho osvietenstva. Postavila revolučný vzor pre svoju dobu a svojím spôsobom aj pre dnešok.

Správny postoj k postihnutým

Mary Richmondová bola schopná školiť odborníkov v oblasti sociálnej práce, aby im poskytla nástroje na to, aby vedeli, ako zaobchádzať s chudobnými alebo s ľuďmi so zdravotným postihnutím, a to tak, že im môžu pomôcť emocionálne z chudoby..

Richmondová vo svojom metodickom a profesionálnom vysvetlení zdôraznila myšlienku, že so zdravotne postihnutými osobami nemožno zaobchádzať ako s citlivými, podradenými alebo ochudobnenými bytosťami; Chápala, že je bežné zaobchádzať s nimi takýmto spôsobom, pretože apeluje na sentimentálne pocity.

Podľa nej by sme sa mali naopak zamerať na potenciálne schopnosti a schopnosti pre osobný rozvoj bez ohľadu na zdravotné postihnutie osoby. Hoci je to ťažké, myšlienka je trvať na tom, aby sa cítili títo ľudia užitočnými v spoločnosti.

Nakoniec Mary Richmondová vysvetlila, že vo svete existujú problémy, ktoré musia byť úplne odstránené a že najlepší spôsob je snažiť sa o to s pomocou profesionála.

Dielo:

Príručka pre charitatívnych pracovníkov

V roku 1899 vydala Mary Richmondová svoju prvú prácu, ktorá pozostávala z malého manuálu pre charitatívnych pracovníkov. S touto prvou prácou vyjadrila svoju túžbu vyškoliť profesionálov v oblasti sociálnej práce.

V tomto manuáli, ako zhrnutie, zachytila všetok výskum, ktorý robila počas svojho života. Podrobne vysvetlila, ako zbierať informácie a ako viesť pohovory na základe vedeckej metódy. Okrem toho vysvetlila, ako nadviazať kontakt a viesť rozhovory s cieľom získať relevantné informácie.

Sociálna diagnóza

V roku 1917, vo veku 50 rokov, vložila do diela pätnásť rokov výskumu a 2 800 prípadov, na ktorých pracovala vo svojej prvej knihe venovanej technikám a metódam sociálnej práce, s názvom *Sociálna diagnóza*.

Prostredníctvom tejto knihy vysvetlila, čo sa neskôr stalo jeho profesionálnou metódou; použila techniku rozhovorov na rozvoj dôvery a jej stratégie posilnenia schudobnených a pozývali ich, aby zmenili svoj sociálny spôsob života.

Čo je to sociálna prípadová práca?

V roku 1922 vydala knihu s názvom, *Čo je to sociálna prípadová práca?*, ktorá vysvetľuje správny spôsob, ako sa správať profesionálne v oblasti sociálnej práce.

Richmondová vo svojej knihe rozoberá koncepty založené na filozofii ľudskej bytosti, potvrdzujúc, že ľudské bytosti nie sú domácimi a závislými zvieratami, ale bytosti s logickým uvažovaním.

Literatúra

1. Mary Richmond, Wikipedia en Español, (n.d.). Prevzaté z wikipedia.org
2. Mary Elle Richmond, Portál nadácie Nasw, (n.d.). Prevzaté z naswfoundation.org
3. Portál projektu Richmond, Mary, História sociálnej starostlivosti (n.d.). Prevzaté zo spoločnosti socialwelfare.library.vcu.edu
4. Program Mary Richmondovej a základné zásady odbornej metodológie, Enrique Di Carlo, (2011). Prevzaté z updatestas.ucm.es
5. Sociálna práca v Mary Richmond. Základ jeho teórie, García P, García R, Esnaola M, Curieses I, Álvarez D a Millán R, (2014). „

Prevzaté z <https://sk.thpanorama.com/articles/cultura-general/mary-richmond-biografia-metodologa-y-obras.html> 7.2.2023

„Jane Addamsová, záchrankyňa vyst’ahovalcov

Jane Addams (rodená Laura Jane Addams, 6. septembra 1860 – 21. mája 1935) získala v prvej tretine dvadsiateho storočia celosvetové uznanie ako priekopníčka sociálna pracovníčka v Amerike, ako feministka a ako internacionalistka.

Narodila sa v Cedarville v štáte Illinois ako ôsme z deviatich detí. Jej otec bol prosperujúci mlynár a miestny politický vodca, ktorý šesťnásť rokov slúžil ako štátny senátor a bojoval ako dôstojník v občianskej vojne; bol priateľom Abrahama Lincolna, ktorého listy mu začínali „Môj drahý dvojník D-‘ed Addams“. Kvôli vrodenej chybe chrbtice nebola Jane v mladosti fyzicky energická a ani neskôr v živote nebola skutočne robustná, ale jej problémy s chrbticou boli odstránené operáciou.

V roku 1881 Jane Addamsová promovala na Rockford Female Seminary, odborníčka v triede 17, ale bakalársky titul jej bol udelený až potom, čo sa škola budúci rok stala akreditovanou ako Rockford College for Women. V priebehu nasledujúcich šiestich rokov začala študovať medicínu, ale pre zlý zdravotný stav ju opustila, bola prerušovane hospitalizovaná, dvadsaťjeden mesiacov cestovala a študovala po Európe a potom strávila takmer dva roky čítaním a písaním a úvahami. aké by mali byť jej budúce ciele. Vo veku dvadsaťsedem rokov, počas druhého turné po Európe so svojou priateľkou Ellen G. Starr, navštívila osadu Toynbee Hall v londýnskom East Ende. Táto návšteva pomohla dokončiť myšlienku, ktorá bola vtedy aktuálna v jej mysli, otvoriť podobný dom v znevýhodnenej oblasti Chicaga. V roku 1889 si ona a slečna Starr prenajali veľký dom, ktorý postavil Charles Hull na rohu ulíc Halsted a Polk. Obaja priatelia sa presťahovali, ich cieľom, ako bolo vyjadrené neskôr, bolo «poskytnúť centrum vyššieho občianskeho a spoločenského života; zakladať a udržiavať vzdelávacie a filantropické podniky a skúmať a zlepšovať pomery v priemyselných štvrtiach Chicaga»¹.

Slečna Addamsová a slečna Starrová prednášali o potrebách okolia, zbierali peniaze, presviedčali mladé ženy z dobre situovaných rodín, aby pomáhali, starali sa o deti, ošetrovali chorých, počúvali výlevy problémových ľudí. V druhom roku existencie Hull-House hostil každý týždeň dvetisíc ľudí. V dopoludňajších hodinách prebiehali vyučovanie v škôlke, poobede klubové stretnutia pre staršie deti a večer pre dospelých viac krúžkov alebo kurzov v takmer nočnej škole. Prvé zariadenie pridané k Hull-House bola umelecká galéria, druhé verejná kuchyňa; potom prišla kaviareň, telocvičňa, plaváreň, družstevný internátny klub pre dievčatá, kníhviazačstvo, výtvarný ateliér, hudobná škola, dramatický krúžok, obežná knižnica, úrad práce, múzeum práce.

Ako rástla jej povest', slečna Addamsová bola vtiahnutá do väčších oblastí občianskej zodpovednosti. V roku 1905 bola vymenovaná do chicagskej rady pre vzdelávanie a následne sa stala predsedníčkou školského riadiaceho výboru; v roku 1908 sa podieľala na založení Chicagskej školy občianskej výchovy a filantropie av nasledujúcom roku sa stala prvou ženou prezidentkou Národnej konferencie charít a opráv. Vo svojej vlastnej oblasti v Chicagu viedla vyšetrowanie týkajúce sa pôrodnej asistencie, konzumácie narkotík, dodávok mlieka a hygienických podmienok, dokonca zašla až tak ďaleko, že prijala oficiálnu funkciu inšpektorky

odpadkov na devätnástom oddelení s ročným platom tisíc dolárov. V roku 1910 získala prvý čestný titul, aký kedy žene udelila univerzita Yale.

Jane Addamsová bola podľa filozofie zanietená feministka. V tých dňoch pred volebným právom žien verila, že ženy by mali dať najavo svoj hlas v legislatíve, a preto by mali mať právo voliť, ale komplexnejšie si myslela, že ženy by mali vytvárať aspirácie a hľadať príležitosti na ich realizáciu.

Pre svoju vlastnú túžbu zbaviť svet vojny vytvorila Jane Addamsová príležitosti alebo využila tie, ktoré jej boli ponúknuté, aby podporila vec. V roku 1906 mala kurz prednášok na letnom zasadnutí Wisconsinkej univerzity, ktorý nasledujúci rok vydala ako knihu *Newer Ideals of Peace*. Za mier hovorila v roku 1913 na slávnosti pri príležitosti budovy Paláca mieru v Haagu a v nasledujúcich dvoch rokoch sa ako lektorka sponzorovaná Carnegie Foundation vyslovila proti vstupu Ameriky do prvej svetovej vojny. V januári 1915 prijala predsedníctvo Ženskej mierovej strany, americkej organizácie, a o štyri mesiace neskôr predsedníctvo Medzinárodného kongresu žien zvolaného v Haagu prevažne z iniciatívy Dr. Aletty Jacobsovej, holandskej suffragistky veľa a rôznorodých talentov. Keď tento kongres neskôr založil organizáciu s názvom *Women's International League for Peace and Freedom*, Jane Addamsová pôsobila ako prezidentka až do roku 1929, ako predsedníčka jej šiestich medzinárodných konferencií v tých rokoch a ako čestná prezidentka po zvyšok svojho života.

Slečna Addamsová, ktorá bola verejne proti vstupu Ameriky do vojny, bola napadnutá v tlači a vylúčená z *Dcéry americkej revolúcie*, ale našla východisko pre svoje humanitárne impulzy ako asistentka Herberta Hoovera pri poskytovaní humanitárnych zásob potravín ženám a deťom nepriateľských národov, o ktorých príbehu rozprávala vo svojej knihe *Mier a chlieb v čase vojny* (1922).

Po infarkte v roku 1926 slečna Addamsová nikdy úplne nezískala svoje zdravie. V skutočnosti bola prijatá do baltimorskej nemocnice v ten istý deň, 10. decembra 1931, keď jej bola v Osle udelená Nobelova cena za mier. Zomrela v roku 1935 tri dni po operácii, ktorá odhalila netušenú rakovinu. Pohrebný obrad sa konal na nádvorí Hull-House.“

Prevzaté z : <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1931/addams/biographical/>

„Octavia Hillová – priekopníčka sociálneho bývania

V roku 1864 začala učiteľka a umelkyňa Octavia Hillová (1838-1912) po prvý raz pôsobiť v chudobnejších štvrtiach neskoro viktoriánskeho Londýna (v dnešnej štvrti Marylebone a dnes v jednom z najdrahších miest na život). Pracovala s ľuďmi na spodku sociálneho rebríčka: s chudobnými a nezamestnanými, ktorí žili v chladných a vlhkých obydliach. Jej hlavnou starosťou bolo bývanie. Hill verila, že dobre udržiavaný dom, akokoľvek malý, so svetlom, vzduchom a priestorom – a so susedmi, ktorí sa o seba starajú – je jednou z hlavných životných potrieb. Za peniaze od umeleckého kritika Johna Ruskina kúpila tri domy v dnešnom centre Londýna. Každý týždeň osobne vyberala nájomné a diskutovala s nájomníkmi o problémoch, ktoré ich trápili.

Bývanie bolo základom jej práce, ale aj východiskom pre ďalšie aktivity: rozvoj záhrad, vytváranie ihrísk pre deti a organizovanie exkurzií. Octavia Hill sa sama rozhodla bývať v

londýnskej štvrti Marylebone a za vlastným domom si postavila akýsi klubový dom na víkendové a večerné aktivity pre deti, ženy a starších ľudí.

V dôsledku starostlivého riadenia sa jej bytový fond stal atraktívnou investíciou s výnosom 5 %. Jej bytové projekty sa stali atraktívnou investíciou. Rozšírila svoju prácu, zbierala viac financií a podpory. Mnoho žien absolvovalo školenie na vykonávanie podobnej úlohy ako Hillová, čo im umožnilo pôsobiť ako sociálne pracovníčky. Prístup Octavie Hill a jej spolupracovníkov bol navrhnutý tak, aby posilnil sebaúctu nájomníkov a dôveru v ich schopnosti. V týchto dňoch by sme to nazvali posilnenie a odolnosť. Nenávidela druh filantropie alebo charity, ktorá vytvára závislosť. Bola jednou zo zakladajúcich členiek Charity Organization Society založenej v roku 1869 s cieľom modernizovať sociálnu prácu na odstránenie chudoby. Jeho počiatky siahajú do Elberfeldu v Nemecku.

O niekoľko rokov neskôr v roku 1875 Octavia Hill začala kampaň na ochranu prírodného prostredia v Londýne a okolí. V roku 1894 pomohla založiť National Trust. Organizácia stále hrá dôležitú úlohu pri údržbe honosných domov, parkov a krajiny v Spojenom kráľovstve. Vplyv Octavie Hill bol ďalekosiahly, vrátane iniciatív v Amsterdame, Berlíne a Chicagu. Jej publikácia *The homes of London poor* z roku 1883 pomohla šíriť jej myšlienky po celom svete.

Ku koncu jej života záujem o jej spôsob práce klesol kvôli dôrazu, ktorý kladla na individuálnu sociálnu prácu a sociálnu prácu malého rozsahu. Hillová odmietla uznať, že na riešenie veľkých sociálnych problémov, akými sú napr. chudoba, bývanie a nezamestnanosť. Zastávala pevný názor, že vládne iniciatívy by nikdy nemali nahradiť dobrovoľnú činnosť, a tak jej popularita erodovala so vznikom sociálneho štátu. Nie je prekvapujúce, že so súčasnými debatami o funkciách a udržateľnosti sociálneho štátu opäť rastie záujem o Hillovej prácu a filozofiu.

Octavia Hill je v dejinách sociálnej práce významná, pretože odmietala charitatívne almužny. Jej zámerom bolo poskytnúť pomoc bez almužny, pričom tvrdila, že charita má tendenciu byť nenávidená a slúži na to, aby udržala ľudí na hranici chudoby. Napriek tomu by sa Hillovej prístup dal nazvať paternalistickým v tom, že sa snažil zmeniť postoje a zvyky chudobných ľudí. Cítala, že viac a lepších domov samo osebe slumy neodstráni a raz tvrdila, že: „Domy ľudí

sú zlé, čiastočne preto, že sú zle postavené a usporiadané, sú desaťnásobne horšie, pretože zvyky a životy nájomníkov sú také, aké sú. . Presádzajte ich zajtra do zdravých a pohodlných domov a znečistili by ich a zničili“ (1875).

Hoci Hillovej prístup v mnohých ohľadoch vytvoril profesiu sociálnej práce a transformoval poskytovanie sociálneho bývania, bol jasne zakorenený v myšlienkach a skúsenostiach dobre zmýšľajúcich stredných vrstiev.

Tento text napísal Jan Steyaert podľa holandskej verzie Maartena van der Lindeho

Dátum prvého vydania: 02-2010

Dátum poslednej revízie: 04-2013

Zdroje

 Smith, Mark K. (2008), Octavia Hill: housing, space and social reform, The encyclopaedia of informal education

 Malpass, P. (1984), Octavia Hill, in P. Barker (Ed.), The founders of the welfare state (pp. 31-36). London: Heinemann.

 Hill, Octavia (1883), Homes of the London Poor

 Lewis, J. E. (1991), Octavia Hill, 1838-1912, in: Women and social action in Victorian and Edwardian England, Stanford University Press, pp. 24-82.

 Bell, E. M. (1943), Octavia Hill: a biography London: Constable and Co.

 Boyd, Nancy (1982), Josephine Butler, Octavia Hill, Florence Nightingale. Three Victorian Women Who Changed Their World, London: Macmillan

 x (2011), BBC Radio 4 programme on Octavia Hill

The Octavia Hill society (and birthplace)

Wikipedia about Octavia Hill“

Prevzaté z : <https://historyofsocialwork.org/eng/details.php?cps=3>

„Alice Salomonová a internacionalizácia vzdelávania v sociálnej práci

Alice Salomon (1872-1948), židovka, ktorá konvertovala na protestantizmus, bola jednou z prvých žien, ktoré študovali ekonómiu v Berlíne. Potom v roku 1908 založila Soziale Frauenschule (Sociálna ženská škola), ktorá ako prvá ponúkala odborné vzdelanie v sociálnej práci. Na dosiahnutie tohto cieľa sa Salomon opierala o svoje skúsenosti ako dobrovoľníčka v Mädchen- und Frauengruppen für soziale Hilfsarbeit (Skupina dievčat a žien pre sociálnu nekvalifikovanú prácu) (1893). Asi o dve desaťročia neskôr (1925) založila Deutsche Akademie für soziale und pädagogische Frauenarbeit (Nemecká akadémia pre sociálnu a vzdelávaciu prácu žien), ktorú však v roku 1933 prevzali nacisti a Salomon a jej židovské zamestnankyne vyhnali. Pôvodná Soziale Frauenschule zmenila svoj názov v roku 1932 na Alice Salomon School a nedávno na Alice Salomon University of Applied Sciences.

Alice Salomon bola kľúčovou postavou rozvoja sociálnej práce v Európe v prvej polovici 20. storočia. Vychádzajúc z jej feministickej perspektívy, jej vplyv mal dopad na sociálne práva žien, mierové hnutie a uznanie ženskej profesionálnej práce. Rovnako ako iní v prvej vlne feminizmu vnímala starostlivosť o chudobných ako jednu z oblastí, v ktorej môžu ženy zmysluplne vykonávať platenú prácu. Myšlienka geistige Mütterlichkeit alebo „sociálneho materstva“ bola zdrojom sociálnej starostlivosti, ktorá bola výlučne pre ženy.

Hoci ženy z vyššej triedy mohli byť dobré v sociálnej starostlivosti, ich pôvod ich nie vždy pripravil na praktické aspekty takejto práce. To si vyžiadalo formálne školenie, ktoré by mohlo spojiť profesionálny rozvoj, osobný rozvoj a emancipáciu.

V tomto rámci sa Salomon zamerala na metodický spôsob starostlivosti. Zdôraznila dôležitosť plánov starostlivosti založených na výskume. Zároveň obhajovala „umenie pomáhať“, tvorivo čerpajúc z rôznych zdrojov pomoci. Cieľom bolo zmeniť pomery a postoje klientov.

V roku 1926, po študijnom pobyte v USA v rokoch 1923-24, vydala Alice Salomon svoju najvýznamnejšiu knihu: **Soziale Diagnose**. Na základe európskej perspektívy to bola jej verzia práce Mary Richmondovej o sociálnej diagnóze. Salomon veľmi osobným spôsobom prepojila starostlivosť s pedagogickým koučovaním. Takto ona – a ďalší – spustili typicky nemecký vývoj, v ktorom boli Sozialarbeit (sociálna práca) a Sozialpädagogik (sociálna pedagogika) úzko prepojené.

Salomon zohrala významnú úlohu pri etablovaní medzinárodného prístupu k organizácii vzdelávania v sociálnej práci. Udržiavala nespočetné množstvo medzinárodných kontaktov nielen v rámci USA, ale napríklad aj v Belgicku s M. Mulle z École Central du Service Social v Bruseli av Holandsku s M. Moltzerom z Amsterdamskej školy sociálnej práce. Bol to Moltzer, ktorý v roku 1928 spustil myšlienku medzinárodného združenia vzdelávania v sociálnej práci. Salomon zrealizovala túto myšlienku spolu s René Sandom – belgickým priekopníkom medzinárodnej sociálnej práce. Medzinárodný výbor pre školy sociálnej práce (ICSSW) bol založený v júni 1929 v Berlíne s Alice Salomon ako prvou predsedníčkou. Neskôr zmenila svoj názov na International Association of Schools of Social Work (IASSW), názov, ktorý nesie dodnes.

V roku 1937 Alice Salomon urobila medzinárodné porovnanie viac ako stovky prostredí vzdelávania v sociálnej práci. Jej záverom bolo, že rozdiely v metódach a učebných osnovách sa musia zmenšiť, napriek potrebe prispôbiť sociálnu prácu miestnemu kontextu. V tom istom roku bol Salomon národnými socialistami vyst'ahovaná z Nemecka. Emigrovala do USA, kde sa stala pomerne osamelou a izolovanou. Zomrela v auguste 1948.

Tento text napísal Jan Steyaert podľa holandskej verzie od Wima Verzelena

Dátum prvého zverejnenia: 01-2011

Dátum poslednej revízie: 04-2013

Zdroje

- Kuhlmann, C. (2008), *Alice Salomon (Germany), President 1928/29-1946*, Social work & society, 6(1), supplement on IASSW presidents
- Wieler, J. (1988), *Alice Salomon*, Journal of Teaching in Social Work, 2(2), 165 - 171.
- Feustel, A. (2006), *The significance of International Relations and Cooperation in the Works of Alice Salomon*, translation originally published in Ariadne. Forum für Frauen- und Geschlechtergeschichte, vol. 49 (2006), pp. 24-29
- Lees, A. (Ed.) (2004), *Character is destiny, the autobiography of Alice Salomon*, Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Hegar, R. L. (2008), *Transatlantic transfers in social work: contributions of three pioneers*, British journal of social work, 38(4), 716-733. (accessible only for those having a subscription to the journal)
- [Alice Salomon @ Wikipedia](#)
- [Alice Salomon University of Applied Sciences, Berlin, Germany](#)
- [IASSW: International Association of Schools of Social Work](#)

Prevzaté z:

https://historyofsocialwork.org/eng/details.php?cps=8&canon_id=152

„Jean Henri Dunant – zakladateľ Červeného kríža

Červený kríž vznikol z túžby ponúknuť pomoc bez diskriminácie. Na celom svete funguje organizácia podľa rovnakých siedmich základných princípov: ľudskosť, nestrannosť, neutralita, nezávislosť, dobrovoľná služba, jednota a univerzálnosť.

Poslaním Červeného kríža je predchádzať a znižovať ľudské utrpenie všade tam, kde je to možné, chrániť životy a zdravie a zaručovať úctu k ľuďom. Červený kríž to robí mobilizáciou sily súcitu a solidarity. Vytvára priestory, v ktorých sa stretávajú zraniteľní ľudia, dobrovoľní pracovníci a darcovia a stelesňujú našu zodpovednosť za podporu druhých.

Historický pôvod Červeného kríža možno hľadať u švajčiarskeho občana Jeana Henriho Dunanta (1828-1910). Počas služobnej cesty v roku 1859 bol svedkom následkov bitky pri Solferine v severnom Taliansku. Boli zapojené Francúzsko, Rakúsko a Sardínia, ktoré bojovali

o nezávislosť Talianska. Po bitke zostalo na bojisku asi 40 000 mŕtvych alebo zranených. Dunant bol šokovaný tým, čo videl, a tri dni a noci pracoval na pomoci zraneným. S jeho posolstvom Tutti Fratelli! („Všetci sme bratia“) zmobilizoval ženy, členov cirkvi a ďalších dobrovoľníkov.

O tri roky neskôr, v roku 1862, Dunant publikoval Spomienku na Solferino, v ktorej navrhol zorganizovať trvalé národné pomocné organizácie s dobrovoľníkmi, ktorí by sa starali o zranených počas vojny a konfliktu. Jeho prosba bola čoskoro zodpovedaná, keďže už vo februári 1863 sa v Ženeve po prvý raz zišiel medzinárodný výbor Červeného kríža. Okrem Henriho Dunanta ju tvorili Louis Appia, Guillaume-Henri Dufour, Théodore Maunoir a Gustave Moynier. Ako svoj symbol prijali červený kríž na bielom pozadí, inverznú stranu švajčiarskej vlajky.

Princípy boli oficiálne stanovené v prvej Ženevskej konvencii v roku 1864. Tá ustanovila humanitárne vojnové právo. Neskôr nasledovali aktualizácie Ženevskej konvencie (napr. rozšíriť ju na vojnu na mori) a medzinárodného humanitárneho práva, ako je všeobecná deklarácia ľudských práv.

Henry Dunant za tieto úspechy dostal v roku 1901 vôbec prvú Nobelovu cenu za mier. Organizácia, ktorú založil, bola odvtedy odmenená tromi ďalšími Nobelovými cenami (v rokoch 1917, 1944 a 1963). Od roku 1863 sa Červený kríž a jeho pridružené hnutie Červeného polmesiaca rozrástli na hnutie viac ako 190 národných organizácií a takmer 100 miliónov dobrovoľníkov a zamestnancov, medzi nimi Červený polmesiac v roku 1876 a Americký Červený kríž založený Clarou Bartonovou v roku 1881.

Zaviazali sa pomáhať nielen tým, ktorí boli poškodení vojnou a ozbrojeným konfliktom, ale aj zvyšovať povedomie a vedomosti o prvej pomoci, byť k dispozícii ako záchranári prvej pomoci na masových zhromaždeniach (športové podujatia, manifestácie,...) a zasadzovať sa za humanitárne zaobchádzanie s ľuďmi. aj keď je spoločnosť pod tlakom, v časoch, keď normálne právne systémy a záchranné siete sociálneho zabezpečenia nefungujú optimálne. Medzi ďalšie aktivity patrí poskytovanie pomoci utečencom, obnovenie rodinných väzieb medzi utečencami, práca na trvalo udržateľnom životnom prostredí (zásobovanie vodou!) v konfliktných oblastiach, návštevy politických väzňov.

Medzinárodný výbor Červeného kríža sídli v Ženeve, v jeho administratívnej budove sa nachádza aj krásne Medzinárodné múzeum Červeného kríža a Červeného polmesiaca a archív týchto organizácií.

Tento text napísal Jan Steyaert

Dátum prvého zverejnenia: 08-2017

Dátum poslednej revízie: 02-2019

Zdroje:

- Dunant, H. (1862), *A memory of Solferino*
- Bugnion, F. (2004), *The International Committee of the Red Cross and the development of international humanitarian law* . Chicago Journal of International Law, 5(1), 191-215.
- International committee of the Red Cross
- The Red Cross museum @ Geneva“

Prevzaté z :

https://historyofsocialwork.org/eng/details.php?cps=2&canon_id=180